

**T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİNİN SUÇA ETKİSİ: ANKARA
İLİ, ALTINDAĞ İLÇESİ, GÜLTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
P. Yzb. Ertan BİNAY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU**

ANKARA – 2012

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ : 25.05.2012

TEZİN TİPİ : Yüksek Lisans Tezi

TEZİN BAŞLIĞI : Kentsel Dönüşüm Projesinin Suça Etkisi: Ankara İli, Altındağ İlçesi, Gültepe Mahallesi Örneği

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı

SPONSOR KURULUŞ : –

DAĞITIM LİSTESİ : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Tez Hazırlama, Onay, Dağıtım ve Muhafaza Esasları Kılavuzunda belirtilen yerlere

TEZİN ÖZETİ : Ülkemizde kentsel dönüşüm 1990'lı yıllar itibari ile hız kazanmış, İstanbul ve Ankara şehirleri bu konuda ilk sırayı almışlardır. Kentsel dönüşüm projelerinin, kentlerin karşılamayacağı oranda nüfus artışı, göç, çarpık kentleşme, alt yapısı yetersiz alanların artması ve bunların sonucu olarak da kamu güvenliğinin, kamu asayişinin bozulmasına çözüm olarak görüldüğü söylenebilir. Bu çalışmada kentsel dönüşüm projesinin suça olan etkisini ortaya çıkarmak için alan çalışması Ankara ilinde suç oranları bakımından ilk sıralarda bulunan Gültepe mahallesinde yapılmıştır. Kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonrası sosyal yaşam, fiziksel durum ve suç faaliyetleri hakkında derinlemesine mülakatlar sonucu durum tespiti yapılarak, iki dönem arasındaki farklar ortaya konulmuş, kentsel dönüşüm projelerinin suça olan etkisi tespit edilerek, önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER : Sosyal Organizasyon Bozukluğu, Alt Kültür Teorileri, Suçun Yer değiştirmesi, Durumsal Suç Önleme, Kentsel Dönüşüm

SAYFA SAYISI : 120

GİZLİLİK DERECEİ : Tasnif Dışı

**T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİNİN SUÇA ETKİSİ: ANKARA
İLİ, ALTINDAĞ İLÇESİ, GÜLTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
P. Yzb. Ertan BİNAY**

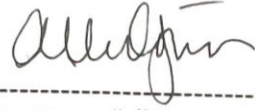
**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU**

ANKARA – 2012

KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

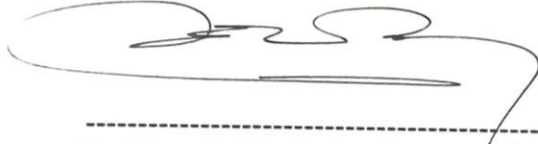
Ertan BİNAY'ın, "Kentsel Dönüşüm Projesinin Suça Etkisi: Ankara İli Altındağ İlçesi Gültepe Mahallesi Örneği" konulu tez çalışması, jürimiz tarafından GÜVENLİK BİLİMLERİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç.Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU
(Danışman)

Üye

Yrd.Doç.Dr.Mu.Bnb. Olgun DEĞİRMENCİ

Üye

Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

12.10/2012

Ali IŞIK
Yrd.Doç.Dr.Öğ.Alb.
Svn.Bil.Enst.Md.

TEŞEKKÜR

Kentsel dönüşüm projesinin suça etkisiyle ilgili yapmış olduğum tez çalışmasında; her şeyden ve herkesten önce, değerli fikirleri ve yapıcı eleştirileriyle beni yönlendiren tez danışmanım Doç. Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU'na; başta Kara Harp Okulu Komutanı Tümgeneral Ferit GÜLER, Savunma Bilimleri Enstitüsü Müdürü Yrd.Doç.Dr.Öğ.Alb. Ali IŞIK ve Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı Dr.J.Yb. Gökhan SARI ve personeli olmak üzere, tüm Enstitü çalışanlarına; büyük bir özveriyle, kısa zamanda tez çalışmamı okuyarak savunma yapmamı sağlayan jüri üyeleri Yrd. Doç. Dr. Mu. Bnb. Olgun DEĞİRMENCİ ve Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK'a; anlattıkları derslerle, hayatımın en güzel bir yılını geçirmeme neden olan bütün hocalarıma; sınıf arkadaşlarıma; değerli vakitlerinden fedakârlık yaparak mülakat yapmayı kabul eden ve görüşlerini benimle paylaşan Gültepe mahallesi muhtarına, Gültepe mahallesi emniyet personeline, tüm mahalle sakinlerine; bütün çalışmalarım boyunca benden yardım ve desteklerini bir an olsun esirgemeyen biricik eşim ve oğluma sonsuz teşekkürlerimi sunarım

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ANKARA 2012

**KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİNİN SUÇA ETKİSİ: ANKARA
İLİ, ALTINDAĞ İLÇESİ, GÜLTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ertan BİNAY

ÖZET

Ülkemizde kentsel dönüşüm 1990'lı yıllar itibari ile hız kazanmış, İstanbul ve Ankara şehirleri bu konuda ilk sırayı almışlardır. Kentsel dönüşüm projelerinin, kentlerin karşılamayacağı oranda nüfus artışı, göç, plansız ve çarpık kentleşme etkisiyle alt yapısı ,sosyal tesisleri yetersiz alanların artması ve bunların sonucu olarak da kamu güvenliğinin, kamu asayişinin bozulmasına bir çözüm olarak görüldüğü söylenebilir.

Bu çalışmada kentsel dönüşüm projesinin suça olan etkisini ortaya çıkarmak için alan çalışmasının Gültepe mahallesinde yapılmasının nedenleri, (1)kentsel dönüşüm projesinin yeni uygulanmış olması dolayısıyla eski sakinlerin hepsinin henüz göç etmiş olmadığından dolayı mahallenin geçmişi ile ilgili bilgi toplama imkanı, (2)suç oranları ve suçlu nüfusu konusunda Ankara ilinde ilk sıraları çekmesi, (3)gecekondulardan oluşan kentsel dönüşüm projesi uygulaması için ideal bir çöküntü bölgesi olmasıdır.

Çalışmada kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini kurabilmek maksadıyla ekolojik suç teorisi olan sosyal organizasyon bozukluğu, suç önleme stratejilerinden durumsal suç önlemeye ve bağlantılı olarak rasyonel seçim

teorisine, alt kültür teorilerine kuramsal çerçeve kapsamında değinilmiştir. Ayrıca kentsel dönüşüm projesinin suça etkisini tespit maksadıyla suçun yer değiştirmesi yaklaşımına da değinilmiştir.

Çalışmada kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonrası sosyal yaşam, fiziksel durum ve suç faaliyetleri hakkında derinlemesine mülakatlar sonucu durum tespiti yapılarak, iki dönem arasındaki farklar ortaya konulmuştur.

Kentsel dönüşüm projesinin suça olan etkisi ile ilgili olarak şu sonuçlara varılmıştır. Öncelikle etkinin tespiti maksadıyla sadece suç oranlarına bakmak doğru bir sonuç vermeyecektir. Çünkü burada ikamet eden suçlular, suçlarının çoğunu mahalle dışında işlemektedir. Ancak mahallede işlenen şiddet ve esrar satışı suçlarında inanılmaz bir düşüş yaşanmıştır. Bunun nedeni de suçu işleyenlerin mahalleden göç etmiş olmaları, fiziksel değişiklikler, polis merkezinin mahalle içinde kurulması sayılabilir. Ancak mahallede düşen suç oranları göç edilen bölgelerde benzer şekilde artmıştır. Ayrıca suçlu mahalle sakinlerinin mahalle dışında ekonomik seviyesi yüksek muhitler, alışveriş merkezleri gibi hırsızlık ve yankesicilik suçlarını işledikleri bölgelerdeki suçlarda değişiklik olmamıştır. Dolayısıyla projenin uygulandığı bölgeye olumlu etki göstermiş gibi görünse de kentsel dönüşüm projelerinin sadece fiziksel iyileştirme olarak düşünülerek uygulanması, sosyal dokunun göz ardı edilmesi ve problemin kökenine inilmemesi diğer komşu bölgelerde suç artışlarına sebep olmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Sosyal Organizasyon Bozukluğu, Alt Kültür Teorileri, Suçun Yer değiştirmesi, Durumsal Suç Önleme, Rasyonel Seçim Teorisi, Kentsel Dönüşüm

Tez Yöneticisi : Doç.Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

Sayfa Sayısı : 120

**T.R.
TURKISH MILITARY ACADEMY
DEFENSE SCIENCES INSTITUTE
SECURITY SCIENCES DEPARTMENT
ANKARA 2012**

**EFFECT OF URBAN TRANSFORMATION PROJECT TO
CRIME: ANKARA, ALTINDAG, GÜLTEPE**

MASTER'S THESIS

Ertan BİNAY

ABSTRACT

In our country, since 1990, urban transformation projects have been implemented faster than the earlier years. Ankara and İstanbul cities are the leading cities about this. It can be said that urban reurbanization is being seen as a solution for disrupted deteriorated society security because of the over crowding, immigration, disorganized urbanization.

In this research, to find out the effects of the urban transformation project, I chose Gültepe for field research. The reasons for this are (1) chance for taking information from the residents who still didn't move from Gultepe district, (2) with regard to crime proportion and quantity of criminal Gultepe district is well known as one of the most criminal districts of Ankara, (3) being socially and physically ideal break down district for implying reurbanization project.

In theoretical perspective, social disorganization theory which is ecologic crime theory, situational crime prevention which is one of the crime prevention strategies, rational choice theory and subcultural theories were

inferred for bringing out the relation between crime and urban transformation project. Also crime displacement approach was inferred for fixing the effect of reurbanization to the crime.

In this research, by interviewing with residents and related people about before and after urban transformation project social life, physical situation and crime activities in the Gultepe district, features and differences of the two periods were determined.

About the effect of the reurbanization to the crime, these are the conclusions. First of all, just analyzing the crime statistics of the district will be insufficient and won't give accurate conclusions. Because most of the crimes which were committed by criminal residents of Gultepe district, were committed outside of the district. But great decrease about drug selling and violent crimes was determined in the district. Migration of the most criminals from the district, construction of the police station in the district, physical changes in the district can be said as the reasons of this decrease. But parallel with the decrease of crime proportion in the Gültepe, increase of the crime proportion was determined in the adjacent districts. And crimes like burglary, pickpocket which were being committed outside the Gültepe (malls, economically high districts) didn't change. Although some decrease was seen in crime ration at the Gültepe, the situation at the adjacent district was the opposite. Not taking into account the social structures, root of the problems and seeing reurbanization theory as just physically improvement of the district were the reasons of this.

Keywords : Social Disorganization Theory, Subcultural Theories, Rational Choice Theory, Urban Transformation, Crime Displacement, Situational Crime Prevention

Advisor : Assoc.Prof. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

Number of Pages : 120

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ÖN SÖZ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	8
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	9
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	9
4. ARAŞTIRMA SORULARI	10
5. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	12
6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	12
a. Katılımcılar	14
b. Veri Toplama ve Değerlendirme Tekniği	15

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	17
a. Kentsel Dönüşüm Kavramı.....	17
b. Kentsel Dönüşüm Projesi Tarihçesi	18

c. Kentsel Dönüşüm Projesi Hukuki Dayanakları	19
ç. Kentsel Dönüşüm Projesi Amacı	21
d. Kentsel Dönüşüm Projeleri Yaklaşım ve Yöntemleri	23
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	25
a. Alt Kültür Teorileri.....	25
(1) Cohen'in Suçlu Alt Kültür Teorisi	27
(2) Cloward ve Ohlin'in Ayırıcı Fırsatlar Teorisi	31
(3) Miller'in İlgi Odakları Teorisi.....	35
b. Sosyal Organizasyon Bozukluğu Teorisi	39
(1) Sosyal Kontrol Mekanizmalarında Çöküş Suça eden Olur.....	47
(2) Kollektif Etki	49
(3) Irk ve Suç İlişkisi	51
c. Rasyonel Seçim Teorisi	53
ç. Durumsal Suç Önleme.....	55
d. Suçun Yer Değişmesi.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖNCESİ VE SONRASI GÜLTEPE MAHALLESİ: GÖÇ EDİLEN BÖLGELERDEKİ DURUM

1. KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖNCESİ GÜLTEPE MAHALLESİ.....	74
a. Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi Mahallede Sosyal Yaşam	74
b. Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi Mahallenin Fiziksel Durumu	84
c. Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi Mahallede Suç Faaliyetleri.....	84
2. KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİNİN UYGULAMA SAFHASI VE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ SONRASI GÜLTEPE MAHALLESİ.....	88
a. Kentsel Dönüşüm Projesinin Uygulama Safhası.....	88

b. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası Mahallede Sosyal Yaşam.....	89
c. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrasında Mahallenin Fiziksel Durumu ...	98
ç. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası Mahallede Suç Faaliyetleri	100
3. KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ SONRASI GÖÇ EDİLEN BÖLGELERDEKİ DURUM.....	103
a. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrasında Göç Edilen Bölgeler ve Nedenleri.....	104
b. Göç Edilen Bölgelerdeki Sosyal Değişiklikler ve Suç Faaliyetleri.....	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA	116
EKLER.....	120

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo–1: Alt Sınıf Kültürün İlgili Odakları	37
Tablo–2: Clarke'ın (1992) 12 Durumsal Önleme Tekniği	62
Tablo–3: Cornish and Clarke (2003) 25 Kategorilik Durumsal Suç Önleme Teknikleri.....	64
Tablo–4: Yer Değiştirme Belirleyici ve Faktörleri.....	73
Tablo–5: Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hane Halkı Sayısı (2000)	76
Tablo–6: Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus (2000)	77
Tablo–7: Eğitim Durumuna Göre Nüfus	92
Tablo–8: 2000 ve 2011 Yılları Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus Karşılaştırması.....	93
Tablo–9: Gültepe Mahallesi Nüfusu	96
Tablo–10: Gültepe Mahallesi Yaş Grubuna Göre Nüfus	97
Tablo–11: Yeni Mahalle Sakinlerine Yapılan Anket Sonuçları	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil –1: Cohen'in Çocuk Suçluluğu Süreci	31
Şekil –2: Cloward ve Ohlin'in Alt Sınıf Çete Suçluluğu Süreci	35
Şekil –3: Miller'in İlgi Odakları Teorisi	36
Şekil –4: Shaw ve McKay'a Göre Suçun Nedeni	45
Şekil –5: Sampson ve Groves'a (1989) Göre Suçun Nedeni	48
Şekil –6: Sampson vd. (1997) Göre Suçun Nedeni	50
Şekil –7: Sampson ve Wilson'a Göre Irk ve Suç İlişkisi	53
Şekil –8: Suç- Aşinalık ve Yer Değiştirme İlişkisi	71
Şekil –9: Gültepe Mahallesi Konumu	75
Şekil –10: Gültepe Mahallesi Haritası	99
Şekil –11: Göç Alan Komşu Mahalleler	105
Şekil –12: Göç Edilen Diğer Mahalleler	108

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

TOKİ : Toplu Konut İdaresi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

ÖN SÖZ

Avrupa'da kentsel dönüşüm projeleri uygulamaları 1800'lü yıllara kadar dayanmaktadır. Bu yıllarda kentsel dönüşüm kavramı konut ihtiyacını karşılamak, savaş sonrası yıkılan binaların onarılması ya da yerlerine yeni binaların yapılması olarak anlaşılmaktaydı. Şimdiki anlam ve amaca uygun olarak kentsel dönüşüm uygulamaları 1970'lerde başlamış sadece fiziksel iyileştirme değil, daha çok toplumsal sorunlara duyarlı ve alan-odaklı kentsel iyileştirme ve yenileme projeleri geliştirilmiştir.

Ülkemizde de kentsel dönüşüm buna benzer bir gelişim izlemiş ancak amaca bakılmaksızın, kes-yapıştır mantığıyla daha hızlı bir şekilde gelişmiştir. 1950'lerde sanayi devrimi ile konut ihtiyacı bireylerin imkanları ve girişimleri ile karşılanmıştır. Daha sonra önüne geçilemez bir hal alan çarpık kentleşme, gecekondulaşma bir takım günü kurtarma amaçlı yasalarla düzeltilmeye çalışılmıştır. 1990'ların başları itibarıyla Avrupa'ya benzer şekilde fiziksel bozulma ile sosyal bozulmanın ilişkisinin farkına varılmış ve günümüze kadar da çok daha hızlı bir şekilde bu projeler bir çok şehirde uygulanmış ve uygulanmaya da devam edilmektedir.

Ülkemizde, dünya ile paralel olarak suç oranlarında sürekli bir artış yaşanmaktadır. Suç ile ilgili olarak, en azından suç oranlarının düşmesi maksatlı bir çok çalışma özellikle Avrupa ve Amerika'da yürütülmüş, çeşitli teoriler ortaya atılmış ve günümüzde de daha hızlı bir ivmeyle bu çalışmalar devam etmektedir. Bu ülkelerde suç ile ilgili çalışmaların bu kadar çok oluşu aslında ülke yönetiminin başarısı ile suç oranlarındaki değişiklerin bağdaştırılmasıyla ilgilidir. Özellikle ABD'de yerel ve genel ülke yönetiminin başarısı ülkedeki suç oranları ile ölçülmektedir. Hatta ülkenin iktidarına aday olan partilerin birinci öncelikli projelerini suçla mücadele projeleri oluşturmaktadır. Bu durum da ülke içinde suç ile mücadelede sürekli olarak yeni yöntemlerin ortaya atılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla kentsel dönüşüm projeleri gibi bu amaca hizmet edebilecek her türlü gelişme de titizlikle uygulanmaktadır.

Ülkemizde ve dünyada uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin sosyal bozulmaya etkisi aracılığıyla suça da etki edebileceğini söyleyebiliriz. Güvenlik ve asayişin sağlanması kentsel dönüşüm projeleri amaçları arasındadır.

Ancak ülkemizde bu projeler sadece fiziksel güzelliği ile değerlendirilmektedir. Maalesef şu anda öncelikler arasında olmayan, parti programlarında yer dahi almayan suç, ülkemizde siyasi partilerin programları arasına girmediği ve hatta ilk sıralarda yerini almadığı sürece kentsel dönüşüm projeleri ve diğer çalışmalar sadece anlık ekonomik fayda ve maliyetleri ile değerlendirilecektir .

GİRİŞ

Kentsel dönüşüm, fiziksel ve sosyal bakımdan çöküntü sürecine girmiş kentsel mekanları yeniden yaşanabilir, canlı alanlar haline getirmeyi ve kente yeniden kazandırmayı amaçlayan kapsamlı ve birbirine bağlı eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Roberts, 2000:17).

Kentsel dönüşüm projeleri, kentsel yerleşim alanı içerisinde yenileştirme, koruma, sağlamlaştırma ve sağlıklılaştırma amaçları ile belli bir müdahale programı çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gereken alanları kapsayan, temel olarak konut sorununu çözmeyi ve sorunlu alanların kente tekrar kazandırılmasını hedefleyen projelerdir (Bayraktar, 2006).

I. Dünya Savaşından büyük hasarla çıkan Avrupa'daki kentlerde, savaştan sonra ortaya çıkan kentsel çöküntü, hükümetleri bu konuda çözüm arayışına yöneltmiştir (Özden, 2001: 2). II. Dünya Savaşından sonra, batılı ülkeler gibi Türkiye'de de 1950'lerde hızlı kentleşme olgusunun kentlerdeki en önemli yansıması, sağlıksız ve kontrolsüz nüfus artışıdır (Yıldırım, 1994: 23). Kentlerdeki bu aşırı nüfus artışı en öncelikli olarak bu nüfusu karşılayacak konut problemini ortaya çıkarmıştır. Bu konut probleminin geçici çözümü, kırdan kente ekonomik nedenlerle göç etmiş olan ailelerin boş arsa, arazilere maliyeti çok düşük basit tarzda gecekondular olarak tabir edilen evleri yapmaları ile sağlanmıştır. Aslında kentsel dönüşümün amaçları arasında her zaman vurgulanan, fiziksel ve sosyal bakımdan çöküntü alanlarının doğuşu da gecekonduların ortaya çıkışına dayanmaktadır.

Ancak gerek ekonomik kaynak ve girişimlerin eksikliği ve gerekse siyasi kazanç amacıyla verilen sözler karşılığında sağlıklı yaşam koşullarından uzak, sosyal çöküntü ve dolayısıyla suç kaynağı olan gecekondular yaşamına dokunulmamış ve görmezden gelinmiştir.

1980 ve sonrası kentsel dönüşüm uygulamaları açısından bir kırılma noktası olmuştur. Öncelikle 3194 sayılı yasa ile planlama yetkilerinin belediyeye devredilmesi ve belediyelere aktarılan kaynakların artırılması sonucunda büyük kentlerde kapsamlı planlama ve imar hareketleri

başlatılmıştır. Bu hareketler içinde ise kentsel yenileme faaliyetleri önemli yer tutmuştur. Uygulanması düşünülen projelerin içeriği tarihi kent dokusunun restorasyonundan gecekonduların alanlarının sağlıklı kentsel dokulara dönüştürülmesine kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsamıştır (Şahin, 2003). Ancak kentsel dönüşümün, sosyal, fiziksel ve ekonomik boyutlarını birlikte ele alan bir yaklaşım geliştirilmemiştir.

Ülkemizde kentsel dönüşüm 1990'lı yıllar itibari ile hız kazanmış, İstanbul ve Ankara şehirleri bu konuda ilk sırayı almışlardır. Kentsel dönüşüm projelerinin, kentlerin karşılamayacağı oranda nüfus artışı, göç, plansız, çarpık kentleşme etkisiyle alt yapısı, sosyal tesisleri yetersiz alanların artması ve bunların sonucu olarak da kamu güvenliğinin, kamu asayişinin bozulmasına bir çözüm olarak görüldüğü söylenebilir. Ancak ülkemizde ve dünyada uygulanan bütün kentsel dönüşüm projelerinde bu amacın özellikle kamu yararının düşünüldüğünü söylemek mümkün değildir. Bazı bölgeler vardır ki büyük bir rant kaynağı olarak öngörülmüş, kıymetleneyeceği tahmin edilerek sadece kar amaçlı olarak kentsel dönüşüm projesi uygulanmış, bu bölgede oturan sakinlere başka bölgelerde ev verilmek ya da proje öncesi düşük değerlerden satın alınmak suretiyle bir iş, sanayi merkezi, zengin muhit haline getirilerek soylulaştırma yaklaşımıyla mahallenin sosyal dokusu tamamen bozulmuştur.

Son zamanlarda özellikle büyükşehir belediyelerinin dönüşüm ya da rehabilitasyon projesi adı altında sürdürmekte oldukları çalışmaları, gerçek anlamda yenileme projeleri olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bunun nedeni, bu projelerin yalnızca teknik bir proje, bir mevzi imar planı ya da bir kentsel tasarım projesi anlayışıyla ele alınmış olmasıdır. 2004 yılından beri Toplu Konut İdaresi'nin uygulamaları ise, dönüşüm projelerinden çok, yeni konut alanları geliştirme, gecekonduların alanlarının ıslahı gibi hedefler üzerine kurgulanmıştır (Özden, 2008:346).

Kısacası uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin büyük bir kısmının, kent mekanlarında bir bütün olarak düşünüülerek bir bütün olarak müdahale edilmesi gereken fiziksel, sosyal ve çevresel sorunlara yönelik uygulamaları parçacı müdahale zihniyetiyle, sadece fiziksel yenileme olarak ele almaları

belki anlık fayda sağlamakta ancak kalıcı çözüm ortaya koyamamaktadır. Hatta bu problemlerin daha da büyümesine ve sosyal yaşamda daha belirgin sınıf farklılıklarına ve dışlamalara neden olmaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri ile suç arasındaki ilişkiyi, hem kentsel dönüşümün, hem de suçun nedenine ilişkin ekolojik yaklaşımların ilgi alanına giren fiziksel, sosyal ve çevresel sorunlar oluşturmaktadır. Chicago okulu çalışmaları ile zirveye ulaşan ekolojik yaklaşımlara göre yoğun göçler, nüfus hareketleri, ekonomik sıkıntılar şehirlerde kent hayatına ayak uyduramamış ya da kırsaldaki hayatını devam ettiren farklı kültür, ırk ve etnikten insanların yaşadığı heterojen yapıya sahip alanların oluşmasına neden olmuştur. Farklı kültür ve dolayısıyla farklı değer yargıları olan bu toplumlar, aynı zamanda ekonomik sıkıntılar da eklendiğinde bozuk sosyal bağların olduğu, kültür çatışmasının yaşandığı, sosyal kontrol mekanizmalarının zayıfladığı aynı zamanda fiziksel olarak da çöküntü haline gelmiş alanların, bölgelerin oluşmasına neden olmuştur. Burada yaşayan kesim yok sayılmakta, kentin asayişini tehdit eden adeta bir günah keçisi, hastalık gibi görülmektedir.

Bu bölgelerdeki sosyal çöküntü aynı zamanda fiziksel yapılarda da kendini göstermektedir. Bu bölgeler ekonomik durumu daha iyi olan bölgelere kıyasla devlet desteğinden tamamen yoksun, yaşam kalitesi, yaşam alanlarının fiziksel görüntüsü bakımından çok geridedir.

Suç ekolojisi (*ecology of crime*) olarak adlandırılan yaklaşıma göre sosyal yapının, sosyal çevrenin değiştirilmesi, iyileştirilmesi, sağlıklılaştırılmasıyla belli özellikteki yerlerde yani suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, örneğin gecekondu ve varoş olarak adlandırılan bölgelerde, suçun azalması sağlanabilir. Ancak suç ekolojisi yaklaşımının vurguladığı sosyal doku ve çevrenin gözardı edilerek kentsel dönüşüm projelerinin uygulamaya konması, dönüşüm yapılan bölgenin iyileşip gelişmesini sağlayabilecektir ancak suçun yer değiştirmesine (*crime displacement*) ve kentin diğer bölgelerine ya da çocuk ve yaşlılar gibi toplumun daha kırılgan olan kesimlerine yönelmesine neden olabilecektir. Bu durum da belki toplum yapısına daha fazla zarar vererek asayiş ve huzurun daha da fazla bozulmasına neden olacaktır.

Yani kentsel dönüşüm projelerinin, suç ekolojisi yaklaşımlarının yaşama uygulanma tekniklerinden birisi olduğu söylenebilir. Kentsel dönüşüm projelerinin suç ekolojisi yaklaşımıyla ortak çalışması, günümüzde sadece fiziksel çevrenin ıslahı, bir rant kaynağı olarak algılanan kentsel dönüşüm projelerinin, amacına uygun bir şekilde uygulanmasını sağlayabilecektir.

Kentsel dönüşüm projeleri ile suç önleme politikaları arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Rasyonel seçim teorisine (*rational choice theory*) göre suçlular suç işleyip işlememe konusunda tercih yapmak suretiyle kararlar verirler. Bu karar verme süreci de suç fırsatlarına ve suçtan elde edeceği fayda ve maliyetlerin değerlendirilmesi sonucuna bağlıdır. Rasyonel seçim teorisinin ortaya attığı düşünceyi temel alan suç önleme teorilerinden durumsal suç önleme (*situational crime prevention*) teorisine göre suç fırsatlarının azaltılması yoluyla yani maliyetin arttırılması, fayda ve suç fırsatlarının azaltılması yoluyla suçlunun caydırılabilmesi mümkündür. Suçlunun caydırılması sadece polis sayısının ya da devriyesinin artırılması, cezaların artırılması ile değil mimari, fiziksel şartların değiştirilmesi ile de sağlanabilir. Örneğin caddelerin, sokakların genişletilmesi, sokak lambaları takılarak bölgenin aydınlatılması, çıkmaz ya da gözetlenemeyen sokakların ortadan kaldırılması gibi fiziksel değişiklikler suçlunun bölgeye girişini ya da suç işledikten sonra kaçışını engellemektedir. Bunun gibi çevresel değişikliklerin yapılması, inşaaı kentsel dönüşüm projelerinin ilgi alanına girmektedir. Yine aynı suç ekolojisi yaklaşımında olduğu gibi kentsel dönüşüm projeleri, suç önleme politikalarının da bir uygulama aracı konumundadır.

Kentin fiziksel ve sosyal bozulmanın olduğu, çöküntü haline gelmiş alanlarına devlet desteği diğer bölgelere göre daha az oranda yapılmıştır. Bu bölgelerde yaşayan halk genel itibariyle ekonomik ve sosyal yaşam konusunda bir sınıflandırma yapıldığında diğer bölgelere göre alt sınıftan insanlardır. Alt kültür teorilerinde de belirtildiği gibi bu bölgelerde yaşayan topluluklar kendi içlerinde bir alt kültür oluşturmakta ve diğer sınıflardan kopuk bir hayat yaşamaktadırlar. Bu bölgelerdeki sosyal yaşamın kalitesizliği,

fiziksel görüntünün bozukluğu ve burada yaşayan kesimin potansiyel suçlu olarak damgalanması diğer bölgelerde yaşayan insanların buralara gelmek istememelerine ve sosyal kopukluğun artmasına sebep olmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin olması gerektiği gibi sosyal doku göz önünde bulundurularak uygulanması, bu bölgelerdeki insanların kent yaşamına uyumlarını sağlayarak, dışlanmalarını önleyebilecektir. Ve bu sayede suçlu alt kültür oluşumu engellenerek geleceğin potansiyel yetişkin suçluları olan çocuk suçluluğunun önüne geçilebilecektir.

Araştırmanın birinci bölümü, araştırmanın kapsam ve yöntemine ayrılmıştır. Bu bölümde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, araştırma soruları, kapsam ve sınırlılıkları ile katılımcılar, veri toplama ve değerlendirme tekniği hususlarında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünü kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturmaktadır. Öncelikle kavramsal çerçeve kapsamında kentsel dönüşüm kavramının anlaşılması maksadıyla kentsel dönüşüm kavramının anlamı, tarihçesi, yasal dayanakları, yaklaşım ve yöntemleri ortaya konulmuştur. Son olarak da özellikle kentsel dönüşüm projelerinin amaçları da ortaya konarak tarihsel süreçte, özellikle günümüzde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin bu amaçlara ulaşma derecesi ortaya konulmuştur.

Daha sonra kuramsal çerçeve kapsamında kentsel dönüşüm projeleri ile suç ilişkisinin daha iyi anlaşılması maksadıyla suç ekolojisi teorisi olan sosyal organizasyon bozukluğu teorisinin ortaya çıkışı, varsayımları, gelişimi ortaya konulmuştur. Ayrıca suç önleme stratejilerinden durumsal suç önleme ve durumsal suç önleme stratejilerinin uygulanması sonucu ortaya çıkabilecek olan suçun yer değiştirmesi yaklaşımı ortaya konulmuştur. Durumsal suç önlemenin temel mantığını oluşturan rasyonel seçim teorisinin varsayımları, gelişimi üzerinde durulmuş ve sosyal dokuyu, sonuçlarını açıklayan suçlu alt kültür teorilerine değinilmiştir. Bu şekilde kentsel dönüşüm projeleri ile suç arasında bir köprü kurulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünü alan çalışması oluşturmaktadır. Bunun için büyük bir kısmı nitel olan çeşitli kaynaklardan istifade edilerek ve

gözleme dayanılarak araştırma için gerekli bilgiler toplanmıştır. Bu aşamada, kentsel dönüşüm projesinin uygulama safhası, projenin kapsamı, özellikleri ile ilgili bilgileri elde edebilmek için Gültepe blokları TOKİ yönetimi ve Altındağ Belediyesi Gültepe mahallesi sorumlusu şehircilik planlama görevlileri ile “yarı yapılandırılmış mülakat” tekniği kullanılarak yapılan mülakatlardan elde edilen bilgiler ortaya konulmuştur.

Mahallenin kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonrası sosyal durumu, fiziksel durumu, suç durumu ile ilgili bilgiler elde etmek maksadıyla mahalle muhtarı, mahalle sakinleri, emniyet personeli, kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası da mahallede görev yapan mahalle sakinlerinin çocuklarının devam ettiği okulun müdürü ile “yarı yapılandırılmış mülakat tekniği” ile görüşmeler yapılmış ve yapılan mülakatlar sonucu elde edilen bilgiler ortaya konulmuştur.

Son olarak da yine mahalle sakinleri ile mahalleden göç edenlerin nereye gittiğini tespit etmek maksadıyla mülakatlar yapılmış ve göç edilen bu mahalle muhtarları, mahalle sakinleri ile yapılan mülakat sonucu mahallede meydana gelen değişiklikler ortaya konulmuştur. Yarı yapılandırılmış mülakatta çoğunlukla katılımcıyı yönlendirmeden kapalı uçlu soru tipi, ayrıca konuyu aydınlatıcı miktarda açık uçlu soru tipi kullanılmıştır.

Ayrıca bu bölümde Türkiye İstatistik Kurumu’na bireysel başvuru yoluyla elde edilen Gültepe mahallesine ait 2000, 2008, 2009, 2010, 2011 yılları nüfus, eğitim durumu, yaş, hane halkı büyüklüğü istatistikleri kullanılarak bu mahallenin nüfus, eğitim durumu, yaş, hane halkı büyüklüğü özelliklerindeki değişim de ortaya konulmuş ve değerlendirilmiştir.

Buna ek olarak mahalleye yeni taşınan mahalle sakinlerinden 50 kişiye yapılan anket sonuçları da eklenerek yeni mahalle sakinlerinin mahalleye taşınmadan önce ve sonraki mahalle hakkındaki düşünceleri, mahallede güvenlik konusundaki düşünceleri, mahalleye taşınma nedenleri, ortalama hane halkı nüfusu, eğitim durumu tespit edilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde ise araştırma sonucunda ulaşılan bilgiler özetlenmiş, elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu

konuda yapılması muhtemel gelecek çalışmalar için öneriler sıralanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU:

Araştırmanın konusunu,

- Kentsel dönüşüm projesinin, uygulandığı bölgedeki suç oranlarına etkisinin tespit edilmesi,
- Bu projenin hangi etkenler yolu ile suç bölgesinin yapı ve kültürünü değiştirdiğinin,
- Suç ya da suçlunun yer değiştirip değiştirmediğinin tespit ve analizi oluşturmaktadır.

Çalışmanın kapsamı; Ankara'da asayiş konusunda en problemli gecekondü bölgelerinden birisi olarak bilinen Gültepe mahallesi (Çin Çin Bağları) bölgesinde kentsel dönüşüm projesi kapsamında yapılan konut ve çevresel düzenlemelerin suç oranlarına, suçlu alt kültürüne olan etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Aynı zamanda bölgede yaşayan sakinlerin yaşam yerlerini değiştirip değiştirmediğinin tespit edilmesi, eğer bir göç durumu olduysa hangi bölgeye olduğunun ve göç alan bölgenin sosyal yapısında ve suç oranlarında bir değişim olup olmadığının tespit ve analiz edilmesidir. Bu şekilde kentsel dönüşüm projesinin suça olan etkisinin tespiti için sadece uygulanan mahalle ile sınırlı kalınmayarak, bütün kente olan etkisi tespit edilmek suretiyle çok daha doğru bir sonuca ulaşılabilir.

Kentsel dönüşüm projesinin suça etkisi, suçun nedenlerine ilişkin ekolojik teori olan sosyal organizasyon bozukluğu teorisi (*social disorganization theory*), suç önleme stratejilerinden durumsal suç önleme yaklaşımı (*situational crime prevention*), bunun dayandığı rasyonel seçim teorisi (*rational choice theory*) ve suç önleme stratejilerinin bir sonucu olan suçun yer değiştirmesi (*crime displacement*) bağlamında incelenmiştir. Bu çalışma ile aynı zamanda kentsel dönüşüm kavramı, amaçları, tarihsel gelişimi, yöntemleri ve yasal dayanakları da ortaya konulmuştur.

Bu kapsamda mahalle sakinleri ile mülakat yapılmak suretiyle bu projenin getirdiği değişimler (sosyal yaşam, kültürel değişiklikler) ortaya konmuş, bölgeden sorumlu emniyet birimleri ile mülakat yapılarak bu projenin asayiş faaliyetlerine olan etkisi, nedenleri çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda göç hareketinin olup olmadığı tespit edilerek göç edilen bölgelerdeki sosyal yapı ve asayişteki değişimler tespit edilmiştir. Yine mahalleye yeni taşınan mahalle sakinleri ile görüşülerek geliş nedenleri, sosyal yapıları tespit edilerek mahalleye olan etkilerinin analizi yapılmıştır. Altındağ belediyesinde Gültepe mahallesinde uygulanan kentsel dönüşüm projesinden sorumlu şehircilik ve planlama memurları ile görüşülerek projenin amacı, kapsamı, uygulanma safhası ortaya konmuştur.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI:

Bu araştırmanın amacı; kentsel dönüşüm projelerinin fiziksel ve sosyal ekolojiye olan yansımaları ile suça olan etkisinin tespit edilmesidir. Bunu tespit etmek maksadıyla öncelikle kentsel dönüşüm projesinin uygulandığı Gültepe mahallesinin proje öncesi ve sonrası sosyal durumu, fiziksel durumu ve suç faaliyetlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu şekilde iki dönem arasındaki farklar açık bir şekilde ortaya konulabilmektedir. Ayrıca mahalle içerisinde oluşan göç dalgasının nerelere olduğunun tespit edilmesi ve buralardaki değişimlerin tespiti ile kentsel dönüşüm projesinin suça olan etkisi net olarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışma ile aynı zamanda kentsel dönüşüm kavramı, amaçları, tarihsel gelişimi, yaklaşım ve yöntemleri, yasal dayanakları da ortaya konulmuştur. Özellikle kentsel dönüşüm projesinin amaçları ortaya konarak projenin bu amaçlara olan ulaşılma seviyesi tespit edilebilmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ:

Son dönem suç istatistiklerini incelediğimizde genel olarak suç oranlarının sürekli bir artış halinde olduğunu görmekteyiz. Buna neden olan birçok faktör bulunmaktadır. Ve bu konuda birçok suçlu davranışı açıklayan teoriler ortaya atılmış ve atılmaktadır. Bu teoriler ışığında da suçun önlenmesi ve suçlunun tekrar topluma kazandırılması (mükerrer suçluluğun

önlenmesi) maksadıyla çeşitli politikalar sürdürülmektedir. Günümüzde suçluyu sadece cezalandırmak daha sonra topluma tekrar göndermek değil onu kazanmak, sosyal düzene uyumunu sağlamak, suç kaynağını tespit ederek ortadan kaldırmak önem kazanmıştır.

Suçlu davranışı açıklayan teorileri incelediğimizde, özellikle sosyolojik teorilere göre aslında toplumun her bireyi potansiyel suçlu gibidir, herkes suç işleyebilir. Ancak kimi suç işler, kimisi işlemez. Bunda aslında sosyal ekolojinin büyük etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla suç önleme politikalarının hedefi sadece suç işlemişler değil aynı zamanda bu kişilerle etkileşim içinde olabilecek bireyler yani potansiyel suçlular da olmalıdır. Potansiyel suçlu olarak tabir edilen bu kişilerin de suç geçmişi olanlarla etkileşim ve iletişim içinde olduğu esas mekan da birlikte yaşadıkları bölgeler olmaktadır. Bunun dışındaki yer ve zamandaki etkileşimler, yaşanan bölgedeki kadar güçlü olmamaktadır.

İncelenen kentsel dönüşüm projesinin uygulandığı bölgedeki fiziksel ve sosyal yapılara olan etkisi aracılığıyla suç oranlarının azalmasına olumlu bir etkisinin tespiti ile suç önleme politikaları kapsamında suçlu bireye sadece cezaevinde verilen topluma kazandırma faaliyetleri ile değil belki de asıl problem kaynağının yani sosyal ekolojinin değiştirilmesi takviyesi ile suçlu davranışının önlenebileceği sonucuna ulaşabiliriz. Böylece Türkiye’de uygulanan suç önleme politikalarına, etkisi incelenmiş bir yöntem ile katkıda bulunulmuş olunacaktır.

Ülkemizde kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili olarak yapılan çalışmaların suç ile ilişkilendirilmiş olmaması, yapılan bu çalışmanın kentsel dönüşüm projeleri yoluyla suça etkide bulunabilme konusunda ilk çalışmalardan biri olmasını getirmektedir.

4. ARAŞTIRMA SORULARI:

Bu çalışmanın soruları şunlardır:

- Kentsel dönüşüm projesi öncesi mahallenin fiziksel, sosyal yapısı ve suç işleme durumu nasıldı?

Bu soruda mahallenin fiziksel yapısı ile özellikle asayiş ve suç önleme tedbirlerini ortaya koymak maksadıyla mahalledeki evlerin yapısal durumu (müstakil, tek katlı, betonarme, çatı durumu, kapı durumu gibi), evlerin dizaynı (tuvalet durumu, evlerin yakınlıkları), mahallenin sokak ve caddelerinin genişliği, bağlantıları, adres sistemi, yolların fiziksel durumu (çıkamaz sokak durumu, genişliği, bağlantıları), park durumu, sosyal tesis durumu kastedilmiştir.

Mahallenin sosyal yapısı ile mahalle sakinlerinin gruplaşma biçimi (etnik, hemşehrilik, akrabalık, komşuluk), birbirleriyle olan komşuluk ilişkileri, ailelerin ekonomik durumu, aile yapıları (boşanmış, tek ebeveynli, suçlu aile bireyi durumu, hane halkı sayısı), çocukların eğitim durumu, çocukların arkadaşlık durumu, akran etkileri, mahalle sakinlerinin suça bakışı yani suçlu alt kültürü kastedilmiştir.

Mahalledeki suç ile mahallenin içerisinde işlenen suçlar yani esrar satışı ve şiddet suçu, suçu önleme, müdahale durumu ve mahalle dışında işlenen hırsızlık ve yankesicilik suçları kastedilmiştir.

- Kentsel dönüşüm projesi kapsamında yapılan konut ve çevre düzenlemelerinin sosyal yapıya, nüfusa nasıl bir etkisi olmuştur?

Bu soruda nüfus ile mahallenin genel nüfusu, mahalledeki suçlu nüfusu, eğitim durumuna göre nüfus ve hane halkı nüfusu kastedilmiştir.

- Kentsel dönüşüm projesi kapsamında yapılan konut ve çevre düzenlemelerinin suça nasıl bir etkisi olmuştur?
- Kentsel dönüşüm projesinin suça etkileri ne yönde olmuştur?
- Kentsel dönüşüm projesi sonucu bölgeden göçler olmuş mudur, nereye olmuştur ve göç edilen bölgenin suç oranlarında değişiklik olmuş mudur?

5. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI:

Araştırma mekansal olarak öncelikle Ankara ili, Altındağ ilçesi, Gültepe mahallesi ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada bu bölgenin seçilmesinde en önemli faktörü Ankara ili içerisinde bu mahallenin suç faaliyetleri ve failleri bakımından yüksek orana sahip olan mahallelerden birisi olması oluşturmaktadır. Gültepe mahallesi Ankara ilinde yaşayan halk tarafından Çin Çin Bağları olarak tanınan bir nevi suç ve suçlu merkezi gibi tanımlanan birkaç mahalleden oluşan bölgenin bir mahallesi konumundadır. Suçun ve suçlunun yüksek oranda oluşu burada yapılacak sosyal ya da fiziksel değişikliklerin suça olan etkisinin çok daha rahat tespit edilebileceği değerlendirilmektedir.

Araştırma mekansal olarak Gültepe mahallesi ile sınırlandırılmış olmasına rağmen suçun ve suçlunun yok olup olmadığının ya da yer değiştirip değiştirmediğinin tespiti maksadıyla mahalle sakinleri ile mülakatta tespit edilen mahalleden göç edenlerin göç ettikleri mahalleler de (Plevne mahallesi, Çalışkanlar mahallesi, Atilla mahallesi, Karapürçek mahallesi, Hüseyingazi mahallesi, Ege mahallesi) araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Araştırmada suç kavramı olarak kriminolojik suçlar ifade edilmektedir. Bu suçları da mahallede çoğunluğu oluşturan hırsızlık, yankesicilik, kapkaç, darp, esrar satışı suçları oluşturmaktadır. Araştırmadaki suç çeşitleri de bu şekilde sınırlandırılmıştır.

Mahallenin suç geçmişi ve şimdiki durumu ile ilgili emniyet personeli ile mülakatlar yapıp, görüşlerinin alınabilmesine rağmen, Emniyet Genel Müdürlüğü emri ile Türkiye genelindeki bütün suç istatistiklerinin verilmesi yasaklandığından dolayı, mahallenin kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonrası suç istatistikleri elde edilememiştir.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ:

Bu çalışmada, kentsel dönüşüm projesinin suça olan etkisinin tespiti maksadıyla, nitel araştırma yöntemlerinden tanımlayıcı-betimleyici yöntem (*descriptive research*) kullanılmıştır. Ayrıca, özellikle kentsel dönüşüm projesi

sonrası mahalledeki sosyal yaşam, mahallenin fiziksel durumu ve mahalledeki suç faaliyetlerini tespit etmek maksadıyla gözlem yöntemi de yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Bu şekilde kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonraki mahalledeki sosyal yaşam, mahallenin fiziksel durumu ve mahalledeki suç faaliyetleri ortaya konulmuş ve bunlar arasındaki farklar tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farklar da araştırmanın asıl amacı olan kentsel dönüşüm projesinin suça etkisinin Gültepe mahallesi özelinden genel bir sonuca varılmasını sağlamıştır.

Ayrıca TOKİ bloklarına yeni taşınan mahalle sakinlerinden 50 kişiye anket uygulaması yapılarak nicel araştırma yöntemi de kullanılmıştır.

Tez çalışması üç aşamadan oluşmaktadır:

Birinci safhada, kavramsal ve kuramsal çerçeve kapsamında, öncelikle kentsel dönüşüm kavramı, yöntemleri ve amaçları açıklanmış, böylece hedef amaçlara bu mahallede ulaşılabilme düzeyi de tespit edilebilmiştir. Ayrıca kuramsal çerçeve kapsamında literatür taraması yapılarak, suçlu davranışın nedenleri, sosyal ve fiziksel çevrenin, ailenin etkileri, suçlu akranların etkileşimleri incelenmiş ve buradan elde edilen bilgiler ışığında, mülakat verileri değerlendirilerek, kentsel dönüşüm projesi etkisiyle ortaya çıkan değişimlerin mahalledeki suça olan etkisi analiz edilmiştir.

İkinci safhada alan çalışması yapılmıştır. Araştırma sorularımız doğrultusunda, öncelikle kentsel dönüşüm projesinin uygulama safhası, projenin kapsamı ve özellikleri ile ilgili bilgileri elde edebilmek için Gültepe blokları TOKİ yönetimi ve Altındağ Belediyesi Gültepe mahallesi sorumlusu şehircilik planlama görevlileri ile “yarı yapılandırılmış mülakat” tekniği kullanılarak yapılan mülakatlardan elde edilen bilgiler ortaya konulmuştur. Mahallenin Kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonrası sosyal durumu, fiziksel durumu, suç durumu ile ilgili bilgileri elde etmek maksadıyla mahalle muhtarı, mahalle sakinleri, emniyet personeli, okul müdürü ile “yarı yapılandırılmış mülakat tekniği” ile görüşmeler yapılmış ve yapılan mülakatlar sonucu elde edilen bilgiler ortaya konulmuştur. Mahalleye yani TOKİ bloklarına yeni taşınan 50 kişiye mülakat yapılmak suretiyle bu kişilerin

tařınma nedenleri, eęitim durumları, hane halkı sayısı, mahalle hakkındaki dűřűnceleri ortaya konulmuřtur.

űűűűűű ve son safhada ise elde edilen bilgiler nitel veri analizine tabi tutulmuř ve bulgulardan elde edilen sonuűlar deęerlendirilmiřtir.

a. Katılımcılar:

űalıřmada űrnekleme tűrlerinden űoęunlukta nitel arařtırmacıların kullanma eęiliminde olduęu olasılıklı olmayan űrnekleme kullanılmıřtır. Olasılıklı olmayan űrnekleme tűrlerinden de amaca yűnelik űrnekleme ve kartopu űrnekleme tűrű kullanılmıřtır.

Mahalleyi en iyi tanımlayabilecek kiři ve herkes ile iliřkisi olmasından dolayı mahalle muhtarı, asayiř ve suű konusunda mahalle ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olmasından dolayı da Gűltepe mahallesinden sorumlu emniyet personeli, mahalledeki űocukların eęitim hayatını ve eęitim durumunu ortaya koyabilecek yetkili, bilgili kiři olmasından dolayı da okul műdűrű ve mahallede uygulanan kentsel dűnűřűm projesi hakkında hem hukuksal yűnűnden hem de uygulama ile ilgili bilgiye sahip olması dolayısıyla Altındaę belediyesi řehircilik planlama memurları amaca yűnelik olarak seűilerek bu kiřiler ile derinlemesine műlakat yapılmıřtır.

Ayrıca bu kiřiler dıřında űzellikle mahalle muhtarının uzun yıllardır bu mahallede oturduklarını ve oturmayı sűrdűrdűklerini bildięi mahalle sakinleri, yine műlakat yaptıęımız mahalle sakinlerinin referansı ile mahalle hakkında űarpıcı bilgi ve tecűbelere sahip dięer mahalle sakinleri, Gűltepe mahallesinden sorumlu polis merkezi amirinin yűnlendirmesi ile mahallenin asayiři hakkında bilgiye sahip dięer polis memurları ile derinlemesine műlakatlar yapılabilmıřtır. Bu řekilde arařtırmacının problemine iliřkin zengin bilgi kaynaęı olabilecek birey ve durumların saptanmasında kullanılan kartopu űrnekleme usulű ile arařtırma űrnekleme geniřletilerek, farklı bakıř aűılarından farklı bilgiler elde edilmiřtir.

b. Veri Toplama ve Değerlendirme Tekniği:

Çalışma nitel araştırma yöntemi ile yapıldığı için, birincil veri toplama tekniği olarak da, araştırmacı tarafından yönetilen mülakat tekniği kullanılmıştır. Ayrıca yeni taşınan TOKİ bloklarında oturan mahalle sakinlerinin mahalleye taşınma sebepleri, mahalle hakkındaki düşünceleri hakkında anket uygulaması yapılmıştır.

Buna göre öncelikle mahalle muhtarı ile görüşülmüş ve onun aracılığıyla mahalle sakinleri ile görüşülmüştür. Mahalle sakinleri görüşme grubunu lise çağı mahallede doğup büyümüş ikinci kuşak gençler, mahalleye ilk göç eden birinci kuşak ebeveynler ve kentsel dönüşüm projesi sonrası TOKİ bloklarına taşınan yeni mahalle sakinleri oluşturmaktadır. Yeni mahalle sakinlerine aynı zamanda nicel araştırma tekniklerinden anket tekniği de uygulanmıştır. Mahallenin çocuklarının eğitim durumunun tespiti maksadıyla da mahallenin çocuklarının devam ettiği okulda kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonrasında da görev yapan okul müdürü ile yine “yarı yapılandırılmış mülakat tekniği” kullanılarak görüşülmüştür. Mahallede kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası suç faaliyetlerinin emniyet mensupları bakış açısıyla ortaya konulmak suretiyle değişimin tespiti maksadıyla ilçe emniyet müdürü, polis merkezi amiri, polis memurları ile yine “yarı yapılandırılmış mülakat tekniği” kullanılarak görüşülmüştür. Ayrıca kentsel dönüşüm projesi ile mahalleden taşınan eski mahalle sakinlerinin taşındıkları mahalle muhtarları ve mahalle sakinleri ile de “yarı yapılandırılmış mülakat tekniği” kullanılarak görüşülmek suretiyle bu mahallelerdeki değişimler de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde görüşmeler ile farklı gruba mensup, farklı alanlarda faaliyet gösteren, mahalle ile etkileşim içerisinde olan insanların mahalleye olan farklı bakış açıları ile araştırma konusu irdelenebilmiştir.

Bu çalışmada Gültepe mahallesi muhtarı mahalle sakinlerinin çocuklarının devam ettiği okulun müdürü, 1 Altındağ Belediyesi Emlak ve İstimlak müdürlüğü kamulaştırma şefliğinde görevli memuru, 1 Altındağ Belediyesi İmar ve 1 Şehircilik müdürlüğü Planlama bölümünde görevli memuru, TOKİ blokları yönetimi görevli memuru, 7 birinci kuşak mahalle

sakini, 3 ikinci kuşak mahalle sakini, 4 TOKİ bloklarına taşınan yeni mahalle sakini, 3 emniyet personeli, TOKİ blokları özel güvenlik görevlisi, göç edilen mahalle muhtarı ve mahalle sakinleri ile olmak üzere toplam 25 kişi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Ayrıca TOKİ bloklarına taşınan mahalle sakinlerinden toplam 50 yeni mahalle sakinine anket çalışması uygulanmıştır.

Mülakatlar esnasında katılımcıların isteği doğrultusunda ses kaydı alınmamış, mülakat metinleri not almak suretiyle oluşturulmuştur. Ayrıca mülakatlar resmi bir araştırma şeklinde olduğunda katılımcıların mülakatı çabuk bitirmek istemelerinden dolayı mülakatların çoğunluğu önce yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile başlayarak devamında açık uçlu mülakat şeklinde devam edilmiştir. Bu şekilde konuşmaların bütünü not alınmamış sadece araştırma ile ilgili kısımlar not alınmaya çalışılmıştır.

Resmi görevliler (mahalle muhtarı, emniyet personeli, okul müdürü, şehircilik planlama memuru) ile yapılan mülakatlar katılımcıların kendi iş yerlerinde yapılmıştır. Mahalle sakinleri ile yapılan mülakatların çoğu kapalı bir mekan olması, mahalle sakinine yabancı bir yer olmaması ve çok fazla mülakatı engelleyici durumların oluşmaması açısından mahalle muhtarlığında yapılmıştır.

Mülakatlar sonucu elde edilen ortak veriler gruplandırılmak suretiyle araştırma konusunun ana temaları, kentsel dönüşüm projesi öncesi ve sonrası mahallenin sosyal yapısı, suç faaliyetleri ortaya çıkarılmış aynı zamanda alınan bilgilerin teyidi de yapılmıştır. Bunun yanında göç edilen mahalle ile ilgili de benzer çalışmalar yapılmıştır. İki dönem arasındaki farklılıkların suça olan etkileri kuramsal çerçeve ile de desteklenmek suretiyle nitel veri analiz teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve kapsamında, konunun daha iyi anlaşılması, sınırlarının çizilebilmesi ve teknik bazı kavramların açık hale getirilmesi amacıyla belirli kavramların tanımları yapılmıştır. Kuramsal çerçeve oluşturulurken kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini kurabilmek maksadıyla ekolojik suç teorisi olan sosyal organizasyon bozukluğu, suç önleme stratejilerinden durumsal suç önlemeye ve bağlantılı olarak rasyonel seçim teorisine, alt kültür teorilerine değinilmiştir. Ayrıca kentsel dönüşüm projesinin suça etkisini tespit maksadıyla suç önleme politikaları sonucunda oluşabilecek suçun yer değiştirmesi yaklaşımına da değinilmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

a. Kentsel Dönüşüm Kavramı

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü(1992) “dönüşüm” kelimesini “olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılap, transformasyon” şeklinde açıklamaktadır. Bu tanımdan yola çıkılırsa kentsel dönüşüm kentsel alanları süregelen, varolan durumundan başka bir biçime girmesi olarak tanımlanabilir. Ancak kentsel dönüşüm literatüründe çok fazla kentsel dönüşüm tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlar da üzerinde durdukları vizyon, yöntem, strateji ve amaçlara göre değişiklik göstermektedir (Akkar, 2006: 329).

Örneğin, kentsel dönüşüm, fiziksel ve sosyal bakımdan çöküntü sürecine girmiş kentsel mekanları yeniden yaşanabilir, canlı alanlar haline getirmeyi ve kente yeniden kazandırmayı amaçlayan kapsamlı ve birbirine bağlı eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Roberts, 2000:17).

Ya da kentsel dönüşüm, çeşitli nedenlerle eskimiş, yıpranmış, çöküntüye uğramış ya da bozulma süreci yaşamakta olan kentin, bir bölgesinin yeniden yaşama kazandırılması sürecidir. Bu süreç kentin tarihi dokuları, terkedilmiş sanayi ve depolama alanları, kullanılmayan tersane,

liman alanları ve konut alanlarını içermektedir. Kentsel dönüşüm, sadece basit bir arazi kullanımı sorunu değildir. Aynı zamanda sosyal, kültürel aktiviteleri, tüm şehri ve bölgeyi etkileyen sorunları da ele almaktadır (Yasin, 2005).

Kentsel dönüşüm projesi kavramının anlamı 22.06.2006 tarihli Dönüşüm Alanları Hakkında Kanun Tasarısı “Amaç” başlıklı 1. maddesinden çıkarılabilmektedir. Bu tanım yukarıdaki tanımın aslında daha da genişletilmiş şeklindedir. Buna göre afet tehlike ve riski altındaki alanlarda, kentsel ve teknolojik risk alanları, fiziki, ekonomik ve sosyal çöküntü alanları, sosyal ve teknik altyapının yetersiz olduğu alanlar ile özgün kimliğin korunarak niteliğinin geliştirilmesi amaçlanan alanlarda; fen ve sanat kurallarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini oluşturmak, yerel sosyal ve kültürel gelişme ile sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı temin etmek üzere, iyileştirme, tasfiye ve yenilemede bulunma amaçlı projelerdir.

Bütün bu tanımlara baktığımızda kentsel dönüşüm projeleri yeni kentsel alanların planlanması ve geliştirilmesinden daha çok varolan kentsel alanların planlanması, geliştirilmesi ve yönetimi ile alakalıdır (Akkar, 2006: 29).

b. Kentsel Dönüşüm Projesi Tarihçesi

I. Dünya Savaşından büyük hasarla çıkan Avrupa’daki kentlerde savaştan sonra ortaya çıkan kentsel çöküntü, hükümetleri bu konuda çözüm arayışına yöneltmiştir (Özden, 2001: 2). II. Dünya Savaşından sonra, batılı ülkeler gibi Türkiye’de de 1950’lerde hızlı kentleşme olgusunun kentlerdeki en önemli yansıması, sağlıksız ve kontrolsüz nüfus artışıdır (Yıldırım, 1994: 23). Türkiye’de 1950’lerde başlayan kentleşme süreci, 25–30 yıl içinde nüfus yığılması açısından gelişmiş ülkelerin düzeyine çıkmıştır. 1950’de kent nüfusu toplam nüfusun %25’i seviyesinde iken bu rakam, 1985’te %53’e ve 2000 yılında da %65’e yükselmiştir (Çakılcıoğlu, 2003: 5).

Kentlerde yaşanan bu değişim-dönüşüm süreci, hızlı, çarpık kentleşme ve bunun getirdiği, acil çözüm gerektiren gecekondu, konut sorunu

sürekli yeni tanımlamalarla bilim insanlarının ve yerel yönetimlerin, bu konuyla ilgilenenlerin gündeminde öncelikli olmuştur (Yıldırım, 1994: 23).

Ancak bir sosyal hizmet ya da kentlerdeki sorunlara çözüm olarak kentsel dönüşüm uygulamalarına girişilmesi 1970'lerden sonrasına rastlamaktadır (Şahin, 2003).

1980 ve sonrasında ise kentsel dönüşüm uygulamaları ve yerelleşme açısından tam bir kopma ve kırılma noktası oluşturmaktadır. Öncelikle 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası (1984) ve 3194 sayılı yasa ile planlama yetkilerinin Belediyelere devredilmesi ve Belediyelere aktarılan kaynakların artırılması sonucunda neredeyse bütün büyük kentlerde kapsamlı planlama ve imar hareketleri başlatılmıştır. Uygulanması düşünülen kentsel dönüşüm projelerinin içeriği tarihi kent dokusunun restorasyonundan geçekonu alanlarının sağlıklı kentsel dokulara dönüştürülmesine kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Şahin, 2003).

1990'larda yerel yönetimlere ayrılan kaynakların ve imkanların yetersizliği ve mülkiyet sorunlarından dolayı yerel yönetimler bu kentsel dönüşüm faaliyetlerini gerçekleştirmede başarılı olamamıştır (Şahin, 2003). Günümüzde, kentsel dönüşüm kapsamına giren müdahaleler yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk alanına girmektedir. Daha önceki dönemlerden farklı olarak günümüzde kentsel dönüşüm projelerine yerel yönetimlerin yetki ve kontrolünde, özel sektörün ve dönüşüm yapılacak bölge sakinlerinin dahil edilmesi, özel sektör tarafından fark edilen rant projelerin uygulanmasını hızlandırmış, daha kolay benimsenmesini sağlamıştır. Günümüzde, önceleri Ankara ve İstanbul illeriyle sınırlı olan kentsel dönüşüm projeleri, çoğu diğer illerde de uygulanmaya başlanmış, yeni projeler planlanarak uygulanmaya da devam edilmektedir.

c. Kentsel Dönüşüm Projesininin Hukuki Dayanakları

Kentsel dönüşüm ile ilgili yasal düzenleme 5393 sayılı Belediye Kanununda belirtilmiştir. Bu kanun ile kentsel dönüşüm projeleri görev ve sorumluluğunun hangi kuruma ait olduğu da anlaşılmaktadır. Bu Kanunun "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" başlıklı 73. Maddesine göre "Belediye,

belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır.” Bu madde ile açık bir şekilde kentsel dönüşüm ile ilgili yetki ve sorumluluk belediyelere verilmiştir.

Kentsel dönüşüm ile ilgili diğer düzenleme 16 Haziran 2005 tarihinde yasalaşan 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun” ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanunun amacı yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır.

Toplumumuzun geneli kentsel dönüşüm projesinin planlanması, koordinasyonu ve uygulanmasının TOKİ'nin sorumluluğunda olduğunu düşünmektedir. Ancak bu projelerin planlama, anlaşma, uygulama ve takip yetki ve sorumluluğu kentsel dönüşüm projesi yapılması planlanan alanın belediyesine verilmiştir. TOKİ bu aşamada sadece planlanan konut, bina ve tesislerin inşaatı konusuyla yetkili ve sorumludur. TOKİ de bu bölgelerin inşaat sorumluluğunu ihale usulü ile inşaat şirketlerine vermektedir.

ç. Kentsel Dönüşüm Projesi Amacı

Kentsel dönüşüm projeleri, kentsel yerleşim alanı içerisinde yenileştirme, koruma, sağlamlaştırma ve sağlıklılaştırma amaçları ile belli bir müdahale programı çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gereken alanları kapsayan, temel olarak konut sorununu çözmeyi ve sorunlu alanların kente tekrar kazandırılmasını hedefleyen projelerdir. Dönüşüm projeleriyle sadece yenilenmiş konut alanları yaratılmamakta; büyük rekreasyon alanları, kent parkları, kent meydanları, ticaret merkezleri de kente kazandırılmaktadır. Bu tür dönüşüm projeleri tasarlanırken, kamuya fazla yük getirmeyecek modellerin uygulanması ve bu kapsamda gelişmiş, yaşanabilir ve güvenilir yaşama mekanlarının oluşturulması, sosyolojik uyum çalışmalarının yapılması ve finansman modellerinin geliştirilmesi gereklidir (Bayraktar, 2006).

Kentsel dönüşümünün gerekliliği konusunda çok temel iki yaklaşım ortaya atılmaktadır (Kurtuluş [web], 2005):

“Birincisi kentlerin bazı bölgelerinin çöküntü alanı haline gelmesi ve bu bölgelerdeki sağlıklısız çevre ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerekliliğidir. Mekânsal olarak çökmüş alanlar, barındırdıkları yoksullarla kentsel şiddetin yuvaları olarak görülmekte ve bu nedenle bu alanlarda çeşitli kentsel dönüşüm projeleri ile gerçekleşecek "temizliğin" aynı zamanda şiddeti de azaltacağı varsayılmaktadır. Diğer yandan bu alanlarda yaşayan yoksullara daha yaşanabilir bir çevre ve yaşam koşulları yaratılabilirse sınıfsal çatışmanın da göreceli azalacağı iddia edilmektedir.

İkinci yaklaşımda ise, kentlerin kapitalizmin sahnesi olmanın ötesinde bizzat aktörlerinden biri olduğu ortaya çıktığından kentsel mekâna bir birikim aracı, bir gelişme sektörü olarak bakılmasıdır. Ve bunun gereği olan kentsel dönüşüm projeleriyle bu birikim olanağının gerçekleştirilmesi savunulmaktadır.

Bu iki yaklaşımı bir arada düşünmek ise birbiriyle çeliştiği için pek mümkün görünmemektedir. Bir mekânsal yenileme ya da iyileştirmenin orada yaşayan yoksullar lehine kamu ya da özel finansal kaynak aktarımı ile

gerçekleşmesi neo liberal dönemin piyasa mantığına aykırı olduğu kadar, kentsel mekânı bir gelişme sektörü olarak ele alan kentleşme politikalarına da aykırıdır.”

Kentsel dönüşüm projelerinin amaçlarını beş maddede toplayabiliriz. Bunlardan ilki kentsel çöküntü ve bozulma problemine çözüm bulmaktır. Aslında kentin fiziksel durumu ile toplumsal sıkıntıları arasında bir ilişki vardır. Kentsel bir bölgenin çöküntü haline gelmesi bu toplumsal sıkıntılardan kaynaklanmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri de bu sıkıntıların nedenlerini araştırır, kentsel çöküntü ve bozulma problemine çözümleri bulmayı amaçlar. İkinci olarak kentsel dönüşüm projelerinin amacı, kenti oluşturan elemanların fiziksel olarak değişimi sonucu ortaya çıkan yeni fiziksel, toplumsal, ekonomik, çevresel ve altyapı ihtiyacını karşılamaktır. Üçüncü olarak kentsel refah ve yaşam kalitesini artırmayı amaçlar. Fiziksel ve toplumsal bozulmanın yanında bu alanların ekonomik canlılıklarını yitirmesi kentsel alanların çöküntü alanlar haline gelmesinin en önemli nedenlerindendir. Çöküntü bölgesi haline gelen bölgede ekonomik canlılığı yeniden getirmek bu bölgede kentsel refah ve yaşam kalitesini artıracaktır. Dördüncü amacı ise kentsel alanların en etkin kullanılmasını ve gereksiz kentsel yayılmanın önlenmesine yönelik stratejiler geliştirmektir. Kentlerde daha önce kullanılmış olan ancak kullanılmayarak boş bir şekilde duran alanların yeniden değerlendirilmesi ve kullanılması bu amaçla bağlantılıdır. Son olarak da toplumsal koşul ve politik güçlerin ortaya attığı kentsel politikanın şekillendirilmesi amaçlanmaktadır (Akkar, 2006: 30).

Yıldırım (2006: 8) bu amaçlara benzer ancak birkaç ekleme yaparak kentsel dönüşüm projesinin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Kentsel refah ve yaşam kalitesinin artırılması, kent merkezlerinin gelirlerinin artırılması ve kentlerin ekonomik rekabet edebilirliğinin sağlanması,
- Fiziksel koşullar ile toplumsal sorunlar arasında ilişki kurularak, sosyal dışlanmanın azaltılması,
- Kentsel politikanın çok paydaşlı ve katılımlı planlama yoluyla demokratik bir doğrultuda şekillendirilmesi,

- Kentsel alanların etkin kullanımı ile gereksiz yayılma ve israfın önlenmesi, böylece çevrenin korunması ve geliştirilmesi,
- Dönüşüme konu alanların şehrin geneli ile bütünleştirilmesi,
- Kentsel alanların doğasındaki sürekli değişim ihtiyacına cevap verilmesidir.

Ülkemizde kentsel dönüşüm 1990'lı yıllar itibari ile hız kazanmış, İstanbul ve Ankara şehirleri bu konuda ilk sırayı almışlardır. Kentsel dönüşüm projelerinin, kentlerin karşılamayacağı oranda nüfus artışı ve göç, plansız, çarpık kentleşme, alt yapısı, sosyal tesisleri yetersiz alanların artması ve bunların sonucu olarak da kamu güvenliğinin, kamu asayişinin bozulmasına bir çözüm olarak görüldüğü söylenebilir. Ancak ülkemizde ve dünyada uygulanan bütün kentsel dönüşüm projelerinde bu amacın özellikle kamu yararının düşünüldüğünü söylemek mümkün değildir. Bazı bölgeler vardır ki büyük bir rant kaynağı olarak öngörülmüş, kıymetleneyeceği tahmin edilerek sadece kar amaçlı olarak kentsel dönüşüm projesi uygulanmış bu bölgede oturan sakinlere başka bölgelerde ev verilmek ya da proje öncesi düşük değerlerden satın alınmak suretiyle bir iş, sanayi merkezi, zengin muhit haline getirilerek mahallenin sosyal dokusu bozulmuştur.

Kentsel dönüşüm stratejilerinde asıl amaç kentsel yaşam ile ilgili olumsuz koşulların iyileştirilmesi olmalı ve kamu kaynaklarının en az, olumsuz koşulların en fazla olduğu bölgelere yani yoksulluk sınırındaki, ekonomik düzeyi diğer bölgelere göre çok daha düşük olan mahallelere yönlendirilmesi gereklidir (Göksu ,2006).

d. Kentsel Dönüşüm Projeleri Yaklaşım ve Yöntemleri

Kentsel dönüşüm projeleri yaklaşımlarını kentsel yenileme, kentsel soylulaştırma ve kentsel tasarım olmak üzere genel hatlarıyla üçe ayırabiliriz.

Kentsel yenileme farklı nedenlerden dolayı zaman içinde eskimiş, yıpranmış, çöküntü alanı haline gelmiş bölgelerin ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılması olarak ifade edilebilir (Özden, 2001: 2).

Kentsel yenileme, daha çok mekânsal bir temizlik hareketidir. Kentlerde çöküntü alanları, birçok nedene bağlı olarak, ortaya çıkabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde kentsel yenileme eylemi, üç amacın gerçekleşmesine hizmet için kullanılır. Birincisi, yoksulluk yuvalarını temizleme; ikincisi, kent merkezleri ile kentin uzağındaki yerleşim yerleri arasındaki, ekonomik canlılık farkını giderebilmek için, bu kesimlerin yenilenmesini sağlamak; üçüncüsü, kent merkezlerindeki yerel yönetimlerin ekonomik olanaklarının arttırılmasını sağlamaktır (Keleş, 2006: 438).

Kentsel soylulaştırma, mekânsal temizlik hareketinden oldukça farklı içeriğe sahiptir. Soylulaştırma, dar gelirliilerin yaşadığı kent içerisindeki köhneleşmekte olan konut alanlarına, daha üst sınıfların yerleşmeye başlaması sürecidir (İslam, 2006:1).

Soylulaştırmayı kentsel politika olarak ele alan yaklaşıma göre; kent merkezlerinin iyileştirilmesi için kentsel projeler yolu ile ekonomik durumu düşük olan alt sınıfa mensup bölge sakinlerinin buradan çıkarılmaları ve orta ve üst sınıfın bu alanlara yerleşmesi ilkesine dayanır (Erden, 2006: 77).

Soylulaştırma, yerinden edilme sürecini içerdiği için bu sürecin hem mekânsal hem de toplumsal anlamda, ayrışmayı beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Çünkü mahallenin önceki sakinlerinin, mahallelerini gönüllü terk etmelerini beklemek, olanaklı değildir. Soylulaştırmanın en önemli risklerinden biri; soylulaştırılan alanlara yerleşenlerin, alanın önceki sahiplerini dışlayarak, sosyal eşitsizliğe neden olmasıdır (Hague, 2004: 183).

Kentsel tasarım, sınırları belirlenmiş bir mekânın çevre, estetik kalitesini geliştirmeye yönelik, uygulama ve imar planının getirmiş olduğu genel ilkeler çerçevesinde yapılan, fiziksel bir müdahaledir (Yarar, 2003: 158).

Kentsel tasarım, kentsel dönüşüm kararının gerçekleştirilmesinde aracıdır. Örneğin; bir meydanın dönüştürülmesi sürecinde, meydanda ne şekilde bir düzenleme yapılacağı, kentsel tasarım projeleri ile belirlenir (Yasin, 2005: 107).

Her kentin kendine özgü dinamiklere sahip olması nedeniyle, kentsel dönüşüm uygulamalarında kullanılan yaklaşımların çeşitlilik göstermesi gibi yöntemler de çeşitlidir (Teknik Güç, 2006:4):

1- Yerinde dönüşüm: Gelişmiş ülkelerde tercih edilen bir yöntem olan yerinde dönüşüm, bir kentin belirli bir bölgesinin etap etap yıkılarak yeniden inşa edilmesidir.

2- Transfer: Kentin belirli bir bölümünün başka bir yere aktararak, boşalan evlerin yıkılarak yenilerinin inşa edilmesidir.

3- Yık-yap: Belediyeler, riskli yapının yıkımına karşılık yeni bina yapma karşılığı yatırımcılara arsa tahsis eder.

4- Yık-boşalt sistemi: Belediyeler tarafından riskli binaların, yıkımın gerçekleştiği alanlardaki mülkiyet belediyeye geçer. Belediyeler bu alanları yeşil alan, park, sağlık tesisi ve okul gibi kamu alanı olarak kullanır.

5- Riskli evini getir, yeni evini al sistemi: Yeni proje kapsamında riskli evini belediyeye veren mülk sahibi, karşılığında yeni evi % 15-20 m. eksikliği ile alır ya da yeni ev ile riskli ev arasındaki farkı öder.

6- Kamu-özel sektör proje ortaklık sistemi: Kentsel dönüşüm projeleri, yerel yönetim ve özel sektör ortaklığı ile formüle edilir ve proje kapsamında mülk sahiplerine çeşitli olanaklar sunulur.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

a. Alt Kültür Teorileri

Merton ve Durkheim'in geliştirdikleri anomi teorisi çocuk ve yetişkin suçluluğunun alt kültür teorilerine bir temel oluşturmuştur. Alt kültürel suç teorileri, toplumda belli grupların veya alt kültürlerin suçu onayladığını veya en azından suça neden olan değerlere sahip olduklarını ileri sürerler (İçli, 2007: 98).

Alt kültürel teoriler, kriminolojide alt sınıftan erkekler arasında çocuk suçluluğunu özellikle buluş çağı çetelerini açıklayabilmek amacıyla geliştirilmiştir. Alt kültür teorisyenlerine göre, suçlu çocuk alt kültürü, diğer alt kültürler gibi dominant kültürün üyelerinin karşılaşmadıkları bazı özel problemlere tepki olarak ortaya çıkar. Suçlu çocuk alt kültürü teorileri,

herşeyden önce suçun neden ortaya çıktığını, neden özel bir şekil aldığını ve bir kuşaktan diğerine nasıl aktarıldığını açıklamaktadır (İçli, 2007: 98).

Genel olarak değerlendirildiğinde alt kültür teorileri suçun sebebi olarak toplumu oluşturan gruplar arasında bir veya daha fazla grubun kendisini toplumun geri kalan kesimlerinden soyutlayarak ve o kültür ve değerler sisteminden koparak yeni bir değerler sistemi geliştirmelerini ve bunun neticesinde doğan kültürün toplumun genelinin üstün saydığı ve uyguladığı kültürü, normları ve değerleriyle çatışmasını öngörür. Alt kültür teorisyenlerinin en önde gelen isimleri, Frederick Thrasher, Albert Cohen, Richard A. Cloward ve Lloyd Ohlin, Walter Miller, Elijah Anderson, Marvin Wolfgang ve Franco Ferracuti'dir (Dolu, 2010: 342).

Aslında bu kadar çocuk suçluluğu üzerinde durulmasının iki nedeni vardır. 1895 yılında İngiltere'de Gladstone komitesi resmi olarak bugünün çocuk suçlusunun geleceğin daha sert ve inatçı yetişkin suçluları olduğuna dair görüşe büyük destek verdi. Bu hipotez ile bugünün çocuk suçluluğu daha iyi anlaşılır ve önlenabilirse yetişkin suçluluğunun büyük bir miktarı önlenmiş olabilecektir. Bunu destekleyen istatistikler de bulunmaktadır. Örneğin 21 yaştan itibaren suçluluk olaylarında büyük bir düşüş görülmüştür. Aslında suçluların zirve yaptığı yaş 15'tir ve bu yaştan sonra düşüş başlamaktadır (Williams, 1997: 355).

İkinci neden ise yoğunluktur. İkinci dünya savaşından beri en hızlı artan suçlu istatistiğini ve günümüzde ise kayıtlı resmi suçların üçte birini bu grup oluşturmaktadır. Doğal olarak da yükselen sosyal bir problem olarak görülmekte ve politikacı, politika yapanlar için bir utanç kaynağı haline gelmiştir (Williams, 1997: 355).

Bu konudaki çoğu literatür Amerikan kökenli ve bunların da çoğu çete suçluluğuna ve çetenin bir suçlu alt kültürü olduğu ya da alt sınıf erkek kültürünün bir parçası olduğu nosyonuna odaklanmıştır. Çoğu çocuk suçluluğunun çeteler ve gruplarda meydana geldiği ya da akran grubu baskısıyla işlendiğini varsaymaktadır. Bunun gibi suçluluğun alt sınıf ya da işçi sınıfı erkekleri ile sınırlandırıldığını varsaymaktadır (Williams, 1997: 355).

(1) Cohen'in Suçlu Alt Kültürü Teorisi

Merton ve Sutherland'ın öğrencisi olan Cohen "Suçlu Çocuklar: Çetenin Kültürü" (*Delinquent Boys: The Culture of the Gang*) isimli eseriyle Chicago okulu ve anomi-gerilim teorisinden gelen iki geleneği birleştirerek suçun sosyal, kültürel ve psikolojik temellerine ilişkin yeni bir sentez yapmıştır (Dolu, 2010: 342).

Cohen'in en büyük çalışması, "Suçlu çocuklar" (*Delinquent Boys*) 1955 yılında yayınlanmıştır. Çalışmasında Cohen, gençler tarafından işlenen suçların akran gruplarının alt kültürel değerleri ile açıklanabileceğini iddia etmektedir. Diğer şekilde, suçlu gençler için belirli aktiviteler genel kültür normları tarafından yanlış olarak kabul edildiği için alt kültüre göre doğru kabul edilmektedir. Gençlerin sadece orta sınıf değerlerine saldırmak için kötü niyetli ve negativist suçlara başvurdıklarını iddia etmektedir (Williams, 1997: 356).

Cohen kitabında suçlu alt kültürün amerikan şehirlerindeki özellikle alt sınıf arasında en yaygın suç formu olduğunu belirtmiştir. Suçlu alt kültür konseptinin yeni olmadığını kabul ederek, Cohen alt kültür oluşum sürecine ve çocuklara adapte oluşuna makul bir açıklama getirmeye çalışmıştır. Böylece kültürel iletim teorilerindeki boşluğu bir dengeleme problemiyle başa çıkma yolu olarak gören psikojenik teorilerle kaynaştırmak suretiyle doldurmuştur. Dahası Cohen neden belirli bir bireyin alt kültüre dahil olduğundan çok neden alt kültürün oluştuğunu açıklamaya çalışmıştır (Misis [web], 2012: 2).

Cohen'e göre suçlu alt kültür çok yönlüdür ve belirli bir sapma örneği göstermezler bu da yetişkin çetelerden onları ayırmaktadır. Suçlu alt kültür kısa vadeli hedonizm ile karakterizedir. Çünkü suçlu çocukların uzun vadeli hedeflere ilgileri yoktur, düşüncesizce, dürtüsel bir yaklaşımla günlük problemlerle başedebilmek için suç işlerler. (Misis [web], 2012: 3)

Cohen işçi sınıfı çocuklarını statü problemine karşı tepkilerine 3 alternatif sunmuştur. İlki kısa vadede tatmin sağlayan sokak hayatını benimseyen "sokak çocuğu" (*corner-boy*) hayat tarzını terkederek orta sınıf

değerlerini benimseyecek çok sıkı çalışmak suretiyle dikey yükselme süreci sağlayan “kolej çocuğu” (*college-boy*) hayat tarzını benimseyecek ikinci alternatif olarak kendi hayat tarzını kabul ederek, en iyisi olmaya çalışacak ya da üçüncü alternatif olarak işçi sınıfı çocuğu olarak orta sınıf değerlerini reddederek suçlu tepkisi verecektir. Çocuk orta sınıfın standartlarını reddetmeyi seçtiğinde, alt kültür normları savunmak için mazur görülen ve aynı durumda olan diğerleri tarafından da desteklenen saldırganlığa başvurur. Cohen bu süreci de “reaksiyon formasyon” (*reaction formation*) modeli olarak adlandırmıştır (Misis [web], 2012: 6).

Cohen’e göre suç, ne doğuştan elde edilen ne de çocuğun kendinin icat ettiği bir şeydir, çocuklar suçlu olmayı suçun kök salıp geliştiği grupların üyesi olarak öğrenirler. Ayrıca diğer insanların kendilerine karşı takındıkları olumsuz bakış açısından rahatsız olan gençler derin bir sosyal statü hoşnutsuzluğu yaşar ve kendileri gibi benzer sorunlar yaşayan insanlarla biraraya gelerek suç çetelerini oluştururlar (Misis [web], 2012: 7).

Cohen’e göre maddi başarısızlıktan çok, statü elde etme ve kabul görmedeki olanaksızlık gerilim yaratmaktadır. Toplumda statü, toplumun giyim, davranış, okulla ilgili standartlar ile elde edilmektedir. Ve bu standartlar genel olarak orta sınıf standartlarından oluşmaktadır. Gençler en çok okullarda bu orta sınıfın kabul görme ve saygınlık kriterleri ile karşılaşmaktadırlar. Öğretmen ve yöneticiler tarafından okulun her yerinde bunlar empoze edilmektedir. İyi terbiye, uygun davranışlar, saldırgan olmayan tutum, başarı notu, ders çalışma, okul faaliyetlerine aktif katılım öğrencilerin kabul görme ve statü kazanma yolları arasındadır. Orta sınıf gençler orta sınıf ebeveylelerinin desteği ile bu standartlara en iyi şekilde ulaşabilmektedirler. Bu standartlara ulaşarak sadece ailelerinin gözünde değil aynı zamanda akranlarının gözünde de onaylanma ve statü kazanırlar. Ancak alt sınıf gençler özellikle erkekler, her zaman bu standartlara ulaşamayabilirler. Bu çocuklar bu standartlara ulaşabilecek yeteneklere sahip değildirler. Dolayısıyla bu “statü yoksunluğu” (*status deprivation*), “statü hayal kırıklığına” (*status frustration*) neden olmaktadır (Akers ve Sellers, 2003: 166-167).

Cohen'e göre suçlu alt kültürü bu hayal kırıklığına kolektif bir tepkidir ve suçlu aktiverler "reaksiyon formasyon" (*reaction formation*) sonucu oluşmaktadır. Bu alt kültüre kabul edilme kriteri ise, alt sınıf çocukların, geleneksel standartların tersi, kötü niyetli (*malicious*) ve kronik derecede olumsuz (*negativistic*) değerlere sahip olmak suretiyle suçlu çetede statü elde etmesidir. Orta sınıfta agresif olmayan davranışlar kabul edilir davranış iken suçlu alt kültür için agresif, kabadayılık ünvanına sahip olmak statü elde etme yoludur. Eğer nazik sınıf davranışı, derslerde iyi dereceler elde etmek öğretmenlerin gözünde daha iyi bir yer elde etme yolu ise sınıf huzurunu bozma, akademik başarıyı umursamama, reddetme suçlu alt kültürde iyi bir yer edinme yoludur (Akers ve Sellers, 2003: 166-167).

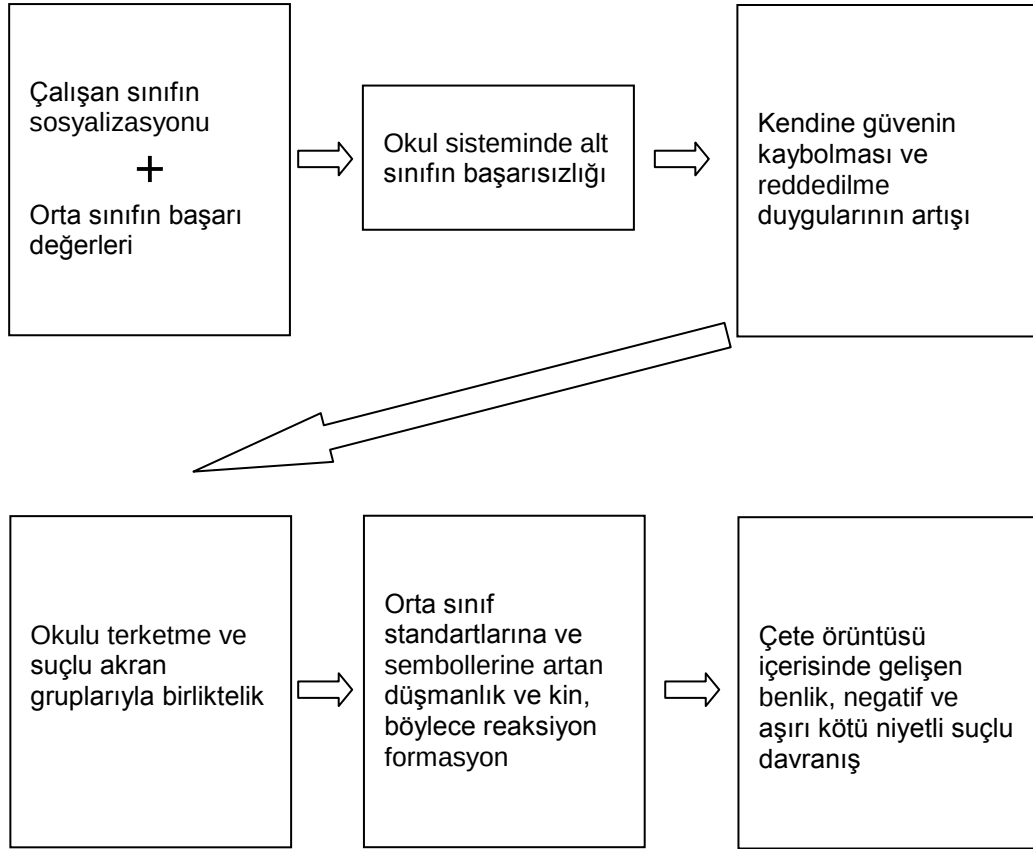
Cohen orta sınıf değerlerinin dokuz konseptte toplanabileceğini önermektedir(Shoemaker, 2010: 144):

1. Dürtü ve hırs
2. Bireysel sorumluluk
3. İşte, sınıfta, sahada ya da rekabetin olduğu herhangi bir yerde başarı
4. Gelecekteki kazanç ve menfaatler için istek ve arzuların anlık doyumunun ertelenmesi isteği (ertelenmiş memnuniyet paterni)
5. Uzun vadeli planlamada rasyonelite
6. Başkaları ve yabancılarla olan ilişkilerde incelik ve kendini kontrol
7. Her sosyal çerçevede sözlü ve fiziksel şiddet ve saldırganlığın kontrolü
8. Boş vakitlerin yapıcı olarak kullanılması ile ilgili olarak sağlıklı boş zaman geçirme
9. Belki de en önemli değeri oluşturan başkalarının malına saygı göstermedir

İlk olarak bu değerler sistemi okul şartlarında ortaya çıkmaktadır. Daha sonra alt sınıf genci kendisinin orta sınıf değerleri ile ölçüldüğünü ve değerlendirildiği bir ortamda bulmaktadır. Bu durum ilk olarak bir problem

yaratmamaktadır. Hatta bu toplumdaki herkes için alt sınıf dahil olmak üzere bu değerler kabul görmektedir. Orta sınıf değerleri ve normları ile oluşturulan kabul görme, başarı ve ödüllendirilme standartları alt sınıf üyeleri tarafından da benimsenmekte ve müthiş arzulanmaktadır. Ancak müthiş bir şekilde arzulanan orta sınıf standartlarına ulaşılmasındaki kişisel başarısızlık ve okulda tekrar eden akademik ve diğer başarısızlıklarla alt sınıf gencin okulu ve temsil ettiği değerleri reddetmesine neden olmaktadır (reaksiyon formasyon). Bu durumda Cohen, alt sınıf çocukların orta sınıf değerleri reddettiğini ve orta sınıf standartlarına ve bunu sembolize eden herşeye karşı düşman ve kötü niyetli olduğunu öne sürmektedir. Orta sınıf değerler sadece reddedilmemekte aynı zamanda küçük görülmektedir. Bundan dolayı iyi çocuklar tartaklanması gereken, oyun alanları ve spor alanlarının amaçsız bir şekilde işgal edilmesi, kütüphane kitapları çalınması, parçalanması gereken şeyler haline gelmektedir. Belki de okul sistemine olan tavır en net şekilde öğretmen masasının üzerine dışkılanması ile görülmektedir (Shoemaker, 2010: 145-146).

Özetlemek gerekirse Cohen'in temel varsayımları şunlardır: (1) büyük sayıda alt sınıf gençleri (özellikle erkekler) okulda başarısız olmaktadır, (2) bu başarısız performans suçlulukla bağlantılıdır, (3) okuldaki bu başarısız performans çoğunlukla okul sisteminde baskın olan orta sınıf değerleri ile alt sınıf değerleri arasındaki çatışmaya dayandırılabilir, (4) daha pozitif benlik konsepti geliştirme ve antisosyal değerler besleme aracı olarak alt sınıf erkek suçluluğu çoğunlukla çete ortamında işlenmektedir (Shoemaker, 2010: 143).

Şekil-1: Cohen'in Çocuk Suçluluğu Süreci (Shoemaker, 2010: 146)

(2) Cloward ve Ohlin'in Ayırıcı Fırsatlar Teorisi

Ayırıcı fırsat teorisi Richard Cloward ve Lloyd Ohlin tarafından geliştirilmiştir. Cloward ve Ohlin, Merton'ın anomi teorisini ve Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisini birleştirmiş ve alt sınıf erkek çete suçluluğu yasal ekonomik fırsatların engellenmesinden meydana gelmekte olduğunu ve bu suçluluğun spesifik tabiatının suçlu gencin yaşadığı muhitin özelliklerine bağlı olduğunu öne sürmektedir (hafif derecede de başka işbirliklerine, özellikle gençlerin akranları arkadaşlarına). Bu özellikler yasadışı davranışları sergilemek için ortaya çıkan fırsatları etkilemektedir. Bu teorinin en büyük katkısı sosyal yapıda sadece geleneksel fırsatların değil yasal olmayan fırsatların da eşit dağıtılmadığı fikridir (Shoemaker, 2010: 154).

Cohen'in alt sınıf suçluluğu açıklamasının tersine, Cloward ve Ohlin'in açıklamalarına göre alt sınıf erkek suçlular rasyonel olarak ekonomik durumlarını değerlendirebilir ve buna uygun olarak gelecek planları da

yapabilirler ve bu kimseler hedef amaçlı varlıklardır (Shoemaker, 2010: 152; Williams, 1997: 358).

Ayrıca Cloward ve Ohlin, Cohen'in bulundukları durumdan memnun olmayan alt sınıf gençlerin orta sınıfa yükselmeyi amaçladıklarını düşünmesinin geneli yansıtmadığını, her ne kadar bu gençlerden bir kısmı, bu küçük kısma da kolej çocuğu örnek verilebilir, bu amaç içinde olsalar da büyük bir kısmın böyle bir amacı olmadığını öne sürmüştür. Ayrıca bu gençlerin amaçladıkları yüksek statü bir üst sınıfa atlamak değil kendi sınıflarında elde etmek istedikleri bir şeydir. Dolayısıyla alt sınıfa mensup bu gençlerin orta sınıf değerlerini benimsemesi ya da kendi insanlarını terkederek orta sınıfa gitmek gibi bir düşünceleri yoktur (Williams, 1997: 358; Dolu, 2010: 356).

Cloward ve Ohlin farklı özelliklere sahip ortamlarda farklı suçlu alt kültürlerin ortaya çıkacağını düşünerek, temel olarak üç tür suçlu alt kültürü oluşacağını iddia etmiştir: (1) temel motivasyonu yasa dışı yollardan maddi kazanç elde etme amaçlı suçlu alt kültürü (*criminal subculture*), (2) şiddet eksenli ün kazanma motivasyonlu "savaşçı" bireylerden oluşan çatışma alt kültürü (*conflict subculture*), (3) içinde yaşadıkları ailelerinden, toplumdan, hayatın zorluklarından kaçmaya çalışan ya da çatışma ve suçlu alt kültürde başarısız olarak kendilerini uyuşturucu maddelerin kucağına bırakanlardan oluşan geri çekilme alt kültürü (*retreatist subculture*). Bu alt kültürlerin nerelerde ortaya çıkacağı toplumu oluşturan geleneksel bireyler ve gruplarla suçlu birey ve gruplar arasındaki bağlantı ve entegrasyon durumuna ve farklı yaş gruplarındaki suçlular arasındaki etkileşime bağlıdır. Bundan dolayı da her yerde aynı suçların oluşacağını beklememek gerekir (Dolu, 2010: 358; Reid, 1997: 153).

Teoriye göre suçlu çete davranışları alt sınıf muhitte organize yetişkin suçlu aktivitelerin bulunduğu zamanlarda ortaya çıkar. Bu durumda yetişkin suçlular gençlik çeteleri için başarılı rol model olmaktadır. Ve bu yetişkin rol modeller gençler için özel öğretmen olarak ve suçlu yetenekleri geliştiriciler olarak hizmet etmektedirler. Bu muhitlerde suçlu yetişkinlerle, geleneksel yetişkinler arasındaki ilişki dengeli olarak tanımlanmaktadır.

Geleneksel yetişkinler ile suçlu yetişkinler arasında uzlaşa ve karşılıklı bağlılık, işbirliği bu çevrelerde ortaya çıkar ve burada gelişen çocuk çetelerine kadar süzülerek inmektedir. Bu uzlaşya en iyi örnek çalıntı eşya satıcılarıdır. Bu kişiler geleneksel iş yapmakla birlikte çalıntı eşya satmak suretiyle ekstra gelir sağlamaktadırlar. Ayrıca yerel politikacılar, adalet sistemi memurları (avukatlar, polisler) gibi geleneksel görünümlü yetişkinler de bu karşılıklı bağlılık ve uyuma örnek verilebilir. Bu kişiler korunma istemek, kişisel kazanç amaçlı yasadışı faaliyet teklif etmek ya da mahkemede suçlu kişileri savunmak suretiyle genç suçluların geleneksel kişilerin de her an suç işleyebilecek potansiyelde olduklarını düşünmelerine sebep olmaktadır. Çevre belirli bazı suçlu aktivitelere saygınlık ve açık bir şekilde yasallık havası vermektedir. Bu şekilde suçlu ve geleneksel güçlerin uyumlu hareket ettiği bölgelerde düzen ve dengeye vurgu yapılmakta ve bu bölgelerde şiddet odaklı suç çetelerinden çok hırsızlık gibi daha organize maddi kazanç odaklı suç çeteleri oluşmaktadır. Buradaki suçlu davranışın fırtınalı ya da mantıksız değil disiplinli ve sistemli olması beklenmektedir (Shoemaker, 2010: 154; Dolu, 2010: 358; Williams, 1997: 358).

Sürekli nüfus değişiminin olduğu ve bir övünç ya da iftiharın olmadığı kimi bölgeler dengesiz ve değişkendir. Bu bölgelerde yasal ya da yasal olmayan birer rol model bulunmamaktadır. Bu gibi durumlarda sonuç çatışma alt kültür temelli çetelerin oluşumudur. Bu çete tiplerinde şiddet baskın unsurdur. Bu çetelerde statü kabadayılık, sertlik, şiddet ve kavga ile elde edilebilir. Bu çetede çocuklar akut olarak hayal kırıklığına uğramış olarak tanımlanmasına rağmen, çetelerdeki şiddet davranışı psikopatik kişilik özelliklerinden ya da reaksiyon formasyondan kaynaklandığı söylenmemektedir. Bu alt sınıf muhitlerde çatışma alt kültürü çetelerinin ortaya çıkışının en önemli sebebini suçlu yetişkin ya da geleneksel yetişkin modellerinin uyguladığı dengeli ve sabit sosyal kontrol sisteminin olmayışı oluşturmaktadır. Gençler bir çeşit statü ve başarı kazanma aracı olarak şiddete başvurumaktadırlar çünkü şiddet içermeyen, hırsızlık odaklı başarı yolları onlara kapalıdır (Shoemaker, 2010: 154; Dolu, 2010: 358; Williams, 1997: 358).

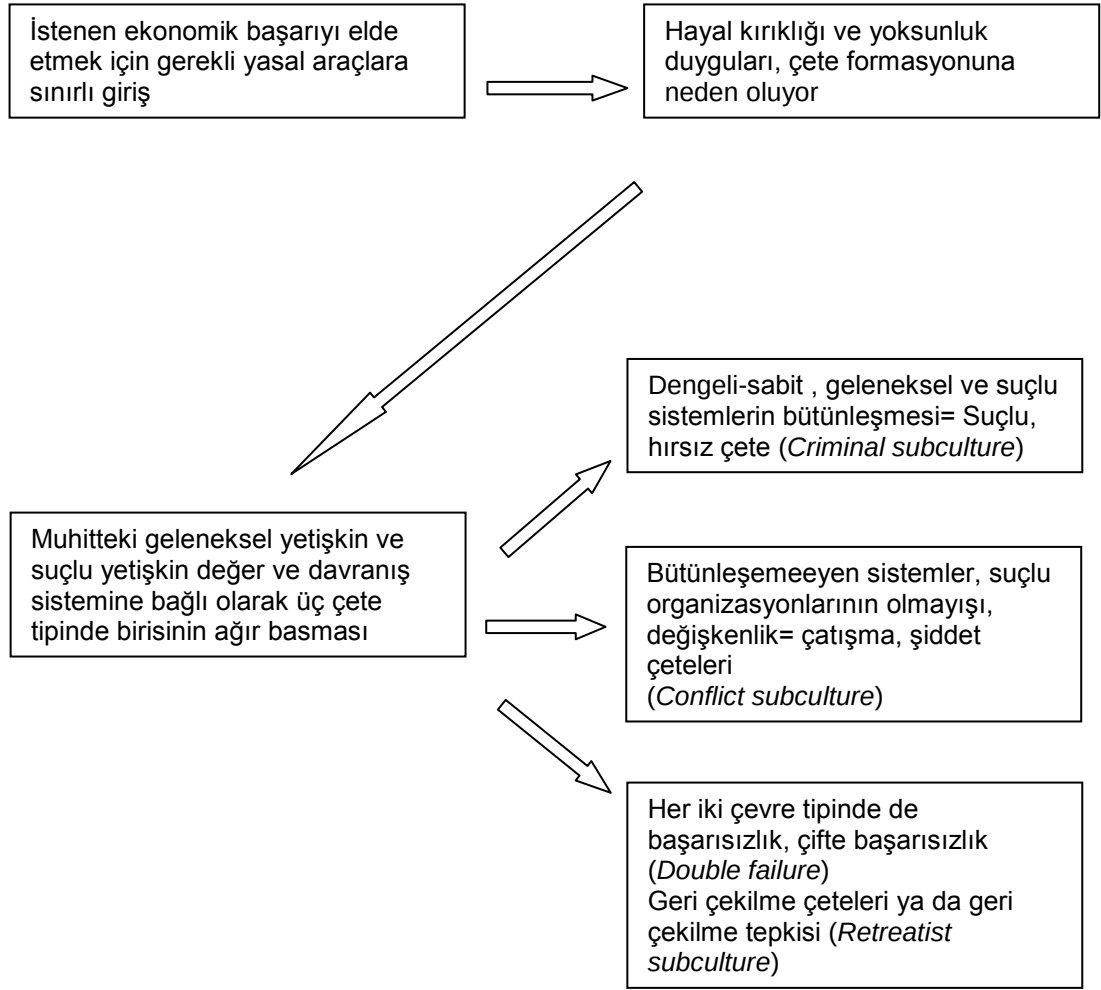
Sabit ve dengeli bir yetişkin başarı fırsatlarının olup olmadığına bakılmaksızın bazı çevrelerde esrar, uyuşturucu kullanımının baskın olduğu çeteler gelişmektedir. Cloward ve Ohlin bu çeteleri “geri çekilme çeteleri” (*retreatist gang*) olarak adlandırmaktadır. Bu çeteye mensup kişiler hem geleneksel hem de suçlu dünyada başarısız olduklarından dolayı “çifte başarısız” (*double failure*) olarak tabir edilmektedirler. Ancak bütün çifte başarısızlar bu çetelere üye olacak diye bir kaide de yoktur. Geri çekilme çetelerine katılma ya da Cohen’in ifade ettiği “sokak çocuğu” (*corner boy*) olma kararı gencin sadece kişilik özelliklerine bağlı değil aynı zamanda arkadaşlıklarına ve çevresine bağlıdır (Shoemaker, 2010: 155; Dolu, 2010: 359; Williams, 1997: 359).

Aslında herhangi bir suçlu grubunun bu alt kültür tipleri temelli çete gruplarından birisine tamamen uymasını beklememek gerekir. Genel olarak bir alt kültürün özelliklerini taşıyan bir grubun aynı zamanda diğer alt kültür grubunun da bazı özelliklerini taşıması olağandır (Dolu, 2010: 361).

Cloward ve Ohline göre suç engellenmiş yasal fırsatlardan kaynaklanır, suçlu davranış tipi ise bireyin iletişimde olduğu çevre, akran grubu ya da çeteye bağlıdır (Williams, 1997: 358).

Bireyler yasal araçların eşit olmayan bir şekilde dağıtıldığını gördüğünde yasal davranıştan uzaklaşmaya başlar (Örneğin sistemin kendilerini başarısızlığa ittiğini hissettiklerinde). Toplum herkes için eşit fırsatlar verdiğini iddia etmesine rağmen gerçek bu şekilde değildir. Yetenek ve bilgisi ile maddi geliri yüksek, iyi bir pozisyonu hakeden çok daha uygun bir çok insan olmasına rağmen seçim aşamasında bu özelliklere bakılmaksızın aksan, sınıf, etnik grup, inanç ya da kimi tanıdığı gibi subjektif seçim teknikleri ile personel seçimi yapılabilmektedir. Alt sınıfa mensup çocuklar yasal başarı fırsatlarının bu okul ve işveren gibi toplumdaki kurumlar tarafından engellendiğini görmektedir. Bunun sonucu oluşan gerilim ve haksız mahrumiyet resmi normlardan uzaklaşmaya neden olmaktadır. Ve alt sınıf çocuklar kendileri gibi aynı kategoride olanlarla birleşerek bir çete oluşturabilir ve Cohen’in açıklamasının tersi bu çocuklar suçlu

davranışlarından dolayı da kesinlikle ahlaki olarak bir suçluluk da hissetmezler (Williams, 1997: 358).

Sekil-2: Cloward ve Ohlin'in Alt Sınıf Çete Suçluluğu Süreci (Shoemaker, 2010: 156)

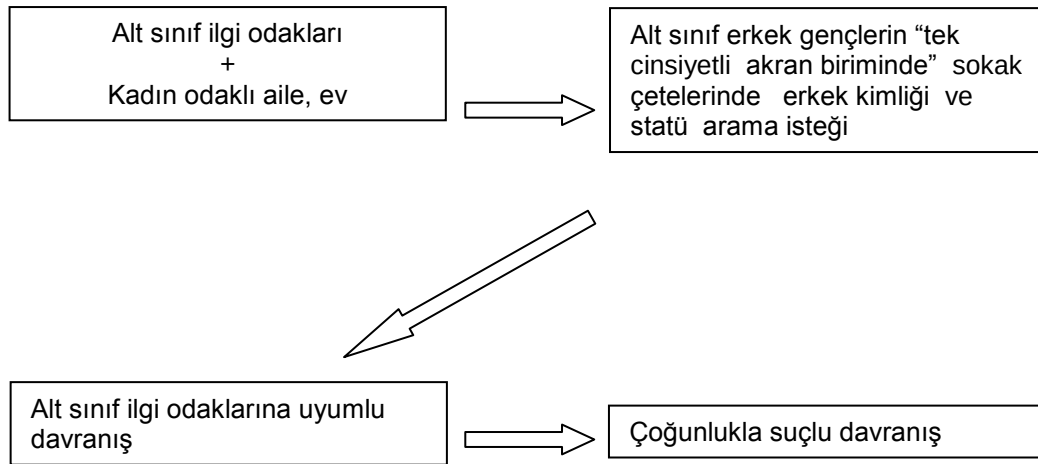
(3) Miller'in İlgi Odakları Teorisi

1958 yılında yayınladığı “Çete Suçluluğu Üreten Bir Ortam Olarak Alt Sınıf Kültürü” (*Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency*) isimli makalesiyle öne sürdüğü “İlgi Odakları Teorisi” (*Focal Concerns*) Walter Miller suçu alt sınıf kültürünün bir ürünü olarak görmüştür. Walter alt sınıfa mensup insanların diğer sınıflara mensup insanlara göre olayları farklı bir bakış açısıyla değerlendiren, farklı başarı kriterleri, farklı öncelikleri ve farklı kaygıları olan kişiler olduğunu öne sürmüştür. Bu durum orta ve üst sınıfın sahip olduğu kaynaklara sahip olamamaları ve yaşadıkları kötü çevrenin (varoş, gecekondu semtleri gibi) doğal bir sonucu olarak ortaya

çıkmaktadır. Dolayısıyla Miller'e göre suç, diğer alt kültür teorilerinin ileri sürdüğü gibi orta sınıf değerlerinin reddedilmesi sonucunda ortaya çıkan tepkisel bir hareket değil doğrudan alt sınıfa ait değerler sisteminin bir ürünüdür (Dolu, 2010: 352).

Miller alt sınıfın kadın temelli ev, aile yani ailenin erkeğin değil kadın etrafında organize olduğunu söylemektedir. Erkek diğer sınıflarda olduğu kadar çocukların yetiştirilmesi konusunda ya da aileye ekonomik olarak destek olmamaktadır. Ayrıca alt sınıfta kadın ve erkekler için tek cinsiyetli birimler çok önemlidir (Reid, 1997: 154).

Bir alt sınıf kültürün ilgi odaklarının 2 yolla suçlulukla bağlantısı vardır. İlki alt sınıf yaşamının değerleri ailede babanın ya da başka erkek rol model olmamasına neden olmaktadır. Bundan dolayı da çocuklar erkek kimlikleri arama amacıyla evden ayrılırlar, buna da Miller "tek cinsiyet akran birimi" (*one-sex peer units*) adını vermektedir. İkinci olarak çete ile oluşan ihtiyaç ve davranışlar alt sınıfın ilgi odakları ile ilgilidir. Miller'e göre alt sınıf çete üyeleri psikolojik olarak rahatsız değillerdir. Tam tersi çete üyeleri bulundukları muhitin en yetenekli ve yeterli erkek çocuklarıdır (Shoemaker, 2010:164; Miller [web], 1958).

Şekil-3: Miller'in İlgi Odakları Teorisi (Shoemaker, 2010: 165)

Miller'e göre alt sınıfa mensup insanların değer verdikleri ve üzerinde durdukları bir takım ilgileri vardır ve suç da bu ilgi odağı olan hususların

abartılı bir şekilde dışa yansması olarak kendilerini göstermesinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bunlar (1) Bela Arama, (2) Sertlik, (3) Zekilik, (4) Heyecan, (5) Kadercilik, (6) Başına Buyrukluğudur. Bu ilgi odaklarına sahip olmakla birey statü sahibi olabilir ve sokak gruplarına dahil olabilir (Dolu, 2010: 352; Akers ve Sellers, 2003: 169).

Tablo-1: Alt Sınıf Kültürün İlgi Odakları (Miller [web], 1958: 7)

Alan	Algılanan Alternatif Anlamlar (durum, kalite, şartlar)	
1. Bela	Kanunlara uyan davranış	Kanunları çiğneyen davranış
2. Sertlik	Zayıflık, kabiliyetsizlik; Kadınsılık; Çekingencilik, korkaklık, hadiselere ve zorlu durumlara endişeyle bakan bir tabiata sahip olma	Fiziksel güç anlamında kendini kanıtlamış, yetenekli; “Erkeklik”; Korkusuzluk, cesaretlilik, zorluklara ve her türlü güçlüğe meydan okuyabilme
3. Zekilik	Ahmak ve çabuk kandırılabilir olmak; Çok çalışarak para kazanmak; Yavaşlık, kafası basmamak(yavaş anlama kapasitesi), beceriksizlik, sakarlık	İnsanları kandırabilecek yetenekte olmak; Aklını kullanarak para kazanmak; Kurnazlık ve hazır cevapta usta olmak
4. Heyecan	Sıkıcılık,”ölülük”; Güvende olmak; Aynılık , pasiflik	Tehlikeli heyecanlar; Risk, tehlike; Değişim, aktivite
5. Kadercilik	Kem talihli ve “şanssız” olmak	Talihli ve “şanslı” olmak
6. Özerklik	Dış sınırlamaların olması; Güçlü bir otoritenin olması; Bağımlılık, kendisiyle “ilgileniliyor, bakılıyor” olması	Dış sınırlamaların olmaması; Herhangi bir üst otoritenin olmaması; Bağımsızlık

Bela orta sınıf toplumun organları ya da resmi otoriteler ile ilişkileri hoş karşılanmayan ya da içinden çıkılmaz bir hale getiren durumları, ya da davranışları temsil etmektedir (Miller [web], 1958: 8). Orta sınıfa mensup insanlar için öngörülen temel statü işareti bireylerin toplumsal değerler çerçevesinde elde ettikleri başarılar iken alt sınıfa mensup bireyler için ise kanunları hiçe sayma ve normları, kuralları ve kanunları umursamaz bir şekilde ihlal etmektir (Dolu, 2010: 353).

Başını belaya sokmak alt sınıf kültürde açık bir şekilde prestij meselesidir. Örneğin, açık bir şekilde yasa karşıtı, yasa çiğneyen davranışlar sergileneceği açık olan belli bir yetişkin ya da çocuk çetesinin bir üyesi olmak (Miller [web], 1958: 8).

Yasalara uymak ya da uymamak davranışı seçim iken alt sınıf kültürde de hala bir seçimdir. Bu ortamda yetişen iki kardeşten birisi polis diğeri ise suçlu olabilir (Miller [web], 1958: 8).

Sertlik alt sınıf kültüründe nitelikler ya da durumların birleşik bir kombinasyonudur. En önemli bileşenleri atletik yetenekler, dayanıklılık, güç ile kanıtlanmış olan, fiziksel cesaret yani “erkeklik” (*masculinity*) ve fiziksel tehditler karşısında cesarettir. Vücudunda dövme olması, kadınları kazanılmış, fethedilmiş bir obje olarak görmek, sanat ya da edebiyatla ilgili olmamak erkekliğin simgesidir. Sert adamlar aynen gangster filmlerindeki sert, korkusuz, fiziksel kavgada çok iyi olan kişilerdir. Sözlü ya da fiziksel hal, hareket ve tavırlarında hep bir haşinlik, saldırganlık, sertlik hakimdir (Miller [web], 1958: 8).

Alt kültürde zekilik, kurnazlığı, kurnazlığı ile yenmeyi, kandırmayı, hilekarlığı, oltaya getirmeyi ve bunun yanında kurnazlığı ile kandırılmamayı, oltaya gelmemeyi, alay edilmemeyi içermektedir. Tam anlamıyla maksimum zihinsel kıvraklık ve minimum fiziksel eforla kişisel statü ve değerli mallar elde etmektir (Miller [web], 1958: 9).

Alt sınıf çocuklar bu yetenekleri sokakta geliştirir ve öğrenirler. Sokakta kağıt oyunları ve diğer formdaki kumar oyunları ile birbirlerini aldatmayı, kandırmayı öğrenirler. Özellikle çocuklardan aldatma yeteneği yüksek

olanlar doğal lider olarak görülürler. Sertlik saygı duyulan bir özellik olmasına rağmen zekilik daha çok saygı duyulan özelliktir (Miller [web], 1958: 10).

Altsınıf bireyler sürekli sıkıcı rutinlerle duygusal olarak yüksek uyarılmışlık arasında dalgalanıp, bocalarlar. Alt sınıf hayatın en karakteristik özelliklerinin çoğu heyecan peşinde koşma ile ilgilidir. Zar, at yarışı oynama, her çeşit kumarın aşırı derecede oynanması, çok yaygın şekilde alkol kullanımı heyecan içeren davranışlara örnektir. Alt sınıfa mensup bu insanlar için bu heyecan en az haftada bir kere yaşanmalıdır (Miller [web], 1958: 11).

Aslında kader ya da şans, heyecan peşinde koşmak ile bağlantılıdır. Kader ile herhangi bir dinsel inanç, doğaüstü olaylar kastedilmemektedir. Çoğu alt sınıf bireyler hayatlarının kendi kontrolünde olmayan birtakım güçlere bağlı olduğunu hissetmektedir. Alt kültür bireyler için, o gün kartların iyi gelmesi, zarların iyi gelmesi, uğurlu rakamın çıkması herşeyin iyi gideceği anlamına gelmekte ancak şanssızsa boşuna uğraşmaya değmez düşüncesi vardır (Miller [web], 1958: 11).

Alt sınıf bireylerin tipik bir özelliği de özerk yani başına buyruk olmaktır. Baskı ve dayatmalara karşı son derece karşıdırlar. Kendisi harici birisinin kendilerini kontrol etmesine katlanamazlar. İş yerinde patronuyla anlaşamazsa, “al işini başına çal” diyerek giderler (Miller, 1958’den aktaran Dolu, 2010: 355).

Okul, askerlik, hastane, çocuk yuvası gibi disiplin ve kontrolün olduğu yerlerde yaptırımlara karşı fırsat buldukça karşı koyarlar. Ara sıra kaçmaya çalışarak kuralların ne kadar iyi uygulandığını kontrol ederler. Aslında bu hareketlerinin nedenleri de ilgiye olan ihtiyaçları ve bu şekilde ilgi odağı olmalarıdır. Böylece bu kişilerin de başları beladan kurtulmaz (Miller, 1958’den aktaran Dolu, 2010: 355).

b. Sosyal Organizasyon Bozukluğu Teorisi (*Social Disorganisation Theory*)

Sosyal organizasyon bozukluğu (*social disorganization*) teorisi, 1920’li yılların başında, Clifford R. Shaw ve Henry D. McKay’ın suçun ekolojik

incelemeleri çerçevesinde yaptıkları araştırma bulgularının formüle edilmesi ile ortaya atılmıştır. Bu nedenle sosyal organizasyon bozukluğu kuramı, suçun şehir alanlarındaki görünümünü resmeden bir teori olarak nitelenebilir. Shaw ve McKay sosyal organizasyon bozukluğu kuramını, Park ve Burgess'in Chicago kentinde daha önceden gerçekleştirdikleri araştırmalardan esinlenerek geliştirmişlerdir (Kızmaz, 2005: 151).

1920'lerde Chicago üniversitesi sosyoloji bölümü suçla ilgili olan çevresel faktörleri tanımlamak için çalışmalara başladılar. Özellikle bölgenin suç oranı ve bölgenin karakteristikleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya çalıştılar. Bu çalışmalar Amerikada yapılan en geniş kapsamlı ilk suç çalışmasıydı. Ayrıca suç ve kabahatlerin sebeplerini araştıran gelecek çalışmaların temelini oluşturmaktaydı. O dönemde Chicago şehri 2 milyondan fazla insan nüfusu ile Amerikanın en büyük ikinci şehriydi. Sanayileşme ve büyük göçlerin etkisiyle 1860-1910 arası nüfusu her 10 yılda ikiye katlanarak artmıştı (Vold and Bernard ,1986: 161).

Robert Park ve meslektaşı Ernest Burgess Chicago gibi Amerika'daki şehirlerin büyümesini ekolojik terimlerle tanımladılar. Park ve Burgess şehirlerin merkezden itibaren merkezleri aynı olan çemberler şeklinde bölgelerden oluştuğunu ileri sürdüler (Bohm ve Vogel, 2011: 71). Bu modele de "Burgess'in yoğunlaşma bölgeleri modeli" adını verdiler (Dolu, 2010: 206).

Bu çemberler içten dışa doğru (1) Şehir merkezi, iş ve sanayi bölgesi, (2) Geçiş bölgesi, (3) İşçi evleri bölgesi, (4) Kaliteli evlerin bulunduğu yerleşim bölgesi, (5) Uzun mesafe yolculuk yapanlar bölgesi, banliyöler, uydu kentler şeklindedir. Bu modele göre en içteki bölge merkezi iş bölgesi şehrin, ekonominin kalbi konumundadır. İş bulmak için şehre gelenlerin ilk olarak konakladıkları bölge burasıdır. Burası barakalar ve bakımsız evlerden oluşmakta dolayısıyla ucuz konaklama imkanı sunmaktadır. Şehre iş bulmak maksadıyla gelen, maddi sıkıntı çeken bu kimselerin şehir merkezinden uzaklaştıkça evlerin değerlerinin yükselmesinden dolayı bu şehirde başka seçenekleri de bulunmamaktadır. Merkezden dışa doğru gittikçe buralarda yaşayanların ekonomik güçleri artmaktadır. İnsanlar, ekonomik durumları yükseldikçe dıştaki bölgelere taşınmakta, yeni gelenler eskilerin yerini

almaktadır. Dolayısıyla bu da şehirde şehir merkezinden dışa doğru sürekli bir hareketlilik oluşmasına, bu bölgelerde yaşayanların sürekli değişmesinden dolayı birbirlerini tanıyamamalarına, sağlıklı ilişkiler kuramamalarına, sosyal bağların oluşamamasına sebep olmaktaydı (Dolu, 2010: 206-207).

Bir kültürel ya da etnik grup tarafından işgal edilen bölge bu grup tarafından boşaltılana kadar ya da diğer bir etnik, kültürel grup gelip işgal edene kadar hükümdarlıklarını sürdürüyor ve çemberler bu şekilde tekrar ediyorlardı (Bohm ve Vogel, 2011: 72).

Park, Burgess ve McKenzie (1969), nüfusun belirli özelliklerinin Chicago kentinin merkezinden itibaren merkezleri aynı nokta 1 millik artışlar şeklinde çemberlerde toplandığını ve bir çemberden diğerine geçerken bu özelliklerin farkedilebilir şekilde değiştiğini gözlemleyerek Park ve Burgess'in (1928) çalışmalarını genişlettiler. İlk çember üretim şirket firmalarını oluşturmakta, bu fabrikaların etrafını da çok düşük gelirli konutların bulunduğu alan oluşturmaktaydı. 3'üncü bölge çemberinde oturanların hakim özelliği ise çalışan kesimin evlerinin oluşturduğu bölge olmasıydı. 4 ve 5'inci bölge çember orta ve üst sınıf insanların evlerinden oluşmaktaydı. Park ve meslektaşları bu modele "Burgess bölgesel hipotezi" olarak adlandırdılar (Walker, 2009: 313).

Chicago üniversitesinden Clifford Shaw ve Henry McKay, Park ve Burgess (1925) tarafından geliştirilen bu modeli örnek alarak suç ve şehir yapısı arasındaki ilişkiyi araştırmış ve buradaki suçun şehir yapısındaki değişim ve düzensizlikten kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir (Dolu, 2010: 207).

Shaw'a göre suçlular temelde normal insanlardır ve bu suçlu davranışları muhitlerine özgü olan çevresel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu teorisini test etmek için de, polis ve mahkeme kayıtlarını inceleyerek suçlu bölgeleri tespit etti. Daha sonra da bu bölgelerin karakteristiklerini analiz etti. İncelemelerinde yardımcı olması için Shaw ve McKay ile birlikte 3 tip harita oluşturdular. 1'inci harita nokta haritaları, polis ve mahkeme kayıtlarındaki gençlerin ikamet yerleri, 2'nci harita oran haritaları, polis ve mahkeme kayıtlarının 140 milkare alanlardaki toplam genç nüfusa olan oranı, 3'üncü

harita bölge haritaları şehrin merkezleri aynı olan alanları içindeki erkek genç suçluluk oranlarını göstermekteydi (Bohm ve Vogel, 201: 72).

Haritaların analizi, bu bölgede yaşayan etnik kompozisyonun neredeyse tamamen değişmesine rağmen 2'nci bölgenin sürekli şehirdeki en yüksek suçluluk oranına sahip olduğunu gösterdi. Örneğin 1884 yılında 2'nci bölge nüfusunun yaklaşık %90'ı İrlandalı, Alman, İngiliz, İskandinav, İskoç ya da İngilizlerden oluşmaktayken bunların çocuklarının suç oranı şehrin en yükseğiydi. 1930'larda 2'nci bölgenin %85'i İtalyan, Polonyalı, Slav ya da Çeklerden oluşmaktayken de bunların çocukları Chicago'daki en yüksek suç oranına sahipti. Üstelik etnik gruplar 2'nci bölgeden taşınıp gittiklerinde yüksek suçluluk oranı onları takip etmemişti. Kısacası, orada yaşayan etnik kompozisyona bakılmaksızın bir şey 2'nci bölgede yüksek suçluluk oranına neden olmaktaydı (Bohm ve Vogel, 2011: 72).

Shaw ayrıca 2'nci bölgedeki en kötü muhitlerde bile gençlerin yaklaşık sadece %20 kadarının polis ve mahkeme kaydı bulunmaktaydı. Halbuki durum bundan daha ciddiydi. Bundan dolayı da, bu kişilerin davranışlarını ne gibi çevresel faktörlerin etkilediğini keşfetmek için bu suçlu bireylerin kapsamlı geniş hayat hikayelerini toplamaya başladı. Hayat hikayelerinde, çoğu suç işleyen suç işlemeyenlerden kişilik özellikleri, fiziksel durum, ve zeka bakımından farklı olmadıklarını gördü. Yüksek suçluluk alanlarının “sosyal olarak disorganize, bozuk organize” olduğunu buldu (Bohm ve Vogel, 2011: 72).

Chicago teorisyenlerine göre “sosyal organizasyon bozukluğu” (1) suçlulara yapılan klasik kontrollerin çoğunlukla eksik, (2) suçlu davranışın komşular, çevre ve ebeveynler tarafından sıkça onay gören, (3) suçlu davranış için uygun fırsatlar bulunan, (4) yasal bir iş imkanı için çok nadir fırsat, eğitim, cesaretin olduğu bir durumdur (Vold and Bernard ,1986: 171).

Shaw ayrıca bu suçlu aktivitelerin erken yaşlarda oyun olarak başladığını ve bunun daha büyük gençler tarafından küçüklere öğretildiğini, normal formal sosyal kontrol metotlarının bu süreci durduramadığını keşfetti. Özet olarak Shaw ve meslektaşları çoklu analiz seviyelerini kullanarak, suçluluğun, şehrin belirli alanlarındaki sosyal organizasyon bozukluğunun

sebebi olduğu, Durkheim'in kullandığı bütünleşme eksikliği terimiyle yaklaşık aynı anlama gelen, geleneksel gruplardan bir ayrılmanın ürünü olduğu sonucuna vardılar (Bohm ve Vogel, 2011: 72).

Shaw ve McKay'ın sosyal organizasyon bozukluğu teorisi 3 değişkene odaklanmıştı (Walker, 2009: 313): (1) fiziksel durum, (2) ekonomik durum, (3) nüfus durumu.

Shaw ve McKay bir bölgedeki fiziksel durumu ölçmek için 3 değişken kullandılar: (1) nüfus değişimi (2) boş ve kamulaştırılmış ev (3) endüstriyel yakınlık. Yüksek suç oranlarına sahip bölgelerin fiziksel olarak bozulma, coğrafi olarak ağır sanayi bölgelerine yakın ve bölge sakinlerinin çoğunun geçici ikamet etme eğiliminde olduğunu ileri sürmüşlerdi. Shaw ve McKay'ın sınıadığı ilk özellik nüfus değişimiydi. Nüfus oranının düştüğü ve yükseldiğinde aynı şekilde suç oranının arttığını bulmuşlardır. Çünkü bir grubun gelerek diğer grubun yaşadığı bölgeye yerleşmesinden dolayı o bölgenin sosyal organizasyonunun bozulması için kullanılan terim olan istila, üstünlük ve yerine geçme sürecinden dolayı nüfus değişiminin suçluluğu etkilediğini ileri sürdüler. Suç oranlarını artıran bu bozulma istila eden grup çoğunluk oluncaya kadar daha da kötüye gidecek ve sonra suç seviyesi yine ilk seviyelerine kadar dönecektir. Sanayi bölgelerine yakınlıkla suç arasındaki ilişkiyi analiz etmek için Shaw ve McKay sanayi bölgeleri ve çocuk suçluların ev adreslerinin haritasını çıkardılar. Park ve Burgess'in çalışmalarının sonuçlarına benzer olarak, sanayi ve endüstri bölgelerini çevreleyen çemberin, üzerinde çalıştıkları fiziksel, ekonomik ve nüfus faktörleri bakımından yüksek seviyede ve buna orantılı olarak yüksek suç oranlarına sahip olduğunu buldular. Şehrin dış bölgelerine gidildikçe bu özelliklerin oluşumunun azaldığını ve buna paralel olarak suç oranının düştüğünü gördüler. Fiziksel özelliklerle ilgili son olarak da Shaw ve McKay bölgedeki sahipsiz ve hükümlü evleri sayısını analiz ettiler. Terkedilmiş evler ile suçluluk oranları arasında ilişki buldular (Walker, 2009: 313).

Daha sonra Shaw ve McKay bir bölgenin ekonomik durumu ile o bölgenin suçluluk oranları arasındaki ilişkiyi analiz ettiler. Bu analiz için 3 değişken kullandılar: (1) sosyal destek alan aile sayısı, (2) bölgenin kira ücreti medyanı, (3) kiradan daha çok kendi evinde oturan sayısı. Shaw ve

McKay sosyal destek alan aile sayısı arttıkça buna bağılı olarak suç oranlarının da arttığını buldular. Ekonomik durumu daha iyi olan bölgelerle kıyaslandığında ekonomik durumu düşük seviyede olan bölgelerde suç oranının yüksek olduğu sonucuna vardılar. Daha sonra kira ücretlerinin medyanı ile suç arasındaki ilişkiyi analiz ettiler. Kira ücretleri medyanının arttıkça suç oranının azaldığını buldular. Son olarak da kendi evinde oturan mahalle sakinleri oranı ile suçluluk arasındaki ilişkiyi incelediler. Kendi evinde oturma oranı ile suç arasında negatif anlamlı bir ilişki buldular. Kendi evinde oturma oranı düşük olan bir yerde yüksek oranda suçluluk buldular (Walker, 2009: 313).

Ekonomik durumun suçluluğa olan etkisini açıklarken Shaw ve McKay ekonomik durumların suça etkisinin dolaylı olduğunu öne sürdüler. Varlıklı bölgelerin sosyal kontrollü bir atmosfer sunduğunu ancak fakir bölgelerin ise suça neden olan bir çevre ürettiğini bunun da mahalle sakinlerinin çeşitliliğinden kaynaklandığını öne sürdüler. Çeşitlilik bölgedeki suçluluk oranlarını etkilemekteydi, bu da sosyal normlardaki çeşitliliklerden kaynaklanmaktaydı. Düşük suç oranlarının olduğu bölgelerde yaşayan insanların büyük çoğunluğu normal olmayan davranışlara müsamaha göstermezler. Yüksek suç oranlarının olduğu bölgelerde ise bazı sakinler suçlu eylemlere göz yummakta ve bu da aslında bu davranışlar için sessiz bir onay anlamına gelmektedir. Son olarak ekonomik durum mahalle sakinlerinin çoğunluğunun kendi oturduğu evin sahibi olma durumunda suça etki etmektedir, eğer bir kimse kendi evinde oturuyorsa bu durum o kişinin o mahallenin kalıcı sakini anlamına gelmektedir ve bu kişiler o mahalleyi daha çok sahiplenirler, kendi evi olmayan kiracı statüsündekiler mahallenin sosyal organizasyonunun devamını ve suç oranlarının düşmesini sağlamak için daha az çaba harcarlar (Walker, 2009: 313).

Shaw ve McKay'ın çalışmalarındaki son analiz bölgedeki nüfus kompozisyonu ile suç oranı arasındaki ilişkiyi içermekteydi. Shaw ve McKay yüksek suçluluk oranına sahip bölgelerin daha fazla yabancı ülke doğumlu ve siyah aile sakinlerini içerdiğini buldular. Bu bulgular sonucu olarak doğum yeri ya da etnik grubun suçun nedeni olduğu anlamına gelmediğini özellikle uyardılar. Azınlık ve zencilerin başı çektiği bölgelerdeki suç oranları buradaki

nüfusun tamamen başka bir grupta değişmesine rağmen sabit kalmaya devam etmişti. Ayrıca bu bölgeyi terkeden grubun taşındığı yeni bölgedeki suç oranı da değişmedi. Shaw ve McKay bu çalışmaları ile bölge sakinlerinin doğum yerinin ya da etnik kökeninin suçluluğa katkıda bulunan bir faktör olmadığı sonucuna vardılar (Walker, 2009: 314).

Bulguları ışığında Shaw ve McKay yüksek oranda suçluluğun olduğu bölgelerde bulunan ekolojik koşulların bölgedeki toplumsal düzenin bozulmasına katkıda bulunduğu ve bunun da suçluluğa artırıcı yönde katkıda bulunduğu sonucuna vardılar (Walker, 2009: 314).

Şekil-4: Shaw ve McKay'a Göre Suçun Nedeni (Dolu, 2010: 211)

Özetlersek etnik heterojenlik, nüfus hareketliliği, düşük ekonomik statü ve etkin bir aile yapısının olmayışı gibi özelliklerin hakim olduğu bu bölgelerde çöken geleneksel sosyal kontrol mekanizmaları, geleneksel suçu önleyebilme kabiliyetlerini de kaybetmektedir. Böylece oluşan bu yeni sosyal yapının kendisi suçu üreten, teşvik eden, kolaylaştıran bir mekanizmaya dönüşmektedir. Çocukların gençler, gençlerin de yetişkin suçlular tarafından eğitildiği, değerler sisteminde çelişki ve kargaşanın hakim olduğu, çocukların suçlu kimseleri örnek aldığı ve çocukları üzerinde kontrolünü kaybeden ailelerin bu durumu engelleyemedikleri bir ortamda ne kadar zaman geçse ne kadar farklı etnisite ve milliyete sahip insanlar taşınırsa da suç bu bölgelerden gitmemiş ve nesilden nesile aktarılmaya devam etmiştir. Bu durum da suçun, herhangi bir etnik ya da ırka ait özelliklerden kaynaklanmadığını, belli bir coğrafyada meydana gelen bir takım sosyal olayların, oluşan yeni sosyal yapının sonucu olduğunu göstermektedir (Dolu, 2010: 212).

Bursik ve webb 1982 yılında shaw ve McKay'ın verilerini kendi araştırma yaptıkları zamana göre güncelleyerek, 1940-1970 yılları arasını 10 yıllık periyotları kullandılar. Veriler 1940, 1950, 1960, 1970 yıllarında Chicago çocuk mahkemesi kayıtlarındaki bütün erkeklerden ve o yıllara ait nüfus sayımından elde edilmişti. Çok hızlı nüfus değişimine sahip bölgelerin daha fazla suç oranına sahip olduğunu buldular. En yüksek nüfus değişim oranına sahip bölgelerdeki suç, daha yavaş ya da sabit olan bölgelere göre her 1000 kişide 12 suç daha fazla ortalamaya sahipti. Bu bulgular ile suçluluğu etkileyen faktörün değişim sürecindeki insanlar değil değişimin doğası olduğu sonucuna vardılar (Walker, 2009: 316).

4 yıl sonra Schuerman ve Kobrin ,Bursik ve Webb'in çalışmasının benzerini LosAngeles'in 20 yıllık tarihsel analizi ile uyguladılar. Bu çalışmayı çocuk mahkemelerinin 1950, 1960, 1970 yıllarındaki verileri kullanarak ve bu verileri alan kullanımı, nüfus kompozisyonu, sosyo-ekonomik durum ve altkültür ölçümleri ile ilişkilendirerek yaptılar (Walker, 200: 316).

Alan kullanımı (fiziksel durum) ile suçluluk arasındaki ilişkiyi analiz ederken, Schuerman ve Kobrin kendi evinde oturma durumunu açıklayan ev sayısının suçluluk ile ters bir ilişkide olduğunu buldular. Ayrıca yüksek suç oranına sahip bölgelerde yaşayan insanlarda yüksek hareketlilik seviyesi buldular. Ayrıca sadece değişimin kendisinin değilde değişimin hızının bir bölgedeki suç oranını düşük seviyeden yüksek seviyeye çıkardığını öne sürdüler (Walker, 2009: 313).

Sosyo-ekonomik faktörlerin suça olan etkisini analiz ederken Schuerman ve Kobrin bölgenin nüfus sayımından elde edilen meslek, işsizlik, eğitim, ikamet özelliklerini kullandılar. Bu analiz de beklendiği gibi yüksek suçluluk oranına sahip bölgelerde düşük oranda profesyonel, vasıflı işçi sayısı ve düşük oranda ileri düzeyde eğitim seviyesi olduğunu gösterdi. İkamet özellikleri ile ilgili sonuçlar ise Shaw ve McKay'ın çalışmalarını destekler şekilde ortaya çıktı. Bölgede kendi evine sahip olma oranı ile suçluluk arasında ters bir ilişki olmasına yönelik genel bir eğilim vardı. Bu da Shaw ve McKay'ın kirada oturan insan oranı ile suç arasında pozitif ve kendi

evinde oturma oranı ile negatif bir ilişki olduğuna yönelik önerilerini desteklemekteydi (Walker, 2009: 313).

(1) Sosyal Kontrol Mekanizmalarında Çöküş Suça Neden Olur

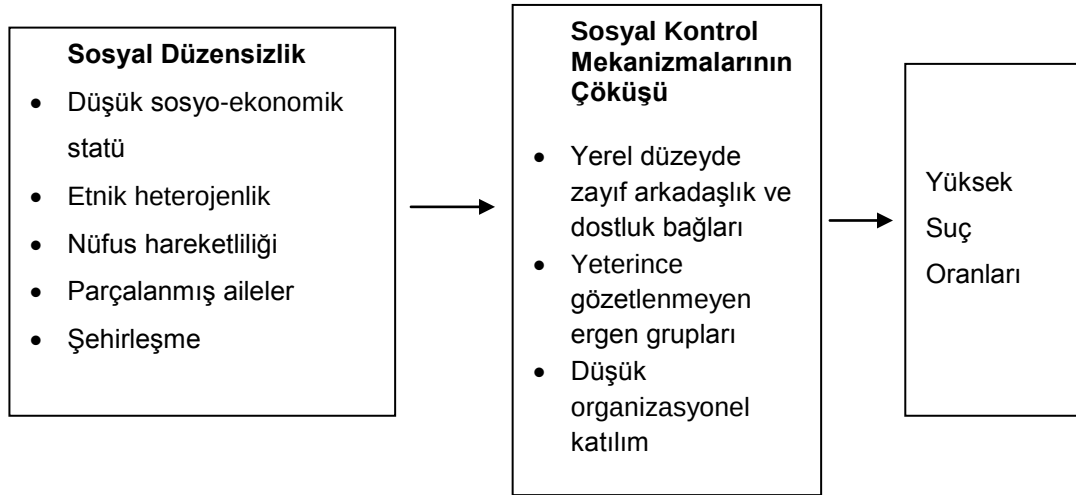
Shaw ve McKay sosyal düzensizliği geleneksel sosyal kontrol mekanizmalarının çöküşü olarak tanımlamışlar ancak yaptıkları araştırmalarda ise sadece sosyal yapıdaki bozulma ile suç arasındaki ilişkiyi incelemişlerdi. Kavramsal olarak ayırdıkları sosyal yapıdaki bozulma ile geleneksel sosyal kontrol mekanizmalarının çöküşünü deneysel çalışmalarda eşitleyerek yalnızca sosyal yapıya ilişkin faktörleri analiz etmişlerdi. Sampson ve Groves 1989'da yaptıkları çalışmada sosyal kontrol mekanizmalarının çöküşü kavramı üzerinde durmuşlardır (Dolu, 2010: 213).

Sampson 1985'te yoğunluktaki artışın mahalle sakinlerinin gençleri ve yabancıları gözetme ve koruma kabiliyetlerini düşürdüğünü ileri sürdü. Mahallede yaşayan insan sayısı arttıkça mahallede yaşayan insanları tanımak da zorlaşmaktaydı. Bu da oluştuğunda mahalle sakinleri komşularını tanıyamamakta ve onların faaliyetleri ile ilgilenmemekte, bu da suç oranlarının artışına neden olmaktaydı. Sampson ayrıca ikamet hareketliliği ile ilgili de bir ilişki olduğunu ileri sürdü, buna göre yüksek miktarda nüfus devir hızı olan mahallelerde çok daha fazla yeni yüzler ortaya çıkmakta ve yeni taşınan sakin mi yoksa bir yabancı mı olduğunu ayırtetmek zorlaşıyordu. Ekonomik durum ile suç arasında ilişki olduğunu ileri sürdü. Ayrıca kendi evinde oturan mahalle sakinlerinin mahallelerine daha fazla bağlı ve taahhüt içinde olduklarını ve komşuluk ilişkilerini, sosyal kontrolü sürdürmek için daha istekli olduklarını ileri sürdü. Tek ebeveynli aileler ile iki ebeveynli aileleri ve informal sosyal kontrolü sürdürebilme kabiliyetlerini karşılaştırdı. İki ebeveynli ailelerin daha fazla kontrol ve gözetim sağladıklarını, çok daha ciddi suç faaliyetlerini önceden tespit edebildiklerini, müdahale ettiklerini ileri sürdü. (Walker, 2009: 313).

Sampson ve Groves(1989) İngiltere'de 238 bölgede oturan 10905 sakinden topladığı verileri kullanarak sosyal organizasyon bozukluğu teorisini

test etti. Gerekçeleri ise daha önce yapılan araştırmalar nüfus sayımı verilerine dayanmaktaydı ve bu veriler topluluk yapısı ve suç için geçerli ölçümler değillerdi. Sampson ve Groves ayrıca anketten elde ettikleri suç verilerinin Shaw ve McKay'ın resmi suç verilerinden daha üstün olduklarını ileri sürmekteydiler (Bohm ve Vogel, 2011: 72).

Sampson ve Groves İngiliz suç anketinden alınan verileri kullanarak, bulundukları toplumun kabadayı çocukları gözetim altında tutma isteklerinin olup olmadığı, yerel arkadaşlarının olup olmadığı, muhitin gönüllü organizasyonlarında yer alıp almadıkları sorularını sorarak sosyal organizasyon bozukluğunu ölçtüler. Bulguları, seyrek arkadaşlık bağı, kontrol edilemeyen çocuk akran grupları, düşük organizasyon katılımı olan topluluklarda suçluluk oranının yüksek olduğunu göstermiştir (Bohm ve Vogel, 2011: 72, Sampson ve Groves, 1989: 799).

Şekil-5: Sampson ve Groves'a (1989) Göre Suçun Nedeni (Dolu, 2010: 213).

Sampson ve Groves, araştırmaları ile sosyal düzensizliğin aslında doğrudan suça neden olmadığını, bununla birlikte önce geleneksel sosyal kontrol mekanizmalarının çöktüğünü daha sonra da bu mekanizmadaki çöküşün suça neden olduğunu ortaya koymuş oldular. Suçun nedeni aslında geleneksel sosyal kontrol mekanizmalarının çöküşü ve bunu tetikleyen faktör de sosyal organizasyon bozukluğuydu (Dolu, 2010: 213).

Bursik ve Grasmick 1993'te muhit yaşamının formal ve informal ağların yapısı ile nasıl şekillendiğinin üzerinde durarak topluluğun daha geniş sistemli teorisi ile sosyal organizasyon bozukluğu teorisini tekrar formüle etmiştir. Bursik ve Grasmick informal sosyal kontrolü etkileyen ilişkilerin 3 seviyeli bir sistem kullandı. İlk seviye diğer 2 seviyeye temel oluşturan muhitteki bireysel ilişkilerin gücüydü. Bursik ve Grasmick'e göre bölge sakinleri arasındaki güçlü bireysel ilişkiler, ikinci seviye olan güçlü komşuluk ağlarına neden olmaktadır. Bursik ve Grasmick'e göre komşular birbirini tanıdığı zaman, toplumun menfaatini etkileyen olaylara daha dikkatli yaklaşmaktadırlar. İlişkilerin son seviyesi ise mahalle sakinleri ile polis, yerel devlet görevlisi gibi mahalle dışı organizasyonlar arasındaki ilişkilerdi (Walker, 2009: 318).

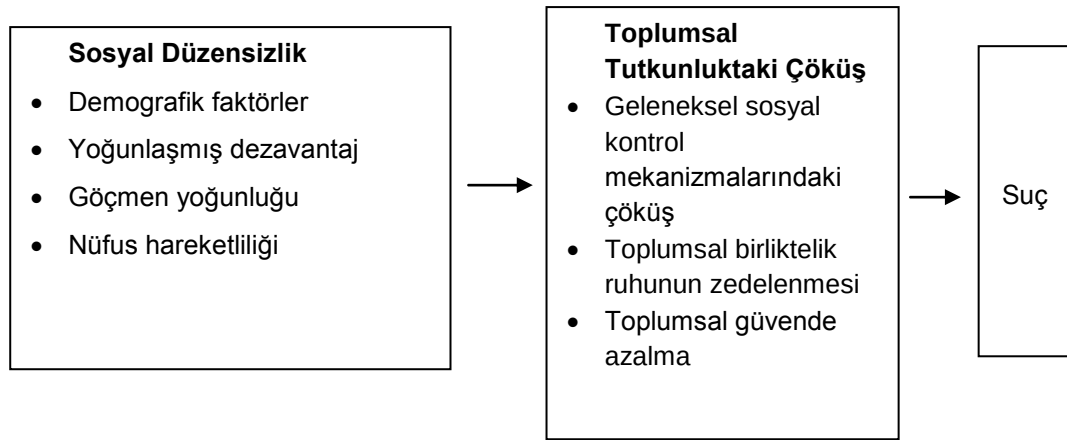
Bursik ve Grasmick değişkenliğin büyük oranda muhit sakinlerinin sosyal kontrol uygulama kabiliyetlerini azaltmakta olduğunu buldular. Mahalle sakinleri seviyesinde çok fazla nüfus deviri sakinlerin birbirlerine olan bağlarını sürdürebilmelerini zorlaştırmaktadır. Örneğin bir kiracı uzun yıllar toplu konutlarda oturduğu halde komşuları ile hiç ilişki kurmamış olabilir. Mahallenin çocuklarını tanımayan bir mahalle sakini çocukların kabul edilmeyen davranışlar sergilediğinde buna müdahale etme konusunda daha isteksizdir. Değişkenlik ayrıca mahalle emniyetini negatif yönde etkilemektedir, çünkü informal gözetimi azaltır. Güçlü bir mahalle ağı suçun gözetim ve tespitinden saklanabileceği yerleri azaltır, buna karşın zayıf mahalle bağı ise bir suçun hiç tespit edilemeden açık bir şekilde işlenebilme kabiliyetini arttırabilmektedir (Walker, 2009: 319).

(2) Kollektif Etki (*Collective Efficacy*)

Sampson ve Raudenbush "kollektif etki" (*collective efficacy*) kavramını ortaya attılar ve bu kavramı, toplum alanının informal sosyal kontrolü için paylaşılan beklentiler ile birleşmiş muhit sakinleri arasındaki bağlılık olarak tanımlamaktaydılar (Walker, 2009: 318).

Diğer bir deyişle kollektif etki, genel refah için mahalle sakinlerinin olaylara müdahale isteği, komşuların karşılıklı güven ve dayanışması olarak

tanımlanmaktadır (örneğin mahalleden bir çocuğun başı belaya girdiğinde komşuların müdahale etmesi, bir suç olayına müdahale etmesi gibi). Karşılıklı güven ve dayanışma olduğunda mahalle sakinleri genel huzur için müdahale etme eğilimindedirler. Ancak toplum kuralları belirsiz olduğu veya insanların birbirine güven duymadığı ya da korktuğu durumlarda bu eğilim görülmemektedir. İşte kolektif etkililiğin yüksek olduğu muhitlerde çocuk suçluluğu daha düşük seviyede görülmektedir, çünkü buralarda informal sosyal kontrol daha yüksek olmaktadır (Kingston, Huizinga ve Elliott, 2009 :56-57).

Şekil-6: Sampson vd. (1997) Göre Suçun Nedeni (Dolu, 2010: 217).

Sampson ve meslektaşları (1997) kolektif etkinin suç ile bölgenin yapısal durumları (yoksulluk, ikamet değişkenliği) arasındaki aracı değişken olduğunu ileri sürdüler. Çalışmasında Sampson ve meslektaşları yapısal özellikler (dezavantaj, ikamet değişkenliği, göçmen yoğunluğu vb.), sakinlerin özellikleri (ırk, yaş, sosyoekonomik durum vb.) ve kolektif etki ile suç arasındaki ilişkiyi incelediler. Kolektif etkinin, muhitin yapısal ya da bireysel özelliklerine bakılmaksızın istatistiksel olarak şiddet suçu ile anlamlı bir ilişkisinin olduğunu buldular. Düşük suç oranları olan muhitlerde, mahalle sakinlerinin çeşitli kurallar ve kolektif amaçlar geliştirerek burada yaşayanların davranışlarını düzenlemek için informal sosyal kontrolü kullandıklarını ileri sürdüler. Bunun olması için de sakinler ilişkilerini geliştirmeli ve birbirlerine güvenmelilerdi. Bir mahallenin sakinleri sosyal bağlanmaları ve birbirlerine olan güvenleri yüksek seviyede olduğunda,

sosyal kontrolü uygulamak daha kolay olmakta ve sosyal bozulma, suç daha az görülmektedir (Walker, 2009: 318).

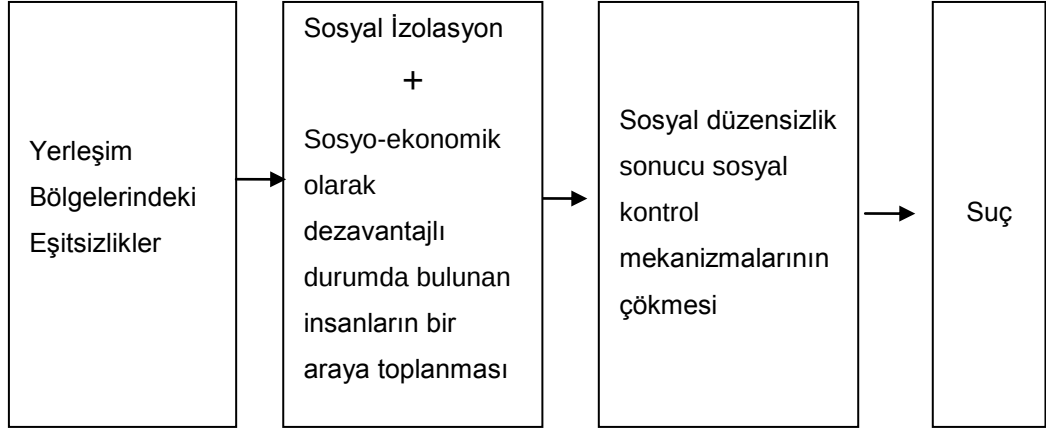
Özetle Sampson ve arkadaşları geleneksel sosyal kontrol mekanizmalarının, toplumsal güven ve tutkunluk kavramlarını kapsayan bir değişken olarak toplumsal tutkunluğun, demografik faktörler, yoğunlaşmış dezavantaj (fakirlik sınırının altında yaşayanların toplam nüfusa oranı, kamudan yardım alarak yaşayanların toplam nüfusa oranı, kadının tek başına aile reisliği yaptığı ailelerin toplam aile sayısına oranı, işsizlik oranı, 18 yaşından küçüklerin toplam nüfusa oranı, siyahların toplam nüfusa oranı gibi), mahalli oturmaşluk (bireylerin son on yıldır aynı evde oturup oturmadıkları, bu evlerde ev sahibi mi yoksa kiracı mı oldukları), göçmen oranı gibi faktörler arasında şiddet içerikli suçları açıklayan en güçlü değişken olduğunu tespit etmişlerdir. Belirtilen bütün faktörler kontrol altında tutulduktan sonra dahi toplumsal tutkunluk arttıkça şiddet suçları azalmıştır (Dolu, 2010: 217).

(3) Irk ve Suç İlişkisi

Sampson ve Wilson (2003) ırk ve şiddet içerikli suçlar arasındaki ilişkiye ekolojik bakış açısıyla yaklaşarak bireylerin yaşadıkları ortam çerçevesinde zencilerin şiddete başvurmalarına neden olan faktörleri araştırmışlardır. Amerikan toplum yapısı içinde zencilerin içinde bulundukları dezavantajlı durum ve mahrumiyet ile yaşadıkları sosyal izolasyonun toplumun sosyal organizasyonu üzerinde negatif etkilerini araştırdıkları bu çalışmaları ile bu faktörlerin sosyal düzen bozukluğuna yol açarak toplumu suça karşı koruyan sosyal kontrol mekanizmalarının zarar görmesine neden olduğunu tespit etmişler ve sosyal organizasyon bozukluğu teorisine katkı sağlayarak teorik bir model ortaya atmışlardır (Dolu, 2010: 217).

Wilson ırk ile şiddet suçu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Amerikada bir zencinin öldürölme riski 21 erkek zencide 1 erkek zenci iken beyazlarda bu risk 131 erkek beyaza 1 erkek beyazdı. Yine hapishanede bulunan azınlık sayısı gittikçe artmaktaydı. Peki zenci ve beyaz arasındaki bu suç oranlarındaki uçurum neden kaynaklanmaktaydı? Bu çalışmalarında Wilson

ırk ve şiddet içerikli suçlar arasındaki ilişkiyi zenci ve beyazların kişisel özelliklerine bakmaksızın zenci ve beyazların ikamet ettikleri ortam çerçevesinde farklı bir ekolojik bakış açısıyla ele almış, zencilerin neden suça daha fazla başvurdıklarını araştırmıştır. Wilson zenciler ile beyazlar karşılaştırıldığında özellikle fakirlik ve dağınık aile yapısının zencilerde daha fazla olduğunu ileri sürmekte hatta ekonomik olarak en kötü durumdaki beyazların yaşadığı ortamın dahi zencilerin ortalama ortamından daha iyi, daha kaliteli olduğunu ileri sürmektedirler. Bir bütün olarak aldığımızda Wilson bu faktörleri “yoğunlaşma etkisi” (*concentration effects*), yani aşırı yoksul bölgelerde yaşamamanın etkileri kavramıyla açıklamaktadır. Bu kavram ile geleneksel rol model, kaliteli okullarda okuma, evlenilecek uygun eşin bulunması ihtimali, iş ve iş bağlantıları ile karşılaşma fırsatlarının oluşturduğu etkiler belirtilmektedir. 1970 yılında zenci nüfusunun beşte biri çok fakir bölgelere taşınırken 1980’lerde bu beşte iki oranına çıkmıştır. Bunun nedenini de genel olarak azınlıkların ekonomik değişikliklere olan kırılganlığını oluşturmaktadır. Ayrıca fakir zencilerin ve azınlıkların şehir merkezinden devlet tarafından desteklenen toplu konutlara yerleştirilmeleri aynı sosyo-ekonomik seviyeye sahip beyazlar ve zencilerin farklı bölgelerde yaşamaları, çocuklarını farklı bölgelerde yetiştirmeleri sonucunu getirmiştir. Bu olay da azınlıkların ana toplumdan soyutlanmaları, izole edilmelerine neden olmuştur. Bu şekilde de oluşan yeni toplulukta da ana toplumdan farklı değerler sistemi, norm ve kurallar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kurallar yaşam tarzından, toplumun suça bakışına kadar çeşitlenmektedir. Yapısal olarak disorganize olan bu bölgede yaşayanlar için suç, kabahat, esrar satışı, kullanımı hayatın bir parçası olarak görülmektedir. Böyle bir toplumda yaşayan bir birey bu ortamdan kurtulmak için hiçbir zaman bir fırsat (geleneksel rol model, kaliteli okullarda okuma, evlenilecek uygun eşin bulunması ihtimali, iş ve iş bağlantıları ile karşılaşma) şansı bulamamakta ve kısır bir şekilde hayat bu şekilde devam etmektedir (Sampson ve Wilson, 1995: 37-54).

Şekil-7: Sampson ve Wilson'a Göre İrk ve Suç İlişkisi (Dolu, 2010: 216).

Bu makro yapısal faktörler de (ırk ayrımı, zenci erkek işsizliği, sınıf merkezli göç, konut ayrımcılığı) yoğun zenci yoksulluğu ve aile yapısı bozukluğuna sebep olmakta, oluşan sosyal düzensizlik sonucu sosyal kontrol mekanizmalarının çöküşü ile suça tolereanslı bir ortam oluşmaktadır (Dolu, 2010: 216).

c. Rasyonel Seçim Teorisi (*Rational Choice Theory*)

Klasik teorinin modern bir versiyonu olan rasyonel seçim teorisi Derek Cornish ve Ronald Clarke tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre insanlar suç işlemekten önce bunun fayda ve maliyetlerini hesaba katarlar. Maliyet ve faydalar ya maddi (para gibi) ya da psikolojik olabilirler (Bohm ve Vogel, 2011: 17).

İnsanlar gönüllü olarak isteyerek bir manavda çalışmak, okula gitmek gibi günlük diğer işlerin seçimi gibi soygun ya da hırsızlık suçlarını işlemekte de seçim yapmaktadır. Dolayısıyla bu teoriye göre suçlu faaliyetler, bireylerin suç işlemekle işlememe hakkında verdikleri kararların bir ürünüdür.

Peki insanlar neden sadece bazı zamanlar suç işlerler? Ya da hangi nedenlere dayanarak suç işlemeye karar verirler? Cevap şu şekildedir, insanlar suçlu davranışlara karar verirken, suçlu davranışlarının fayda-maliyet beklentileri ve buna alternatiflerin ya da suçlu olmayan davranışların maliyet-fayda beklentileri ile güdülenirler. Teoriye göre insanlar suçlu faaliyetlere karar verirken yasal davranışların fayda ve maliyetlerini de

düşünürler. Örneğin, bir kişinin iyi bir hayat sürüp mutlu olması için paraya ihtiyacı bulunmaktadır. Bu parayı karşılamak için iki yolu olduğunu düşünmektedir. İlk yol uyuşturucu satarak bu parayı kazanmasıdır. Bu kararı vermeden önce uyuşturucu satmanın fayda ve maliyetlerini düşünmektedir. İkinci yol ise bir fabrikada çalışmak, taksi şöförlüğü yapmak ya da bir inşaatta çalışmak olduğunu düşünmektedir. Uyuşturucu satmanın fayda ve maliyetlerini düşündüğünde, öncelikle uyuşturucu satmaktan dolayı tutuklanabilir ve hapse atılabilir ya da para cezası alabilir. Eğer hapse atılırsa bu bireye kişisel zarar da verecektir. Ayrıca hapse girdikten sonra sabıkalı biri olarak tekrar yasal bir iş elde etme olasılığı çok düşmüş olacaktır. Diğer maliyetler ise uyuşturucu satışı esnasında sokak aralarında soyulabilir, dayak yiyebilir ya da kendinde olmayan bir alıcı tarafından öldürülebilir. Ayrıca tanıdıkları, akrabaları tarafından uyuşturucu satıcısı olduğunu duyulması bireyde büyük bir utanca neden olacaktır. Ayrıca gece çalışma şartları, parasını alma garantisi olmayışı gibi özellikler de eklenebilir. Faydalarına geldiğinde ise çok para kazanma ihtimali, kısıtlı çalışma süresi, lüks bir yaşama kısa sürede ulaşma imkanı, kendine ait mülk elde etme imkanı hatta bazı özel durumlarda uyuşturucu satıcısı olmak bir statü ve prestij dahi sağlayabilir. Rasyonel seçim teorisi modeline göre suçlu davranışın tüm bu fayda ve maliyetlerini birey tartar (Paternoster, 2009: 238).

Buna ek olarak yasal davranışın fayda ve maliyetlerini de düşünmektedir. Bu örnekten devam edersek alternatif hareket tarzının taksi şöförü olmak olduğunu düşünelim. Taksi şöförü olarak belli bir maaşı olabilecek ve aynı zamanda bu maaşa ek olarak bahşiş de sayılacak olursa iyi sayılabilecek bir gelirdir. Aynı zamanda taksi şirketi sağlık güvencesi, maaşlı tatil imkanı ve emeklilik planlaması sağlayabilmektedir. Sürekli gece çalışmak hem fiziksel olarak yorucu olacak ve ailesinden de uzak kalacaktır. Taksi sürücüsü olmak soygun ya da bunun sonucu öldürülmek için bir hedef teşkil etmektedir. Çok büyük paralar kazandırması, zengin bir insan olma ihtimali nerdeyse yoktur. En son olarak ne kadar dürüst bir meslek olsa da toplum arasında prestijli sayılabilecek bir meslek de değildir. Rasyonel seçim teorisi modelinde birey yasal hareket tarzlarının da fayda ve maliyetlerini bu

şekilde düşünür. Suçlu ya da yasal hareket tarzlarının fayda ve maliyetlerini değerlendirerek hangisi daha ağır gelirse onu seçer (Paternoster, 2009: 238).

Teoride kullanılan maliyet kavramı klasik teoride olduğu gibi sadece resmi, eyalet yaptırımları ile sınırlandırılmamış buna ek olarak informal yaptırımları (ailesel onaylamama gibi), utanç, işini kaybetmek gibi sonuçları da içermektedir (Paternoster, 2009: 239).

Ancak rasyonel seçim teorisi herkesi mükemmel bir şekilde mantıklı, rasyonel varsaymamaktadır. İnsanlar bilgisel, zamansal ve yeteneksel olarak sınırlı olan rasyonellikten faydalanmaktadırlar (Cornish ve Clarke, 1986).

Herkesin bu alternatif hareket tarzları ile ilgili fayda ve maliyet bilgileri eksik olabilir, yanlış bilgi sahibi olmuş olabilir, her faktörün ağırlığını doğru ölçemeyebilir. Ayrıca bireyler iyi bir karar verici de olamayabilirler. Ancak herşeye rağmen bireyler karar vermektedirler ve eğer kusursuz bir rasyoneliteye, mantığa sahip değillerse limitli, kısmi bir mantığa sahiptirler (Paternoster, 2009: 238).

Cornish ve Clarke'a göre farklı kişiler suçun fayda ve maliyetlerini farklı şekilde hesap etmektedirler. Yani suçun fayda ve maliyetlerinin değerlendirilmesi bireyin iradesi, manevi değerleri, gerilimleri, duygusal durumları ve suçlu akranları ile olan ilişkileri gibi faktörlerden etkilenmektedir (Cullen ve Agnew, 2006:410).

Karar vericileri, karar sürecinde alternatif hareket tarzları ile ilgili fayda ve maliyetleri ile ilgili değerlendirmeleri bu kişilerin anlayış ve algıları ile sınırlıdır. Diğer bir deyişle bu fayda ve maliyetler subjektiftir (Paternoster, Saltzman, Waldo, & Chiricos, 1983).

ç. Durumsal Suç Önleme

Durumsal suç önleme ile ilgili ana fikir 1970'lerde İngiltere İçişleri Bakanlığının suç önleme çalışmalarına dayanmaktadır (Clarke, 1983). İngiltere içişleri bakanlığı farklı suç, mekan ve durumlara has spesifik faktörlerin azaltılması hedefli geniş yelpazeli çalışmalar yapmıştır (Lab, 2010: 191).

Durumsal suç önleme teorisi ilk olarak 1980’de İngiltere içişleri bakanlığında kriminolojist olarak görev yapan Ronald V. Clarke tarafından ortaya atılmıştır. Ancak 1990’ların ortalarında avrupa akademik camiasında popüler olmuş, ABD’de ise daha yakınlarda ün kazanmıştır (Beebe ve Rao, 2005).

Durumsal suç önleme konsepti ilk olarak İngiltere’de ortaya çıkmasına rağmen, gelişimi birbirlerinden bağımsız olan ve Amerikada yapılan iki araştırma ile kısa zamanda etkilenmiştir. Bunlar “savunulabilir alan” (*defensible space*) (Newman, 1972) konsepti ve “çevresel dizayn yolu ile suç önleme” (*crime prevention through environmental design*) (Jeffery, 1971), konseptleridir. Bu iki konsept durumsal suç önlemeden önce ortaya atılmasına rağmen trans-atlantik gecikmelerden dolayı durumsal suç önlemeyi geliştirici bir rol oynayamamışlardı (Clarke, 1997: 5-7).

Oscar Newman’ın “savunulabilir alan” fikri Amerika’daki toplu konutların mimari kullanılarak suç mekanı olmasından kurtulmasını sağlama teşebbüsüdür. Mimar olan Newman’a göre, toplu konut mimarisinin mahalle sakinlerinin kamu alanı için sorumluluk almalarını ve suçluların kendi yaşam alanlarından atmalarını uygulamaya geçirmelerini engellemektedir. Özellikle sakinlerin yabancıları tanımalarını engelleyen, suçlunun bölgeye girişini ve suçlu faaliyetten sonra kaçışını kolaylaştıran kontrolsüz giriş noktalarının çok olduğu ve ıssız görünümlü büyük çaplı binaları eleştirmiştir. Anonimliğin azaltılması, gözetimin arttırılması ve suçlunun kaçış yollarının azaltılması ile savunulabilir alan yaratılması için ayrıntılı şekilde birçok önerilerde bulunmuştur. Oscar Newman’ın “savunulabilir alan” fikri Amerika’daki toplu konutların mimari kullanılarak suç mekanı olmasından kurtulmasını sağlama teşebbüsüdür. Mimar olan Newman, toplu konut mimarisinin mahalle sakinlerinin kamu alanı için sorumluluk almalarını ve suçluların kendi yaşam alanlarından atmalarını uygulamaya geçirmelerini engellemektedir. Örneğin evlerin bu bölgede oturan insanların birbirleri ile karşılaşacakları, etkileşimlerini artıracak şekilde tasarlanması aynı muhitte yaşayan sakinlerin birbirlerini tanımalarına ve yabancıları da farketmelerini sağlayacaktır. Bu da suç oranlarının azalmasına neden olacaktır (Conklin, 2004: 322).

Durumsal suç önleme tekniklerinin arkasındaki temel prensipler aslında yeni değillerdir. Ortaçağdaki toprak sahipleri kalelerini inip kalkan köprüler, kale hendekleri, kale duvarlarındaki gözetleme kuleleri ile korumaktaydılar. Durumsal suç önleme teknikleri genel halk tarafından kilitler ve sürgüler şeklinde benimsenmiştir, ki bu basit hedeflerin güçlendirilmesi önlemleri, kriminolojide “fırsat olarak suç” prensibinin bir parçası olarak fırsatların azaltılması önlemleri çerçevesinde sınıflandırılmıştır (Phillips [web], 2011: 7).

Durumsal suç önleme yaklaşımına göre sosyolojik faktörleri anlamak ve kontrol etmek mümkün değildir ve sosyolojik ütöpik suç önleme bakışı gerçekçi değildir. Durumsal suç önleme taraftarları suçun tespiti ve suç olduktan sonra suçlunun cezalandırılması tersine suçun oluşumunu ilk etapta engellemenin gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Suç önlemenin, çevresel ve koruyucu önlemler ile suçlunun suç işleme karar sürecini etkileyerek başariabileceğine inanmaktadırlar (Beebe ve Rao, 2005).

Mayhew ve meslektaşları (1976) suç önlemenin, geçmişte çoğu kriminolojik teorilerde daha baskın ve egemen olmuş olan sosyal suç önleme çalışmalarına ek olarak fiziksel suç önleme uygulamaları ve suç fırsatlarının erişilebilirliğini kapsamaması gerektiğini iddia etmişlerdir.

Durumsal suç önleme çoğu suç teorisinden yönelimi bakımından kökten ayrılmaktadır. Suçun geçtiği yere odaklanmaktadır. Suçlunun tespiti ve ceza yerine spesifik suç tiplerinin artmasına neden olan şartların analizine ve suçun meydana geldiği durum ve şartların manipule edilmesiyle suçun azalmasını sağlamaya yoğunlaşmıştır. Suçluyu ya da suçlu yönelimleri yok etmek amacıyla değil sadece suçlu faaliyetleri suçlulara daha az çekici yapma gayretindedir. Bu gayretlerler suçlu adalet sistemi ile ilgili değil telefon şirketleri, okullar, hastaneler, dükkanlar, alışveriş merkezleri, yerel parklar, eğlence tesisleri, park alanları gibi ürünleri, hizmetleri, uygulamaları çok çeşitli suçlar için fırsatlar doğuran özel, kamu kurum ve kuruluşlarına yöneliktir (Clarke, 1997: 2).

Çoğu kriminolojik teoriler neden belirli bir grup ya da kişilerin belirli psikoloji ya da sosyal etkilere maruz kalmak suretiyle ya da miras kişilik

özelliklerinin etkisiyle suç işlediklerini açıklama gayretinde olmuşlardır. Ancak bu, suçun neden oluştuğunu açıklamaya çalışmakla aynı değildir. Bu suç çalışması sadece motive olmuş suçlunun ortaya çıkışını değil aynı zamanda suç için fırsatı da kapsamaktadır (Clarke, 1997: 2-3).

İkinci farklılık da diğer teorilerde suçun azaltılmasındaki en iyi yolun suçlu ve potansiyel suçluya odaklanmak gerektiğini düşünmeleridir. Bundan dolayı da çoğu suç kontrolü ile ilgili çalışmalar formal ve informal sosyal kontrol tedbirleri ile birbirinden ayrılmaktadır. Formal ve informal sosyal kontroller yine suçlu ve potansiyel suçlu odaklıdır (Clarke, 1997: 3).

Durumsal suç önleme (1) Suçun çok spesifik şekillerine uygulanan, (2) Olabildiğince sistematik ve sürekli olacak şekilde anlık çevrenin yönetilmesi, dizaynını ve manipülasyonunu içeren, (3) Suçu geniş bir suçlu kitlesi tarafından çok zor ve riskli ya da daha az karlı, daha az kabul edilebilir olarak yargılanmasını sağlayan fırsat azaltma önlemlerini kapsamaktadır (Clarke, 1997: 4).

Bu tanımla durumsal suç önlemenin de özellikleri ortaya çıkmaktadır. İlk olarak bu önlemler çok özel suç çeşitlerine indirgenmeli çok geniş suç kategorileri şeklinde ayrılarak uygulanmamalı, geniş kategorilerde daha spesifik suç tipleri şeklinde ayrılarak uygulanmalıdır. Örneğin bir soygun ile bir hırsızlık şeklinde iki ayrı geniş kategori şeklinde değil, elektronik eşya hırsızlığı ve para ya da mücevher hırsızlığı şeklinde olmalıdır (Clarke, 1997: 4).

Çünkü bu iki hırsızlık arasında da büyük farklar vardır ve bunlara uygulanacak önlemler de farklı olacaktır. Elektronik eşya hırsızlığında suçlu daha modern ve yeni evleri hedef seçerken, mücevher hırsızlığında eski evleri hedef seçmektedir. Ayrıca elektronik hırsızlığında suçlu eve yaya olarak gelmekte ancak elektronik hırsızlıkta suçlu eşyaları taşımak için bir araçla gelmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu suç faaliyetlerine karşı önlemler de değişmektedir (Poyner ve Webb, 1991).

İkinci olarak durumsal suç önleme suçlu ile diğerleri arasında sert ayrımlar yapmamaktadır. Bütün insanların kendilerini buldukları ortama bağlı olarak suç işleme potansiyeline sahiptirler (Clarke, 1997: 5-7).

Üçüncü olarak da çevrenin değiştirilmesi önlemi, potansiyel suçluların belli bir suçu işlemekteki fayda ve maliyet değerlendirmelerini etkilemek için dizayn edilmektedir. Bu da suçlular tarafından biraz rasyonellik ve önemli bir derecede adapte olabilmeyi ifade etmektedir (Clarke, 1997: 5-7).

Aslında suçlular en karlı fırsat yönünde seçim yaparlar ve bu değerlendirmesine paralel olarak hareket ederler. Anahtar parçayı da fırsatları azaltmak ve suçlu tarafından algılanan riskleri artırmak prensibi oluşturmaktadır. Durumsal suç önleme, potansiyel suçlulara suç işlemeyi daha az çekici hale getirecek şekilde çevrede değişiklik yapmanın mümkün olduğu fikrine dayanmaktadır. Teori suçluların dürtüleri ile hareket etmedikleri suç işleyip işlememe kararında kontrolü ellerinde tuttuklarını varsaymaktadır (Lee, 2010: 263). Suçluların seçim yaptığına dair çok açık bir inançları vardır. Sonuç olarak suçlular en az riskli yerler, zamanlar ve potansiyel kurbanlar ararlar (Lab, Steven , 2010: 192).

Dördüncü olarak potansiyel suçlular tarafından verilen kararlar suçun ahlaki maliyetlerini de içermektedir. Çoğu kimse patronundan küçük şeyler çalabilir, ancak çok az kişi sokakta yaşlı bir kadını soymak ister. Bunun anlamı bir suçlu faaliyeti mazur görme ihtimalini zorlaştırmak bazen etkili bir fırsatları azaltma tekniği olabilir. Ayrıca bu suçun yer değiştirmesinin limitlerini de azaltmaktadır. Son olarak da durumsal suç önleme geneldir hiçbir özel suçu ima etmemektedir, her çeşit suça uygulanabilmektedir. Uygulanacak durumsal suç önlemenin sınırları suçun cinsel ya da şiddet suçu gibi geniş kategoriler şeklinde ayrılarak varsayılan motive doğası ile ilgili tartışmalar üzerinden gitmek yerine suçun çok daha spesifik çeşidinin çevresel koşullarının çok yakından analizi ile belirlenmelidir (Clarke, 1997: 5-7).

Rasyonel seçim teorisi ve rutin aktiviteler teorisi durumsal suç önlemenin temelini oluşturan önemli düşüncelerdir. Her biri suçluların suç fırsatına verdiği tepkiyi daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Potansiyel

suçlulara yoğunlaşmak genel bir kanı olsa da potansiyel kurbanlar da denklemin önemli bir parçasıdır (Lab, Steven , 2010: 193).

Durumsal suç önlemenin köşe taşı suçluların fırsatlara tepki verdiği ve suç işlemeyi tercih ettikleri fikridir. Rasyonel seçim teorisi suçluların gerekli çabayı, potansiyel geri ödemeyi, suçlu faaliyet için akran desteğini, tutuklanma ve ceza alma riskini ve bireyin ihtiyaçlarını içeren girdiler dizinine dayalı olarak suç işleyip işlememe hakkında seçimler yaptığını varsaymaktadır (Cornish ve Clarke, 1986).

Bu suçluların bir suçu işlemeye tamamen özgür iradeleriyle karar verdikleri anlamına gelmemektedir. Her fırsat çıkışında bireylerin hemen suç işlemediklerini öne sürmektedir. Potansiyel suçlular biraz önce belirtildiği gibi girdi faktörleri aracılığıyla suç işlemekle ilgili hesaplanmış kararlar verirler (Lab, Steven , 2010: 191).

Örneğin, hırsızlar çoğunlukla diğer ihtiyaç ve arzularını karşılamak için suça başvururlar. Bu arzu ve istekler esrar parasını bulmak ya da bir başka akranının beklentilerini karşılamak gibi anlık ihtiyaçlar olabileceği gibi zenginlik kazanmak ya da statü kazanmak gibi uzun vadeli ihtiyaçlar da olabilir. Bu isteklerinin karşılamak için suçlu birçok metot ve hedefi göz önünde bulundurur. Hırsızın kararını etkileyen sosyal ve fiziksel faktörler arasında gizlenme seviyesi, ışıklandırma seviyesi, kilitlerin bulunuşu, başka bir yerden gözetlenebilmesi, başka insanların bulunuşu gibi faktörler olabilir (Bennett , 1986).

Durumsal suç önlemenin gelişimi durumsal tipolojilerin süregelen gelişimlerinde görülebilir. Clarke (1983) müdahalelere 3 çatalı basit bir yaklaşım ortaya attı:

- Gözetim
- Hedefin sağlamlaştırılması
- Çevresel yönetim

Gözetim doğal gözetim, formal gözetim ve personel tarafından gözetim konseptlerini içermektedir. Hedefin sağlamlaştırılması kilitler,

kırılmaz camlar, elik kasalar ve diğer güvenlik cihazları gibi müdahaleleri içermektedir. Çevresel yönetim ise suç fırsatlarının azaltılması için değişiklikler yapmayı ifade etmektedir. Örneğin alışanlara ücretlerin nakit yerine ek şeklinde verilmesi, suçlular için burada soygun yapmayı daha az karlı hale getirmektedir. Ayrıca havaalanında yolcuların ve bagajlarının bomba ve silah tespiti için taranması uygulaması ile uçak korsanlığı azalmıştır (Clarke, 1983).

Tablo-2: Clarke'ın (1992) 12 Durumsal Önleme Tekniği (Clarke, 1992)

Çabaların Artırılması
1. Hedefin sağlamlaştırılması: hırsızlığın engellenmesi için kilit, kasa ve güçlendirilmiş materyaller kullanılması
2. Giriş kontrolü: banka hesaplarına ya da bir yere girmek için şifre kullanılması
3. Suçluların saptırılması: istenmeyen davranış karşılık bir alternatifin teklif edilmesi. Örneğin üzerine graffiti yapılabilecek bir pano sağlanması
4. Kolaylaştırıcıların kontrolü: suça katkıda bulunan alet ya da şartların sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması. Örneğin alkol, silah ve halka açık telefonların kısıtlanması
Risklerin Artırılması
5. Giriş ve çıkışların görüntülenmesi. Potansiyel suçluların tespiti. Örneğin satılık mallar üzerine dükkan çıkışında öten sensörlerin takılması ve havaalanında yolcuların görüntülenmesi
6. Formal gözetim: polis, özel güvenlik, dükkan dedektifleri tarafından yapılan gözetimdir.
7. Personel tarafından gözetim
8. Doğal gözetim: sürücü hatalarını bildirilmesi istenen numaraların yazıldığı araba çıkartmaları diğer insanlar tarafından gözetimi sağlamaktadır.
Ödüllerin Azaltılması
9. Hedef uzaklaştırma: kasalarda bulundurulacak nakit para miktarının sınırlandırılması ile soygun ile elde edilecek potansiyel paranın sınırlandırılması
10. Mülklerin belirlenmesi: bir kitabın üzerine isim yazılarak sahibinin belli edilmesi
11. Teşviklerin uzaklaştırılması: sokak arasına park edilmiş son model bir arabanın park edilmesi gibi suçu teşvik eden çekici hedeflerin ortadan kaldırılması
12. Kural düzenleme: herhangi bir yerde yönetimin çalışanlarını, müşterilerini, o mekanda bulunanların davranışlarının kamera ile gözetlendiğini belirtir standartlar konulması ya da bir işyerinde çalışanlara uymaları gereken standart kurallar verilmesi

Beklendiği gibi durumsal suç önleme müdahale sayıları çoğaldıkça bu 3 kategori çok basit ve sınırlı görüldü. Ve Clarke 1992 yılında daha yaygın olarak uyum sağlayabilecek durumsal tekniklerin sınıflandırmasını geliştirdi. Bunlar “çabaların artırılması”, “risklerin artırılması” ve “ödüllerin azaltılması” şeklinde 3 kategoriydi. Bu kategorilerde her biri 4 çatallı olarak toplam 12 durumsal suç önleme tekniklerinden oluşmaktaydı (Clarke, 1992).

Ancak bu 12 kategori suçun sosyal ve psikolojik şartlarına yoğunlaşan teknikleri içermemekte, sadece fiziksel teknikleri içermekte ve yeteri kadar ayrıntılı da değildi. Buna cevap olarak Clarke ve Homel (1997) 12 kategoriden oluşan teknikleri 16 kategoriye genişletmişler, daha sonra Cornish ve Clarke (2003) 25 kategorilik durumsal önleme tekniğini ortaya atarak son halini vermişlerdir.

Tablo-3: Cornish ve Clarke (2003) 25 Kategorilik Durumsal Suç Önleme Teknikleri (Lab , 2010 : 199)

Çabaların artırılması	Risklerin artırılması	Ödüllerin azaltılması	Provokasyonun azaltılması	Mazur görmenin ortadan kaldırılması
1.Hedefin güçlendirilmesi: *Direksiyon kilidi *soyguna karşı paravan	6.Koruyuculuğun genişletilmesi: *rutin önlemler almak: geceleri dışarıda gruplar halinde dolaşmak, evin dolu olduğunu gösteren işaretler bırakmak *komşu gözetlemesi	11.Hedeflerin gizlenmesi: *sokak dışı park yerleri *işaretsiz külçe kamyonları	16.Hüsran ve stresin azaltılması: *geniş oturma yerleri *sakinleştirici müzik ve aydınlatma *etkili kuyruk ve polis hizmeti	21.Kurallar koyulması: *kira sözleşmesi *hotel kaydı
2.Tesislere girişin kontrolü: *Giriş telefonları *elektronik kart ile giriş *Bagaj görüntüleme	7.Doğal gözetimi desteklemek: *geliştirilmiş cadde aydınlatması *savunulabilir alan dizynı	12.Hedeflerin kaldırılması: *çıkarılabilir araba teybi *kadın sığınma yerleri	17.Tartışmaların engellenmesi: *rakip takım taraftarları için ayrı yerler *barların kalabalıklaşmasını azaltmak *sabit taksi ücreti	22.Bilgilendirme ilanları: **"park yasaktır" **"özel mülkiyet" **"kamp ateşini söndürünüz"
3.Çıkışların görüntülenmesi: *çıkışta bilet kontrolü *elektronik eşya etiketi	8.Anonimliğin azaltılması: *Taksi şoförleri içi ID kart *okul üniforması	13. Malların tanımlanması: *sığırların dağlanması *eşyaların işaretlenmesi	18.Duygusal heyecanın azaltılması: *futbol sahasında iyi davranışların güçlendirilmesi *ırksal damgalamayı yasaklamak	23.Tehlikeye karşı uyarı: *yol kenarında geçen aracın hızını gösteren cihazlar *müşteri onayı için imza
4.Suçluları yönlendirme: *cadde kapatma *kadınlar için ayrı tuvalet *barların serpiştirilmesi	9.Mekan yöneticilerinin kullanılması: * CCTV iki katlı otobüste *uyanıklılığı ödüllendirme	14. Piyasanın dağıtılması: *küçük ilanların kontrolü *sokak satıcılarına lisans verilmesi *rehin dükkanlarının görüntülenmesi	19.Akran baskısının etkisizleştirilmesi: *aptallar "sarhoş araç sürer" *sorun kaynağı olan kişileri okuldan uzaklaştırılması *HAYIR demekten korkmayın	24.Uyumu destekleme: *çöp kutuları *umumi tuvaletler
5.Araç ve silahların kontrolü: *çocuklara spreyci boyaya satışının kısıtlanması *çalıntı cep telefonlarını hizmet dışı bırakmak	10.Formal gözetimin güçlendirilmesi: *Kırmızı ışık kameraları *hırsız alarmları	15.Faydaların engellenmesi: * graffitinin temizlenmesi *Hız kesme kasileri	20.Taklidi vazgeçirme: *vandalizmin hemen tamirata *suç yöntemlerinin detaylarının sansürlenmesi	25.Esrar ve alkol kontrolü: *barlarda alkolmetre *hizmet edenin müdahalesi *alkolsüz olaylar

d. Suçun Yer Değiştirmesi

Çoğu yazar suçun yer değiştirmesini suçla karşı etkili önlemlerin uygulanması sonucu olarak görmektedir. Dolayısıyla yer değiştirme, özel engelleme önlemleri ya da suçlunun klasik suç işleme biçimini genel olarak elverişsiz hale getiren engellerin dizaynı ile suçlu davranışlarındaki değişim olarak tanımlanmaktadır (Gabor, 1990: 66).

Yer değiştirme çalışmaları rasyonel seçimi suçluların bir parçası olarak kabul etmektedir. Suçlular bir şekilde caydırıldığında, başka bir hedef onlara aşına olduğunda ya da ilk suç ile aynı tercih belirleme özelliklerini (*choice structuring properties*) paylaştıklarında büyük olasılıkla yer değiştirirler (Cornish and Clarke, 1987).

Suç çeşitli şekillerde yer değiştirebilir. Örneğin suç başka zamanlara, yerlere, metotlara, hedeflere ve suçlara yönelebilir (Repetto, 1976).

Repetto'nun(1976) yer değiştirme şekillerinin sınıflandırması doğrusu statiktir ve çoğu yazarın farklı yer değiştirme şekillerinin kombinasyon şeklinde ortaya çıkabileceğini kabul etmemesi çok şaşırtıcıdır. Örneğin, bir hırsız başka bir bölgede başka bir taktikle ve günün başka bir vaktinde suç işlemeye devam edebilir. Ve bunun gibi bir çok kombinasyon da olabilir (Barr ve Pease, 1992).

Aslında yer değiştirme özellikle belli bir bölgedeki suç işleme fırsatlarını azaltma hedefli programlarla ilişkili olarak çalışılmıştır (örneğin alışveriş merkezleri, park alanları, yerleşim yerleri gibi). Çünkü bunun gibi durumsal suç önleme girişimleri suçun kökeni ile ilgilenmez sadece hedefte suçu önlemeye çalışmaktadır ki bu araştırmacılar çalışmalarında yer değiştirme riski altındadır, çünkü suçun asıl nedeni ile ilgilenmeyen suç önleme girişimleri ile karşılaşan suçlu suçtan elde edeceği net faydanın ciddi düşüşü ile başka bölgelere, başka hedeflere yönelmektedir (Hesseling, 1994).

Zaten durumsal suç önlemeyle ilgili yaygın bir eleştiri, onun problemi çözmediği sadece problemin yer değiştirmesine sebep olmasıdır, örneğin bu

durumda suçlu suç faaliyetlerinin farklı bir yerde, zamanda ya da başka suç çeşidine başvurmaktadır. Suçun yer değiştirmesi tartışmaları özellikle bir bölgedeki hırsızlığın engellenmesi bu bölgedeki hırsızlık olaylarını azaltmakta ancak bu hırsızlık faaliyetleri hırsızlığa karşı önlemlerin daha az, evlerin daha korunmasız olduğu bölgelerde ise artış gösterdiği şeklindedir (Cornish and Clarke ,1986).

Örneğin İngiltere’de bütün yeni arabalar için araba hırsızlığına karşı direksiyon kilidinin zorunlu hale getirilmesi hırsızlık olaylarının eski arabalar üzerine yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Ayrıca NewYork’ta metroda soygunları önlemek için sıkı polis müdahalesi, soygunculuğun sokaklarda artmasına neden olmuştur (Cornish and Clarke ,1986).

Diğer taraftan zıt bir görüşe göre yer değiştirme kaçınılmazlıktan çok uzak ve sadece bazı özel şartlarda oluşmaktadır. Rasyonel seçim teorisi suçluların suçlu faaliyetlerini yer değiştirip değiştirmeyecekleri ile ilgili olarak özellikle fırsatları, maliyet ve faydaları gibi bazı suç özelliklerine göre seçici tepkiler verdiğini farzetmektedir. Özellikle belli bir suçun engellenmesi ile ilgili olarak suçlu kimseler başka bir suç arama gayretine girmemektedirler. Belki bu maliyetlerin ve risklerin çok artışı ile suçlu faaliyetlerden vazgeçme kararı bile alabilecektir. (Cornish and Clarke. 1987). Örneğin 1970’lerde alınan birkaç önlem ile uçak kaçırma vakalarının çok büyük bir oranda düşmesi gibi (Wilkinson, 1977).

Bazı istisnalar dışında yer değiştirme ampirik olarak 2 şekilde çalışılmıştır: İlki suçlunun motivasyonlar ve karar verme sürecinin etnografik çalışmaları şeklinde ya da suçun azalması için yapılan suç önleme programlarının etkisini değerlendirmek şeklinde yapılmıştır. Çoğu yer değiştirme çalışması da yani suç engelleme önlemleri sonucunda yer değiştirmenin büyüklüğünü komşu bölgelerde suç oranı ve başka suç çeşitlerini değerlendirmek suretiyle ikinci yaklaşımı kullanmıştır. Gözlemciler suç oranlarında bir artış gördüklerinde bunun genellikle suç önleme projesinin bir sonucu olduğunu farzetmektedirler. Aslında bu artış suçlu nüfusundaki artış, fırsat yapıları, suç oranlarındaki genel trend gibi projeden bağımsız faktörler sonucu da meydana gelmiş olabilir. Sadece birkaç yazar

suç önleme projelerinin yer değiştirmeye etkisini incelerken bu faktörlerin etkilerine vurgu yapmışlardır. Eğer araştırmacılar bu faktörleri ihmal ederlerse suç önleme projelerinden dolayı yer değiştirmiş suç oranlarının büyüklüğünü abartmış olurlar (Hesseling, 1994) .

Hakim and Rengert (1981), Repetto(1976) nın 4 çeşit suçun yer değiştirme tipini düzenleyerek 5 çeşit suçun yer değiştirme tipini ortaya atmıştır. Bunlar, zamansal olarak, mekansal olarak, taktik olarak, hedef olarak ve suç türü olarak suçun yer değiştirmesidir. Bu yer değiştirme tiplerine ek olarak aslında suçun yer değiştirmesi kapsamına girmeyen altıncı bir tip daha vardır o da suçlunun yer değiştirmesidir. Bununla birlikte suçun yer değiştirmesi 6 şekilde ortaya çıkabilmektedir (Barr ve Pease, 1990).

Suçun mekansal olarak yer değiştirmesi, hedef bir bölgede ya da suçun yoğun olarak işlendiği bir bölgede suç işlenmesini engellemek maksadıyla yapılan müdahaleler ya da değişikliklerin sonucu olarak suçlu kişilerin hedef bölgede yaptıkları suçlu faaliyetlerini daha rahat işleyebilecekleri başka bir bölgeye kaydırarak, bu bölgelerde suç faaliyetlerinin devam ettirmeleridir (Johnson ve Bowers, 2003).

Örneğin bir bölgede hırsızlık faaliyetleri yapan suçlu kimselerin bu bölgedeki evlerin emniyetlerinin artırılması ya da polislerin devriye sayılarını arttırarak müdahaleleri sonucu hırsızların daha az korunduğunu düşündükleri bölgelerde hırsızlık yapmalarındır.

Suçun zamansal olarak yer değiştirmesi hedef bölgelerde suçun belli zamanlara ilişkin alınan tedbirler ve müdahaleler sonucu bu tedbirlerin en az olduğu günün farklı zamanlarına kaymasıdır (Dolu,2010). Örneğin Detroit'te yapılan bir sokağa çıkma yasağı çalışmasında, gençlerin akşam 22.00 ile sabah 06.00 arasında sokağa çıkmaları yasaklanmış ve bu yasak sonucunda da suçun zamansal olarak yer değiştirmesi meydana gelmiştir. Sokağa çıkma yasağı ile öğleden sonraki suç faaliyetleri oranı %13'den %22 'ye çıkmıştır (Hunt and Weiner, 1977).

Suçun hedefsel olarak yer değiştirmesi, suça hedef olan ya da olabilecek unsurların güçlendirilmesi sonucu suçluların bu hedeflerden

vazgeçerek daha kolay, riski daha az olan hedeflere yönelmeleridir (Dolu, 2010). Örneğin, İngiltere’de 1971 yılından itibaren araba hırsızlıklarını engellemek için üretilen ve ithal edilen bütün yeni araçlara direksiyon kolon kidi zorunluluğu getirilmişti. Bu yeni yasanın uygulamaya konulması ile yeni araçların hırsızlık olayları 1/3 oranında düşerken kilit zorunluluğu olmayan eski araçların hırsızlık oranı iki katına çıkmıştır. Böylece yeni araçlar için yapılan etkin önlemler suçun hedefsel olarak eski araçlara kaymasına neden olmuştur (Mayhew ve arkadaşları,1980).

Suçlunun suç işleme taktiğini değiştirmesi alınan tedbirler sonucunda ya da değişen şartlar etkisiyle suçlunun suç işleme tekniklerini değiştirmesidir. Örneğin Almanya’da bankaların güvenlik sistemlerinin artırılmasının soygun faaliyetlerine olan etkilerini inceleyen bir çalışmada özellikle güvenlik kamerası kullanan bankalarda yaptıkları soygunlar esnasında yüzlerinin teşhis edilerek tanınmalarını engellemek için soygun taktiğini değiştirmiş kar maskesi takarak soygun yapmaya başlamışlardır. Ayrıca güvenlik görevlilerine karşı da silah kullanmaya da başlamışlardır (Hesseling, 1994).

Yine kredi kartı dolandırıcılığı yapan bir çetenin teknolojik gelişmeler ile bu suçu internet üzerinden daha kolay ve risksiz şekilde yapmaya başlamaları değişen şartlar ile suçlunun suç işleme taktiğini değiştirmesine güzel bir örnektir (Dolu, 2010).

Suçlunun bir suç türünden diğerine kayması suç önleme faaliyetleri sonucu artan risk karşısında suçlunun elde etmeyi arzuladığı faydanın benzerini elde edebileceğinin düşündüğü başka bir suç türüne kaymasıdır (Barr ve Pease, 1990; Cornish and Clarke, 1987).

Örneğin daha fazla para kazanmak hırsıyla evlerde hırsızlık yapan bir suçlu, polisin devriyeleri artırması, çevre şartlarındaki değişiklikler, mahalle sakinlerinin hırsızlığı önlemek için aldıkları tedbirler sonucunda başka yerler ve zamanlarda yine hırsızlık yapabileceği gibi başka suç tiplerine de kayabilir. Özellikle daha fazla para kazanmak amacını karşılayabileceği başka bir suç tipine kayabilir. Ne kadar suç fırsatları azalmış, maliyetler artmış olsa da suç

faaliyeti bitmeyecektir çünkü bireyin suç işlemesine neden olan suçun kökeninde değişiklik olmamıştır. Dolayısıyla bu kişi farklı bir suç tipine de kayabilir (Dolu, 2010).

Suçlunun yerini başka bir suçlunun alması, aslında suçun değil suçlunun yer değiştirmesidir. Diğer suçun yer değiştirmesi çeşitlerinden de farkı budur. Özellikle getirisi yüksek bir çok kimsenin içinde bulunmak istediği suç faaliyetlerinde meydana gelmektedir. Bu yer değiştirme türünde eski suçluların herhangi bir şekilde bu suç alanından çekilmeleri ile bunların yerine ya da ek olarak yeni suçluların ortaya çıkmasıdır. Buna en güzel örnek ise uluslararası uyuşturucu kaçakçılığıdır (Barr ve Pease, 1990 ; Barr ve Pease, 1992).

Özellikle bir suç alanında birkaç çetenin faaliyet gösterdiği bir suç alanında, herhangi bir çetenin ortadan kalkması ile bu çetenin boşluğunu doldurmak çok uzun sürmemektedir. Bunun için kanlı çete mücadeleleri yapıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla böyle durumlarda suç azalmaz, hatta bu çekişmelerden dolayı artış dahi gösterebilmektedir (Dolu, 2010).

Yer değiştirme genellikle suç önleme gayretlerinin negatif sonucu olarak görülmektedir. Fakat bazı durumlarda bir takım faydaları da olmaktadır. Son zamanlardaki suçun yer değiştirmesindeki düşüncelere göre, yer değiştiren suçun oluşturduğu zarar ya da problemli davranış, faydalı ya da iyi huylu (*benign*) yer değiştirme ile müdahaleden önceki halinden daha az zararlı olabilir (Barr ve Pease, 1990:160; Barr ve Pease, 1992).

Özellikle şu durumlarda iyi huylu yer değiştirme oluşmuştur diyebiliriz (Guerette, 2009:3).

* Suç yer değiştirdiğinde daha az ciddi bir suça dönüşmüşse, örneğin soygundan küçük hırsızlıklara, yankesiciliklere.

* Topluma daha az kötü etkide bulunursa ki bunlar 3 şekilde oluşur:

1. Suçun yoğunluğu daha geniş bir mağdur havuzuna tekrar dağıtılır (mağduriyetin, suçun yer değiştirmesi ile küçük ve sürekli tekrar eden mağdur grubundan daha geniş bir gruba yayılması.)

2. Suçun yaşlılar ve çocuklar gibi nüfusun çok daha kırılgan grubundan ayrılması

3. Suç toplumun daha az etkileneceği yerlere taşınmaktadır. Örneğin sokakta esrar satışının ya da fuhuşun yerleşim bölgesinden ayrılarak çok daha uzak alanlara yerleşmesi gibi böylece yerleşim bölgesinde çürüme engellenmiş olabilmektedir.

* Suç miktarında azalma. Örneğin hedef bölgede müdahaleden sonra suç miktarında 100 adet suç azalması olmuş fakat yer değiştirilen, suçun kaydığı bölgede 50 adet suç artışı görülmesine rağmen, toplamda net olarak 50 adet suç azalması başarılmıştır.

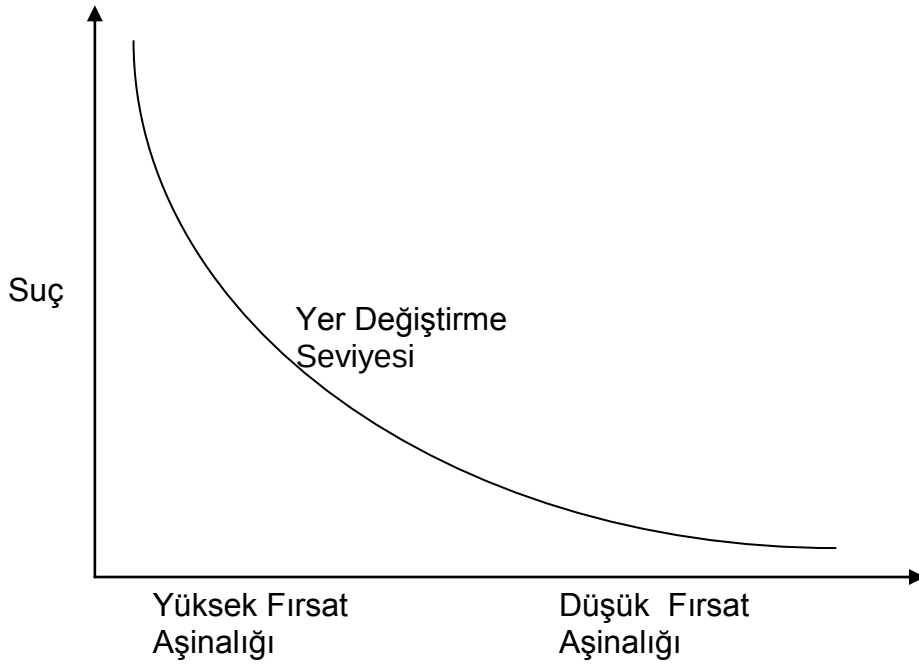
En kötü ihtimalle yer değiştirme çok daha fazla zararlı sonuçlar doğurabilir. Bu da suçun yer değiştirmesi sonucu daha öncekine göre çok daha ciddi suçların ya da çok daha ciddi sonuçlara yol açan benzer suçların ortaya çıkmasıdır. Bunlar gibi durumu daha da kötüleştiren yer değiştirmenin olduğu durumları içeren kavrama da kötü huylu ya da zararlı (*malign*) yer değiştirme denilir. Zararlı yer değiştirme de aslında yukarıda saydığımız benign yer değiştirmenin olduğu durumların tam tersidir. Çok daha küçük bir grupta suçun yoğunlaşması ile tekrar eden bir mağdur grubunun oluşması, yaşlı ve çocuklar gibi toplumdaki daha kırılgan grupların daha çok suç mağduru olması ya da çok daha ciddi suç türlerinin ortaya çıkması gibi (Barr ve Pease, 1990: 288-289 ; Barr ve Pease, 1992; Guerette, 2009:3).

Yer değiştirmenin ortaya çıkıp çıkmayacağı 3 faktör ile belirlenir: suçlu motivasyonu, suçlu aşinalığı ve suç fırsatı (Guerette, 2009:3).

Suçlu motivasyonu hangi suçlu ya da suç tipinin yer değiştirmeye daha yatkın olduğunu belirlemektedir. Esrar bağımlılığı ile şartlanan suçlular suçlu davranışlarında, bağımlılığını hafifletecek olan suç tiplerine ve hedeflere yer değiştirmeye daha yatkındırlar (Gabor, 1990). Suçu meslek haline getirmiş suçlular marjinal (fırsatçı) suçlulara göre müdahale sonrası suça devam etme olasılığı daha fazladır çünkü onların motivasyonları daha güçlüdür. Benzer şekilde enstrümental suçlular (Mali kazanç ile motive olmuş suçlular gibi) eski suç faaliyetlerinden elde ettiği kazanç ile benzer miktarda kazanç elde

edebileceği suç tiplerine ve hedeflerine yönelmektedirler (Eck, 1993). İfadeli (*expressive*) suçlular (duygusal olarak motive olmuş) ise farklı olarak duruma göre değişkendirler. İfadeli suçlular durumları değiştiğinde davranışlarını değiştirme konusunda daha az isteklidirler. Motivasyon bir şekilde suçlunun diğer bölgelere ve taktiklere olan aşinalığı ve bilgi, tecrübe sahibi olduğu bölgedeki fırsatlardan etkilenmektedir (Guerette, 2009:).

Suçlular daha aşına oldukları suç hedefleri, yerleri, zaman ve taktiklerine daha çabuk yönelme eğilimindedirler. Eğer bir yer değiştirme meydana geldiyse, bu benzer faydalar sağlayan hedef ve taktikleri içeren ilk suç bölgesine yakın yerlerde olduğu anlamına gelmektedir. Mekansal yer değiştirme ile “Aşinalık” terimi ilişkisi şu şekildedir, yer değiştirme olasılığı orijinal suç bölgesine yakın olan yerlerde artış gösterirken orijinal suç bölgesinden uzaklaştıkça azalmaktadır. Orijinal suç bölgesi arasındaki mesafe suçlular arasındaki aşinalığı azaltmaktadır (Guerette, 2009:).

Şekil-8: Suç- Aşinalık ve Yer Değiştirme ilişkisi (Guerette, 2009: 8)

Suç mekanlarına yakınlık suçlulara daha az risk imkanı sunar çünkü bölgeye giren suçlu suç mekanına yaklaşmasını sağlayacak giriş ve ani bir durumda hızlı bir şekilde kaçmasını sağlayacak çıkış noktalarını bildikleri için çok büyük bir avantaj sağlamaktadır. Suçluların mekansal aşinalığı öncelikle bilinen bir bölgeyi ve komşu bölgeleri ifade etmektedir ki bu bölgelerde suçlu

kişi bölgenin normal yaşam rutininin bir parçası olarak görülebilmektedir (Guerette, 2009:).

Aşına alanlar şunları içermektedir (Guerette, 2009:);

- Suçluların çalışıyorlarsa yakın zamanda ya da daha önceden çalıştığı yerler
- Şimdiki ya da sonradan ikamet ettikleri meskenlerin yanındaki alanlar
- Kimi faaliyetler ya da alışverişlerde bulundukları yerlerin yakınlarındaki bölgeler
- Arkadaşlar ya da akrabalarının ikamet ettikleri bölgelerin yakınları
- Yolculuk yaptıkları güzergah üzerindeki yerler

Hedef ve taktik yer değıştirme için aşinalık terimi ise suçluların daha önce işledikleri suç faaliyetlerine benzer hedefleri ve taktikleri kullandıklarını ifade etmektedir. Suçluların farklı taktik ve hedefleri içeren suçları işleme olasılıkları daha düşüktür. Çoğu suçlu suçla ilgili yeteneklerini akran gruplarından ya da suçlu birleşmelerinden öğrenmekte bunun yanı sıra direkt ya da dolaylı suç faaliyetleri ile bu yeteneklerini geliştirmektedirler (Cornish, 1994).

Suç yeteneklerinin geliştirilmesi için başka uygun suç hedeflerinin olmadığı durumlarda yer değıştirme daha az ihtimalle oluşur. Ancak çok yüksek seviyede motive olmuş suçlular yeni yetenekler elde etme konusunda daha inatçı olmalarına rağmen fırsatçı suçlular değildirler (Guerette, 2009) .

Tablo-4: Yer Değiştirme Belirleyici ve Faktörleri (Guerette, 2009: 10)

Yer Değiştirme Belirleyici ve Faktörleri		
Belirleyiciler	Faktörler	Yer değiştirme ile olan ilişkisi
Suçlu Motivasyonu	Bağımlılık	Bağımlılığını rahatlatarak diğer suçlara yer değiştirme eğilimli
	Yüksek Motivasyon (profesyonel suçlular)	Suçtan geri çekilmekten çok yer değiştirme eğilimi,ndedir. Yeni suç fırsatları ve bulmak ya da yeni yetenekler elde etmek için çaba harcama eğilimindedir.
	Düşük Motivasyon (Fırsatçı Saldırganlar)	Yerdeğiştirme yerine suçtan çekilme eğilimindedir. Yeni suç fırsatları bulmak ve yeni yetenekler elde etmek için çabaa harcama eğilimi çok azdır.
	Enstrümental (para ile motive olmuş)	Aynı finansal kazanç elde edebileceği başka suç hedefleri ve tipleri araştırmaa eğilimindedir.
	İfadeli(<i>Expressive</i>) genellikle şiddetli ve yıkıcı	Genellikle durumsaldır. Şartlar değiştiğinde ya da bir çözüm bulunduğuunda yer değiştirme eğilimi çok düşüktür.
Suçlunun Başka Hedeflere/Mekanlara/Yeteneklere Olan Aşinalığı	Yüksek/Çok	Suçlu davranışını yer değıştirme eğilimindedir
	Düşük/Az	Yerdeğiştirme eğilimi daha az ya da uzun zaman alacaktır
Suç Fırsatı	Yakın	Suçlu davranışını yer değıştirme eğilimindedir
	Uzak	Yerdeğiştirme eğilimi daha az ya da uzun zaman alacaktır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖNCESİ, SONRASI GÜLTEPE MAHALLESİ: GÖÇ EDİLEN BÖLGELERDEKİ DURUM

1. KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖNCESİ GÜLTEPE MAHALLESİ

Araştırmanın bu bölümünde, Gültepe mahallesi muhtarı, mahalle sakinleri, kentsel dönüşüm projesi öncesinde görev yapmış ve mahalle sakinlerinin çocuklarının devam ettiği okulda müdür olarak görev yapan okul müdürü ve emniyet personeli ile yapılan mülakatlar sonucu elde edilen bilgiler derlenmiştir. Bu şekilde kentsel dönüşüm projesi öncesi Gültepe mahallesindeki sosyal yaşam, mahallenin fiziksel durumu ve suç faaliyetler hakkında elde edilen bilgiler ortaya konmuştur. Bu bilgiler ışığında kentsel dönüşüm projesinin mahalleye olan etkileri tespit edilebilecektir.

a. Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesinde Mahallede Sosyal Yaşam

Mahalle genel itibari ile ülkemizde sanayileşmenin etkisi ile Ankara ilinin dışarıdan yoğun göç alan bölgeleri arasında yer almaktadır. Mahalle halkının çoğunluğu Ankara ili doğumlu olmayıp buraya 1970'lerden itibaren göç ederek yerleşmişlerdir. Mahallede ikamet eden mahalle sakinlerinin çoğunluğu kirada oturmaktadır. Kendi evi olduğunu söyleyen kişilerin çoğunun da ev tapusu bulunmamaktadır. Evlerin kira ücretini diğer bölgeler ile karşılaştırdığımızda çok daha düşük bir miktardadır.

Şekil-9: Gültepe Mahallesi Konumu

Bulunduğu konuma bakıldığında ise Ankara ilinin Kızılay, Ulus gibi iş merkezlerine çok yakın bulunmaktadır. Dolayısıyla buradaki iş merkezlerine de ulaşımı çok daha kolaydır. Ayrıca Ulus, Kızılay, Sıhhiye gibi merkezlerden Ankara ilinin her bölgesine ulaşım imkanı bulunmaktadır. Buralara yakınlığı itibariyle de Ankara'nın bütün bölgelerine çok kısa zamanda ulaşım imkanı sağlamaktadır.

Mahalleye göç ederek gelmiş olan mahalle sakinlerinin çoğunluğunun göç etme nedenini iş imkanı, ekonomik sebepler oluşturmaktadır. Ankara iline göç eden bir ailenin ilk amacı iş bulmak ve bunun ile birlikte de ailesinin barınabileceği bir eve yerleşmek olacaktır. Mahalledeki evlerin kirasının düşük olması itibarı ile ekonomik sıkıntıları olan aileler için en uygun yerleşim yeri olmaktadır. Mahallede oturanların çoğu vasıfsız işçi konumundadır. Hiçbir şekilde iş imkanı bulamayanlar en azından hurda, kağıt toplayarak geçimlerini sağlamaya çalışmaktadırlar.

Tablo-5: TÜİK Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hane Halkı Sayısı (2000)

Hane Halkı Sayısı (Hane Nüfusu)	Hane Sayısı
1	58
2	106
3	143
4	228
5	174
6	120
7	69
8	24
9	26
10+	25

Tek hanede birkaç aile yaşamaktadır. Hane halkı sayısı oldukça fazladır. Günümüzde çoğunluk ailelerin anne, baba ve ortalama en fazla 2 çocuk olmak üzere toplam 4 kişiden oluştuğunu düşünürsek, tablo-5’den de anlaşıldığı üzere Gültepe mahallesini oluşturan hanelerin nerdeyse yarısı bu ortalamayı geçmektedir. Bu da göç eden mahalle sakinlerinin memleketlerinde aynı hanede birkaç ailenin ikamet etmeleri kültürüne sahip olmalarından ve en azından yeni göç etmiş ailelerin sadece taşınma ve iş bulma döneminde ekonomik sıkıntıları aşabilmek maksadından kaynaklanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak bir mahalle sakini şunları söylemektedir:

“ Mahallede çoğu aile akrabası, geliniyle oturuyor. Zaten baba ya cezaevinde ya da bırakıp gitmiş. Kayınbaba da geliniyle torunlarına bakıyor. Adamın umrunda değil bırakmış gitmiş. Daha da kötüsü adam kuma almış ikisini de

bırakmış. Hepsinden de çocukları var. Kayınbaba da hepsine bakmaya çalışıyor.” (45, erkek, evli)

Tablo-6: TÜİK Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus (2000)

Eğitim Durumu	Erkek	Kadın	Toplam
Okuma Yazma Bilmeyen	168	442	610
Okuma Yazma Bilen	1698	1464	3162
İlkokul Mezunu	734	727	1461
İlköğretim Mezunu	46	44	90
Orta Okul veya Dengi Okul Mezunu	168	76	244
Lise veya Dengi Okul Mezunu	207	96	303
Yüksek Öğretim Mezunu	47	12	59
Mezuniyet Bilinmeyen		*	*

Mahalle sakinlerinin eğitim durumu çok düşük seviyededir. Tablo-6’da görüldüğü üzere 2000 yılında 4361 olan mahalle nüfusunun yarısından fazlası okula gitmemiş ya da okul bitirmemiş, yüksek öğretim mezunu sayısı toplam nüfusun yüzde bir kısmını oluşturmaktadır. Eğitim seviyesinin bu kadar düşük olduğu bir yerde mahalle gençlerinin eğitim konusunda bir rol model bulma imkanı da oldukça düşük olmaktadır.

Ankara’ya göç ederek burada geçimini sağlayabilecek seviyeye gelen mahalle sakinleri memleketlerinde yine ekonomik problemler yaşayan akrabalarına, arkadaşlarına buraya göç ederek hayatlarını burada

sürdürmeleri için bir köprü, öncü vazifesi görmüşlerdir. Bu da mahallede zorluklara karşı memleketli gruplaşmalarının oluşmasına sebep olmuştur.

Mahalle sakinleri memleketli, hemşehrilik özellikleri temelinde gruplaşmışlardır. Mahalle sakinleri bu grupların en göze batanları arasında Çingeneler, Bolulular, Sivaslılar, Karslılar, Gümüşhanelileri saymaktadırlar. Bu gruplaşma birbirlerine kent hayatına adapte ve özellikle bu bölgede ikamet eden suç geçmişi olan ya da buna meyilli diğer sakinlere karşı dayanışmayı sağlamaktadır. Özellikle bu dayanışma işgalci olarak tabir ettikleri mahalle sakinlerine karşı oluşmaktadır.

Bir mahalle sakini ile yaptığımız mülakatta, mahalle sakininin söyledikleri şu şekildedir:

“Mahalleye memleketlim Gümüşhaneli, yeni taşınmıştı. İlk zamanlar iyiydi. Daha sonra hareketleri değişti, taşınacağını söyledi. Buradan daha iyi, maaşına uygun yer bulamazsın dedim bir şey demedi. Sağdan soldan öğrendim meğerse yolunu kesip, tehdit ediyorlarmış, neredeyse maaşının yarısını haraç alıyorlarmış. Bu da korktuğundan söyleyememiş. Hemen bizimkilere haber verdim. Haraç işini bitirdik. Buralarda sahipsizsen sömüren çok olur.” (47, erkek, evli)

Örneğin mahalleye yeni taşınan ancak mahallede de bir gruba dahil olmayan aileler yeni evlerinde otururlarken mahallede bazı kimseler tarafından evi boşaltmaları konusunda tehdit edilmektedirler. Bu tehditler geceleri evlerinin taşlanması, camlarının kırılması ile daha da şiddetlenmektedir. En sonunda da bu olaylardan bıkan, huzuru bozulan aile evi boşaltarak başka bir bölgeye taşınmaktadır. Aileyi tehdit eden kimseler ise evin boşalmasına müteakiben hemen boşalan eve yerleşip burada yaşamaya başlamaktadırlar. Bu şekilde yeni gelecek akrabalarına ya da aynı evde kaldıkları akrabalarına barınacak bir yer bulmaktadırlar. Aslında bu olay sadece yeni taşınanların başına gelmemekte aynı zamanda bir grubu (Sivaslılar, Gümüşhaneliler, Bolulular gibi) kalmayan ailelerin de başına gelmektedir. Aynı zamanda zamanında bu mahalle bölgesinden arsa alan yine mahalle sakinlerinin arsası üzerine bu bölgeye göç eden kişiler tarafından ev yapılmış ve bu kimseler arsa sahipleri tarafından ne

ıkartılabilmiş ne de bir ücret alınabilmiş. Hatta böyle bir eylem yapmak isteyen arsa sahipleri tehdit edilmek suretiyle vazgeçmeleri sağlanmış.

Bu konu ile ilgili olarak Altındağ belediyesinin resmi internet sitesinde 14.10.2011 tarihinde yayınlanan Gültepe TOKİ konutlarının teslim edilmesi hakkındaki haberde aynı şekilde zamanında buradan arazi alan ancak bundan faydalanamayan bir mahalle sakininin söyledikleri şu şekildedir:

“Bu araziyi eşim 1943 yılında satın aldı. İmarı olmadığı için değerlendiremedik. İşgalciler zerine gecekondur yaptı. Evi yıkmalarını istedik ama tehdit edildiğimizden dolayı bir sonuç alamadık. Yıllarca vergisini ödediğimiz araziden, bu güne kadar hiçbir kazancımız olmadı. Altındağ Belediyesi’nin toplu konut çalışmasıyla birlikte 68 yıllık hakkımıza kavuştuk. Arazimizin karşılığı olarak dairelerimizin sahibi olduk. Çok mutluyuz. Eğer bu konutlar yapılmışaydı, belki de daha çok yıllar arazimizden faydalanamayacaktık. Altındağ Belediyesi’ne çok teşekkür ediyorum”. (kadın, evli)

Bu kimseler ne kira parası vermekte ne de elektrik, su parası vermektedirler. İşte bu kimseleri tanımlamak için mahalle sakinleri “işgalci” tabirini kullanmaktadırlar. Onlara göre de mahallenin adının suç ile anılmasının asıl sebebini de bu kişiler oluşturmaktadır. Bu kişiler genel olarak suç geçmişi olan kişilerdir. Mahalle içinde şiddet olayları, uyuşturucu satışı ve çoğunluğu mahalle dışında olan hırsızlık ve gasp suçları bu kimseler tarafından işlenmektedir. Bu kişilerin oturduğu evlerin sahipleri kira parası alamamakta hatta yıllarca evlerini görmeye dahi gelememektedirler. Ev sahiplerinin çoğu Ankara ili içerisinde başka bölgelerde oturmaktadırlar. Grşmelerim esnasında bazı ev sahipleri neredeyse 20 yıldır evlerini görmediklerini, kira alamadıklarını hatta evlerinin kendi mlkiyetlerinden çıktığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Evlerinin bulunduğu arsayı bir müteahhite vererek apartman yapılmasını sağlamak istediklerini ancak hiçbir müteahhitin buna yanaşmak istemediğini belirttiler. Özellikle işgalci olarak tanımlanan kişiler keşif için gelen kişileri dahi korkutmaktadırlar.

Mahalle sakinleri mahalleye karşı olan önyargıdan dolayı iş ve sosyal yaşamlarında problemler yaşamaktadırlar. Herhangibir iş için bir işyerine kendileri ya da çocukları başvurduğunda ikamet ettikleri yer bilgilerini

verdiklerinde genel itibari ile şüphe ile bakıldığını ve iş vermek istemediklerini söylemektedirler. Mahallenin adının kötü bir şekilde anılmasından şikayetçi olan mahalle sakinleri 5000 kişiye yakın olan mahalle nüfusunun, toplam en fazla 150 kişi olan suçlulardan dolayı suçlu olarak görülmesinin kendilerine haksızlık olduğunu düşünmektedirler. Emniyet personeli ile görüşmemde de buna paralel olarak bu kadar nüfus içinde toplam yaklaşık 50 hırsızın kayıtlarında olmasına rağmen diğer insanların da hırsız gibi görülerek bütün mahallenin suçlu olarak tanımlandığını belirtmektedirler. Aslında bu da mahalle sakinlerinin kendi mahallelerine sıkışmalarına, yabancılaşmalarına neden olmaktadır. Özellikle çocuklarının daha iyi bölgelerde iş bularak burada çalışmaları hem mahalle ortamından uzaklaşmalarını hem de kendilerine örnek alabilecekleri daha iyi rol model insanlarla karşılaşma ihtimallerinin artacağını düşünmektedirler.

Mahalleye olan ulaşım imkanı diğer mahalleler ile karşılaştırıldığında çok sıkıntılıdır. Öncelikle toplu taşıma araçları gecekondu evlerin plansız konuşlanmalarından dolayı mahallenin içinde hizmet verememektedir. Aynı zamanda otobüslerin mahalle içerisinde atılan taşlar ile zarar görmesi ya da otobüs şoförünün durdurularak darp edilmesi, para istenmesi olaylarından da kaynaklanmaktadır. Gündüz dahi mahalleye hizmet vermekte güçlük çeken toplu taşıma araçları havanın kararması ile seferlerini durdurmaktadır. Dolayısıyla akşam saatinde işinden, dershanesinden evine dönmek isteyen mahalle sakinlerinin yürüyerek gelmesinden başka bir çare kalmamaktadır. Maddi sıkıntılarına rağmen daha fazla ücret ödemeyi göze alarak taksiye binen mahalle sakini taksi şoförüne adresi söylediğinde ise şoför kabul etmemekte, mahalleye götürmek istememektedir. Dolayısıyla özellikle hava karardığında evine gitmenin tek yolu yürümek olmaktadır. Çocuklarının bu ortamdan kurtulmasını, daha iyi bir eğitim almasını isteyen ailelerin bir kısmı çocuklarını dershanelere göndermektedir. Ancak çocuklarının dershanelerinden evlerine emniyetli bir şekilde gelmelerini sağlamak için ebeveynler ya işten sonra dershanelerden çocuğunu almakta ve eve birlikte dönmekteler ya da mahalle girişinde çocuklarını beklemektedirler. Zaten bir çok sıkıntı ile uğraşan bir aileye bu sıkıntılara ek olarak çocuklarının güvenliklerini sağlamak ayrı bir yük getirmektedir.

Mahallenin gençleri ile yaptığımız mülakatta gençlerden birisinin söyledikleri şu şekildedir:

“Abi zaten burada millet birbirini de çekemiyor. Eğer sen iyi giyindiysen, okula, dershaneye gidiyorsan hemen yolunu kesip sıkıştırmaya çalışırlar. Adamlara batıyor yaa.”(17, kadın, bekar)

Çoğu çocuğun ailesi dağılmış ya anne baba ayrılmış tek ebeveynli bir aile dolayısıyla ekonomik problemlili ya da baba evi terketmiş bir daha da dönmemiş aile tek başına kalıyor, gelin kayınbabanın evinde kalıyor. Çocukların çoğunun bir yakını hapiste yatmaktadır.

Nüfusun çoğunluğunu ekonomik sıkıntılar çeken ailelerin oluşturduğu mahallede çoğu ailede sadece anne ya da sadece baba çalışmamakta onun yanında erken yaşta en büyük çocuk da çalışmaktadır. Bir de dağılmış, tek ebeveynli ailelerin çoğunlukta olduğu bir mahalle olduğunu düşünürsek çocuklardan birisinin çalışmama diye bir şansı kalmamaktadır. Bu da zaten iyi bir eğitim imkanı olmayan çocukların tamamen okul hayatından kopmalarına, suçlu akran grupları ile münasebeti vasıtasıyla suçlu faaliyetlerde bulunmalarına neden olmaktadır. Özellikle anne ve babası da çalışan çocuklar gün içinde yalnız kalmak, yalnız zamanlarını değerlendirmek zorundadırlar. Mahallede ne bir kreş ne de çocukların boş vakitlerini değerlendirebileceği tesisler bulunmaktadır. Bu çocuklar gün boyunca ailesinin gözetim ve kontrolü dışında büyümekte ailesi ile çok fazla bir şey paylaşamamaktadırlar. Dertlerini, sıkıntılarını akran grupları ile paylaşmaktadırlar. Bu akran gruplarını örnek almakta onları taklit etmektedirler. Suça meyilli bir akran grubu ile dolaşan bir çocuğun da suç faaliyetlerinde bulunması kaçınılmaz bir hal almaktadır. Mahallede gençlerin, çocukların yeteneklerinin gelişmesini sağlayabilecek boş vakitlerini değerlendirebilecekleri hobi kursları, spor kulüpleri, özel ders imkanları sağlayabilecek tesisler bulunmamaktadır. En azından bu imkanların olması belki gün içerisinde çocukların suçlu akran grupları ile takılması yerine bu tesislerde kendini geliştirme ya da suçlu ortamlardan uzak kalma imkanı sağlayabilirdi.

Mahallenin çocuklarının devam ettiği okulun kalitesi diğer bölgelerle karşılaştırıldığında çok daha düşüktür. Milli Eğitim Bakanlığı öğretmen atamaları hizmet süresi karşılığında elde edilen puan usulüne göre yapılmaktadır. Yani daha tecrübeli öğretmenler yeni atanan tecrübesizlere göre daha yüksek atama puanına sahip olmaktadırlar. Mahalle suç olaylarından dolayı görev yapılmak, gidilmek istenmeyen bölge konumundadır. Dolayısıyla atama isteğinde bulunan öğretmenler atama isteklerinde mahallenin çocuklarının gittiği okulu en son sıraya yazmaktadırlar ve burada görev yapan öğretmenlerin çoğu da son tercihi sonucu atanmış kişilerdir. Ailelerin çocuklarının eğitimi ile ilgisinin zayıflığı, öğretmenlerin diğer okullardakilere göre daha tecrübesiz oluşu, aynı zamanda okul personelinin mahalle içerisinde ve okulda yaşadıkları darp olayları bu bölgeden başarılı öğrenciler çıkmasını imkansız hale getirmektedir. Mahallede yaşayan doğma büyüme Gültepe’li olan lise çağındaki çocuklarla yaptığım mülakatta çocuklar, liseyi bitirip de üniversiteye giden bildikleri duydukları 2 kişinin olduğunu söylediler. Öğrencilerin okul durumunu sorulduğunda ise cevapları şu şekildedir.

“Ne okulu, ne dershanesi abi, okula giden mi vardı ki, öğlene kadar dışarıda dolaşıp kapkaç yapıyorlardı. Sonra bi ara okula uğrarlardı. Zaten aileleri de biliyordu. Onlara normal geliyordu. Erken yaşta meslek ediniyorlardı. Anası, babası, akrabaları da aynı şeyleri yapıyordu.”(17, erkek, bekar)

Çocukların çoğu okula gitmemekte, devamsızlık yapmaktadırlar. Mahalle bölgesinde 14 yıldır öğretmenlik yapan ve şu anda mahallenin çocuklarının devam ettiği okulun müdürü ile görüşmemizde proje öncesi öğrencilerin eğitim durumları ile ilgili olarak mahalleden okula devam eden yaklaşık 200 öğrenci olduğunu, bunların ancak 20-40 arası okula devam ettiğinin diğerlerinin okula uğramadığını, öğlene doğru bu sayının 50’ye kadar ulaştığını söyledi. Bu gelenlerin de öğlene kadar zengin muhitlerde kapkaç, hırsızlık yapıp öğlene de okula geldiğini söylemektedir. Öğrenciler arasında büyük bir gruplaşma bulunmakta ve neredeyse grubu olmayan hiçbir öğrencinin olmadığını söylemektedir. Okulda kavgasız bir gün dahi geçmemektedir. Okulda bir olay olduğunda odalarının kapılarını kilitledikleri zamanlar olduğunu söylemektedir. Sonuçta kendisini koruyacak kimsenin

olmadığını onlarla başbaşa kaldığını söylemektedir. Emniyet güçlerinin giremediği bir mahallede böyle bir durumda başka bir çaresi de kalmamakta aslında. Bu şekilde dayak yiyip şiddete maruz kalan öğretmenlerinin olduğunu mahalledeki çocuklar da anlatmaktadırlar.

Bugüne kadar mahalledeki okul öğrencilerinin Türkiye geneli sınavlardan başarı elde edememiş olması çocukların bir rol model bulamamalarına, motivasyon kaynağı hedef oluşturmamalarına sebep olmaktadır. Aslında okul müdürü bu başarısızlığı da öncelikle ailelerin ekonomik durumuna dolayısıyla çocukların bir özel dershaneye gidemeyişleri, gönderilemeyişlerine bağlamaktadır. Günümüzde yapılan Türkiye geneli sınavlara baktığımızda neredeyse bir özel dershaneye gitmeden kazanan öğrenci yok gibidir. Öğrencinin bu sınavlarda başarısını okul %30 etkiliyorsa, dershane %70 etkilemektedir. Tabii ki bu da ailelerin bunun farkında olmasına ve ailenin ekonomik durumuna bağlı olmaktadır.

Zamanla ekonomik durumunu düzelten aileler mahalleden taşınarak daha emniyetli, sosyal imkanları daha iyi, çocuklarını daha iyi eğitim alabileceklerini düşündükleri, ekonomik seviyesi daha yüksek olan mahallere taşınmaktadırlar. Dolayısıyla bu olay gruplaşmaları da zayıflatmakta, kalan grubun evlerinin de hırsızlık ve şiddet olaylarına karşı hedef haline getirmektedir. Bu aileleri koruyacak bir polis ekibinin olmayışı da durumu daha da hassas bir hale sokmaktadır. Çoğu ailenin yasal ya da kanunsuz olarak elde etmiş olduğu silahları bulunmaktadır. Özellikle kentsel dönüşüm öncesi son dönemlerde artan şiddet ve hırsızlık olaylarından korunmak için mahalle sakinleri son çare olarak buna başvurmuşlardır. Mahalle sakinleri ile görüşmemde bir mahalle sakini kentsel dönüşüm projesi öncesi son zamanları şu şekilde anlatmaktadır.

“TOKİ’lerden önceki son zamanlarda Sivaslılar, Karslılar, Siirtliler hep gittiler, dağıldılar. Bir tek biz Gümüşhaneliler kaldık. Artık bizimkiler de taşınmaya başlayınca bizim buralarda da hırsızlıklar, kavgalar başlamıştı. Eskiden toplanıp başederdik ama adam da kalmayınca herkes silaha sarıldı. Bu muhtarlığı kaç defa kurşunladılar.” (47, erkek, evli)

Mahalle muhtarı ile görüşmem esnasında muhtar hem burada görev yapmanın hem de yaşamanın güçlüğünü anlatmak için başından geçen bir olayı anlattı. Yine muhtarlıkta mesai yaptığı esnada içeriye mahalleden suç geçmişinden de tanıdığı bir genç içeri giriyor. Ve girmesi ile muhtara kendisini neden yardıma muhtaç aileler listesine almadığını sinirli bir şekilde soruyor. Bu esnada muhtar bu kişinin aynı zamanda esrar kullanmış olduğunu ve kendinde olmadığını fark ediyor ve hemen öyle bir şey olmadığını, nüfus cüzdanını vermesini istiyor ve yalandan bir kağıda yazıyor, gönderiyor. Aynı kişi yakındaki bakkala gidiyor ve bakkalın sahibi ile tartışması sonucu bakkalı kafasından vurarak öldürüyor. Kısacası burada hayat bir pamuk ipliğine bağlı şekilde sürdürülmektedir.

b. Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi Mahallenin Fiziksel Durumu

Mahallede bulunan evler bakımsız, tek katlı, gecekondur tipindedirler. Evlerin plansız, gecekondur şeklinde sonradan yapılmış olması evler arasındaki sokak yollarının da daralmasına neden olmuştur. Öyle ki araç geçişine imkan dahi vermemektedir. Birçok çıkmaz sokağın da oluşmasına neden olmuştur. Mahalleye yetkililerin girişinin de sıkıntılı olmasından dolayı ne sosyal tesis ne de bakım onarımını sağlayacak ekip girişi olamamaktadır. Çocuklar için oyun parkı dahi bulunmamaktadır. Mahalle sakinlerinin bireysel gelişimini sağlayacak hiçbir tesis bulunmamaktadır. Sokak lambaları yok ya da olanlar da patlamış, çalışmamaktadır. Evler genel itibarı ile tek katlıdır ve ev içinde birkaç aile oturmaktadır. Evlerin birbirine çok yakın dip dibe olması çatıdan çatıya geçerek hiçbir şekilde yola inmeden hareket kabiliyeti bile sağlamaktadır. Evlerin içerisinde tuvalet bulunmamakta tuvalet ihtiyacı dışarıda ortak tuvalet ile sağlanmaktadır.

c. Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi Mahallede Suç Faaliyetleri

Mahalle suç oranlarının yüksekliği ile tanınmaktadır. Mahallede uyuşturucu ve esrar satışı, gasp, darp suçları en yüksek orana sahip iken hırsızlık, yankesicilik suçları büyük oranda mahalle dışında işlenmektedir. Mahalle muhtarı ile görüşmemizde muhtar o dönemde her sabah çöp

konteynirlerinin boş cüzdanlarla dolup taşıdığını anlattı. Mahallede memleket temelli gruplaşmalar bulunmaktadır. Ve aynı grupta olan aileler birbirlerine yakın yerlerde yan yana oturmaktadırlar. Dolayısıyla mahalle içerisindeki her bölge birbirini çok iyi tanımaktadırlar. Bu bölgede dolaşan kişinin oradan mı yoksa yabancı mı olduklarını hemen anlayabilmektedirler. Görüşmemizde mahalle sakinleri kendi bölgelerinde hırsızlık olaylarının olmayışını mahallelerinde dolaşan kişileri tanıyıp kimin hırsız kimin yabancı olduğunu anlamalarına bağlamaktadırlar. Bu konuyla ilgili olarak bir mahalle sakini şunları söylemiştir:

“Herkes kendi mahallesini, komşusunu tanırdı. Şurda bir hırsız gelsin tanım onu da orada barındırmayız. Herkes kimin ne mal olduğunu, hırlı mı hırsız mı bilirdi. Zaten yabancı hemen belli eder kendini. Hele bir hırsızlık yapsın orada yakalarsak sağ çıkamaz. Ondan dolayı da yaklaşılamazlardı. Onların işi dışarıdaydı, bi de her köşe de esrar satsınlar.” (54, erkek, evli)

Ayrıca mahalle sakinlerinin çoğunun yoksul olmaları, evlerinde yüksek ekonomik değeri olan eşyalarının olmaması hırsızların hedefi olmaktan çıkarmaktadır. Dolayısıyla hırsızların hedefini ekonomik olarak daha zengin olan bölgeler oluşturmaktadır. Zengin bölgelerde genel itibari ile ebeveynler çalışmakta ve çocuklar okula ya da kreşe gitmektedir. Dolayısıyla evlerin gündüzleri boş olma ihtimali artmaktadır. Ancak gültepe mahallesi gibi yoksul ailelerin ikamet ettiği bölgelerde gündüz evlerde aile üyelerinden birisinin bulunma ihtimali daha fazladır. Bu da yakalanma ihtimalini artırdığı için hırsızların hedef olarak seçmelerini engellemektedir.

Son dönemlerde ekonomik durumunu düzelteren suç geçmişi olmayan çoğu aile mahalleden taşınarak daha iyi sosyal imkanı olan daha emniyetli mahallelere taşınmaktadır. Ve taşınanların yerlerine ise suç geçmişi olan aileler yerleşmeye başlamışlardır. Bu da suç geçmişi olan gruplara karşı bir koruma sağlayan memleket gruplaşmalarında çözülmeye yol açmıştır. En son kalan Gümüşhaneliler de gitmeye başlamışlar ve güç kaybetmişlerdir. Artık birbirini çok iyi tanıyan komşular azalmaktadır. Aynı zamanda hırsızlığın daha yoğun olduğu zengin mahallelerde evlerin daha güvenli hale getirilmesi, güvenlik sistemleri teknolojisinin gelişmesi, MOBESE kameraları, site güvenliği sistemi ile Gültepe mahallesinde ikamet eden ve zengin muhitlerde

hırsızlık yapanları hedef değiştirmelerine sebep olmaktaydı. Hiçbir güvenlik önlemi olmayan daha öncesinde informal sosyal kontrol tedbirleri ile oturduğu muhitin bekçisi olan ailelerin birer birer taşınması kalanları da hedef haline getirmekteydi.

Betonarme evlerin aksine bu evlerin çatıları çok fazla güç harcamadan delinebilecek seviyededir. Evlerin dış kapıları diğer bölgelerdeki gibi çelik değil tahtadan kapılardır. Evlerin tek katlı olması pencerelerden girişi de kolaylaştırmaktadır. Ayrıca evlerin birbirine çok yakın oluşu çok fazla görünmeden çatılardan atlayarak hırsızlık yapılacak eve girebilmeyi mümkün kılmaktaydı. Mahalle sakinleri için dezavantaj, hırsız için avantaj olan bu özelliklerden dolayı da son dönemlerde mahallede çok az olan hırsızlık olayları da artış göstermektedir.

Mahallede uyuşturucu satışı çok rahat ve yüksek oranda yapılmaktadır. Mahallede doğmuş ve bugüne kadar mahallede ikamet etmeye devam eden lise çağındaki çocuklarla yaptığımız mülakatta mahallede en çok esrar satışının yapıldığını ve bölgenin en fazla esrar satışının bu mahallede yapıldığını söylediler. Aynı zamanda ailelerin çocuklarının suça karışmalarını engellemek yerine suç faaliyetlerini desteklediklerini belirttiler. Mahallede çok fazla kuytu, izbe görülemeyen, gözetlenemeyen suç faaliyetlerine uygun yerler bulunmaktadır. Ayrıca burası dışarıda suça karışıp da polisin takip ettiği kaçakların sığınma, kaybolma, izlerini kaybettirme yeri olmuş durumdadır. Mahalle sakinleri mahalleye giren bir kişinin emniyet personeli tarafından takip edilmesinin, hatta içeri girilmesinin imkansız olduğunu söylemektedirler. Asayiş konusunda bu kadar problemlili olan bu mahalleye polis dahi giremezken su, elektrik sarf ölçümlerini yapan memurların girmesi de imkansız bir durumdur. Öyle ki mahalle sakinlerine posta getiren postacı dahi mektupları mahalle muhtarına bırakmakta muhtar buradan dağıtımını yapmaktadır. Mahallede evlerin plansız oluşu araçların girişini engellemektedir. Dolayısıyla araçla ancak bir yere kadar gidilebilmekte daha sonra yaya devam edilmek zorundadır. Bir de mahallenin sokak, cadde, yollarını gösteren güvenilir bir haritasının, krokisinin olmayışı polisin doğru yere gitmesini ya da mahalle içerisinde

koordineli hareketini engellemekteydi. Yine çıkmaz sokakların çok fazla oluşu polise büyük zaman kaybına yol açmakta ve bir suçlunun birkaç yerden kısırılarak yakalanmasını, takibini zorlaştırmaktaydı. Dolayısıyla bir uyuşturucu satışı ihbarı ile harekete geçen emniyet güçlerinin baskın yapması imkansız hale gelmektedir. Belli bir yere kadar araçla hızlı bir şekilde gelen polis araçtan indikten sonra çok rahat görülmekte ve baskın özelliği kaybolmaktadır.

Bir asayiş olayı meydana geldiğinde polis olay anında müdahale edememişse bu olay hakkında kimseden bilgi alamamaktadır. Genel itibari ile mahalle içerisindeki şiddet olaylarını kendi aralarında polis müdahalesine izin vermeden bitirmektedirler. Olayın büyük yaralanma ya da ölüm ile sonuçlanması durumunda asayiş olayı polis kayıtlarına geçmektedir. Ancak bu gibi durumlarda dahi olayı gören mahalle sakinleri polis ile işbirliği yapmak istememektedirler. Dolayısıyla memleket grupları mahalle içerisinde kendi ikamet ettikleri bölgeleri sahiplenmektedirler ancak diğer bölgelerde olanlara karşı kör ve sağırdırlar. Mahallede bir darp, adam öldürme, şiddet olayı ile karşılaştıklarında görmemezlikten gelerek yollarına devam etmektedirler. Olaya müdahale ederlerse taraf olduklarını düşüneceklerini ve ailelerinin de zarar görebileceğini düşündüklerini söylemektedirler. Zaten polisin çok fazla mahalleye müdahale edemediğini ailesini kimsenin koruyamayacağını söylemektedirler. Bu konuyla ilgili bir mahalle sakini şunları söylemektedir:

“Mahallede çok olay olurdu. Dönerli bıçaklı aileler birbirine girerdi. Eğer adamlar tanıdık değilse hiç karışmamak lazım. Hatayla bir karışırsan hemen karşı taraftan deyip sana da saldırırlar. Bunun gecesi, başka zamanı var, bir tek değilsin ki herkesin çocuğu, çoluğu var. Yok yere düşman kazanmaya gerek yok. Valla bir gün bir köşede vuruverirler.” (50, erkek, evli)

Evlerin gecekondur şeklinde kaçak olarak yapılmış olması, daha sonra evlere numara verilmesinden dolayı hane numaraları bir sıra halinde gitmemekteydi. Örneğin yan yana üç evin hane numaraları 34, 35, 36 şeklinde ardışık olması gerekirken 34, 81, 110 şeklinde olabilmekteydi. Bu da ihbar üzerine baskın yapacak olan polisin doğru evi bulmak için harcadıkları zamandan ve çektikleri dikkatten dolayı suçluyu ellerinde kaçırabilmekteydiler. Yine aynı şekilde mahalle içerisinde olan bir kavga,

darp olayında adres verilerek yapılan ihbar durumunda dahi polis olaya müdahale etmek için doğru adresi bulana kadar olay çoktan sona ermektedir.

Bütün bu polis müdahalesini engelleyen faktörler mahalleyi suçlular için bulunmaz bir saklanma yeri, suç faaliyetlerini rahatça sürdürdükleri yeri bir nevi suç ve suçlu merkezi haline de getirmektedir.

2. KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİNİN UYGULAMA SAFHASI VE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ SONRASI GÜLTEPE MAHALLESİ

Araştırmanın bu bölümünde, mahalle muhtarı, mahalle sakinleri, mahalle sakinlerinin çocuklarının devam ettiği okulun müdürü, emniyet personeli, TOKİ blokları güvenlik personeli ve Altındağ belediyesinde şehircilik ve planlama dairesinde görev yapan personellerle yapılan mülakat sonucu elde edilen bilgiler derlenmiştir. Bu şekilde kentsel dönüşüm projesi uygulama safhasında karşılaşılan olaylarla ilgili ve proje sonrası Gültepe mahallesindeki sosyal yaşam, mahallenin fiziksel durumu ve suç faaliyetler hakkında elde edilen bilgiler ortaya konmuştur. Bu bilgiler ışığında kentsel dönüşüm projesinin mahalleye olan etkileri tespit edilebilecektir.

a. Kentsel Dönüşüm Projesinin Uygulama Safhası

Kentsel Dönüşüm Projesinin uygulaması 2005 yılında belli bir sırayla mahallede bulunan evlerin boşaltılarak yıkılması ile başlatılmıştır. Toplam 270 evin yıkılması ile ilk etap çalışması sona erdirilmiştir. Evinin arsa büyüklüğü, bedeli hesaplanarak bu bedele karşılık olarak yeni yapılan evlerin bedeli değerinde kaç daire düşüyorsa o kadar daire verilmiştir. Kimisine bir daire düşmediği durumlarda yeni daire bedeli düşülerek geri kalan kısmı borçlandırılmak suretiyle bir daire verilmiştir.

İşgalci konumundaki mahalle sakinlerinin çoğu daire sahibi olamamıştır. Kendisine tam bir daire düşmese de yeni yapılan dairenin bir kısmını karşılayabilecek değerde evi olan, kalan kısmı da borçlandırılmak suretiyle ev sahibi olma imkanı sunulan mahalle sakinlerinin zaten geçimlerini zor sağlayabildiklerini düşünürsek ne kadar az da olsa bu ev taksitlerini ödemelerini düşünmek pek mantıklı değildir. Dolayısıyla bu kimseler

kendilerine verilen parayı kabul ederek daha uygun yerlerden ev alma yoluna gitmişlerdir. Dolayısıyla evlerin teslimi sonrası da tekrar bu mahalleye yerleşmelerine imkan kalmamıştır. Zaten 2005 yılında yıkımı başlayan evler 2008 yılında inşaatı tamamlanmış ve teslim edilmiştir. 3 yıllık bir süre zarfında burada oturan ev sahibi olan kimseler dahi başka bölgelerde kirada oturmak zorunda kalmışlardır. Ancak çoğu ev sahibinin zaten bu mahallede oturamamasından dolayı bu olay çok fazla etkilememiştir. Aslında Kentsel Dönüşüm projesi en fazla ev sahibi olmayan suç geçmişi olan mahalle sakinlerini de kapsayan nüfusu etkilemiştir.

Gecekondu yıkımları sırasında çıkan olayları çoğumuz televizyonda izlemiştir. Ben de Kentsel Dönüşüm Projesi yıkımı esnasında yıkım ekiplerini engelleme olaylarının olmuş olabileceğini tahmin etmekteydim. Ancak gerek mahalle sakinleri ile görüşmemde gerekse Belediyenin Gültepe mahallesi şehircilik planlama görevlisi ile olan görüşmemde bu gibi problemlerim olmadığını öğrendim. Bunun nedeni ise mahalle sakinlerine ev sahibi olsun ya da olmasın 1.000 TL. taşınma ve enkaz bedeli altında para verilmesi olduğunu söylemektedirler. Her yıkım öncesi bu bedel evde oturan ev sakinlerine imza karşılığı verilmektedir. Ancak bu bedelin verilmesi de ortaya bazı problemler çıkarmış ve bu bedelin verilmesi belli bir zaman sonra sona erdirilmiştir. Çünkü bir gün önce evi yıkılan ve enkaz bedelini alan özellikle işgalci konumundaki ya da suç geçmişi olan kişiler ertesi gün yıkılması planlanan evlerde oturan mahalle sakinlerini tehdit ve baskı ile evlerinden zorla dışarı atmakta ve gelen yetkililere ev sakini olarak kendini tanıtmaktadır. Ve tekrar imza karşılığı 1.000 TL enkaz ve taşınma bedeli almaktadırlar. Bunu farkedenden mahalle muhtarının şikayeti üzerine bu bedelin verilmesine son verilmiş.

b. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası Mahallede Sosyal Yaşam

Suç geçmişi olan mahalle sakinlerinin çoğunun oturdukları evin kendi evleri olmamasından dolayı büyük bir kısmı mahalleden taşınmışlardır. Yeni yapılan evlerde oturan yeni mahalle sakinleri yine kiracı konumundadırlar. Ankara'nın başka bölgelerinde oturan ev sahiplerinin çok az bir kısmı buraya taşınmış çoğunluğu kiraya vermeyi daha uygun

bulmuşlardır. Mahallenin iş merkezlerine yakın oluşu aslında çoğu memurun ilgisini çekmiş ve buraya taşınmalarına sebep olmuştur. Dolayısıyla mahallenin eğitim seviyesinde farkedilebilir bir yükselme olmuştur. Bu da eski mahalle sakinlerinin çocuklarının hem akran gruplarının eğitim seviyesinin değişmesini hem de rol model alabilecekleri kişilerin oluşmasını sağlamaktadır.

Eskiden gecekondü tarzı ya da müstakil evlerde yaşayan eviyle ilgili bir gideri olmayan mahalle sakinleri şimdi ise apartman aidatı, belediyenin topladığı vergiler ile karşı karşıya kaldığından buradan taşınmayı daha mantıklı bularak kiraya vermişler ya da satmışlardır. Evlerin çoğu el değiştirmiş durumdadırlar. Ve ilk başlarda çok pahalı olmayan daire değerleri neredeyse iki katına kadar çıkmıştır. Bu da bu mahallede oturan ailelerin ekonomik gücünü değiştirmiş ve yoksul mahalle tanımlamasını değiştirmeye başlamıştır.

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında daha önce Örnek mahallesinde bulunan polis merkezi ve yine farklı bir yerde bulunan ilçe emniyet müdürlüğü, üst katında ilçe emniyet müdürlüğü alt katında da polis merkezinin bulunduğu TOKİ'nin yaptığı binaya taşınmışlardır. Bu merkez tam olarak yeni yapılan TOKİ bloklarının yanında bulunmaktadır. Dolayısıyla personel sayısı da fazla olan bu iki birimin de buraya taşınması burada görevli personelin aileleri ile TOKİ bloklarına taşınmasına neden olmuştur. Bundan dolayı da çok fazla emniyet personeli ailesinin de burada oturduğu söylenebilir.

Yeni taşınan aileler genelde çekirdek aile yapısında anne, baba, bir veya iki çocuk şeklindedir. Anne ve baba çalışmakta çocuklar kreşe, okula gitmektedirler. Gündüzleri çoğu evde kimse bulunmamaktadır.

Sokakların gece daha aydınlık olması aynı zamanda yolların genişletilmesi ile otobüslerin çok daha rahat mahalle içerisinde hizmet vermesini sağlamıştır. Daha öncesinde saatte bir olan hatta asayiş sıkıntılarından dolayı arası daha da açılan otobüs seferleri 20 dakikada bir sefere düşmüştür. Yine hava karardığında hizmet vermeyen belediye

otobüsleri gece geç saate kadar işlemektedir. Bu da çocukların dershaneye gidip gelmelerini, gece geç saatlerde işinden çıkan mahalle sakinlerinin evlerinin önüne ya da en yakın yere kadar ulaşımını sağlamaktadır. Eski mahalle sakinleri bu durumdan çok memnunlar ve artık kendilerinin varlıklarının da görüldüğünü hissettiklerini ve bu durumun değişmemesi için tekrar eski günlerdeki mahalle ortamının oluşmaması için ellerinden geleni de yapacaklarını söylemektedirler. Sadece otobüs seferleri değil yine daha önce mahalleye girmekte çekinen taksilerin ise istedikleri saatte hizmet verdiklerini söylemektedirler. Zaten mahalleye yeni taşınan yeni mahalle sakinlerinin çoğunun bir arabası bulunmakta ve bu kişiler de kendi şahsi araçları ile her an rahatça gidip gelebilmektedirler. Ancak tamamen de değişti diyemeyiz. Mahallenin gençleriyle görüşmemizde, taksicilere mahallenin ismini söylediklerinde tek tük de olsa bazılarının yine de gelmek istemediklerini söylemekte. Hatta daha yakın zamanda taksiye binip mahallenin ismini söylediklerinde taksi şoförü kendilerine esrar satın almaya mı gittiklerini sormuş, götürmemiş.

Mahallenin gençleri ile yaptığımız mülakatta iş başvurusu esnasında yine eskisi gibi adres bilgisi verdiklerinde şüphe ile bakıldığını ancak Gültepe TOKİ blokları adresini verdiklerinde ise işin tam tersine değiştiğini, diğerler bölgelerde oturanlar ile iş başvurusunda ikamet konusunda eşit duruma geldiklerini anlatmaktadırlar. Yani genel itibari ile Ankara halkı da bu konutlarda oturanlar ile konutlar dışındaki mahalle sakinleri arasında ayırım yapmakta, önyargı ile yaklaşmaktadır.

Tablo-7: TÜİK Eğitim Durumuna Göre Nüfus

Eğitim Durumu	2000	2008	2009	2010	2011
Okuma Yazma Bilmeyen	610	218	241	147	99
Okuma Yazma Bilen	3162	1451	2662	2544	2592
İlkokul Mezunu	1461	514	725	482	423
İlköğretim Mezunu	90	169	285	343	388
Orta Okul veya Dengi Okul Mezunu	244	78	136	136	112
Lise veya Dengi Okul Mezunu	303	173	505	565	548
Yüksek Öğretim Mezunu	59	37	334	472	617
Mezuniyet Bilinmeyen	*	286	258	208	126

Tablo-7’i incelediğimizde yine TOKİ konutlarının hak sahiplerine teslim edilerek, oturulmaya başlandığı tarih yani 2008 yılından itibaren açık bir şekilde eğitim durumunun çok hızlı değiştiği görülebilmektedir. Eğitim seviyesi düşük olan eski mahalle sakinin yerine sürekli olarak eğitim seviyesi yüksek düzeyde olan sakinler taşınmaktadır. Bu da mahallenin eğitim seviyesinin inanılmaz bir hızda yükselmesine sebep olmaktadır.

Tablo-8: TÜİK 2000 ve 2011 Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus

	Erkek		Kadın		Toplam	
Eğitim Durumu	2000	2011	2000	2011	2000	2011
Okuma Yazma Bilmeyen	168	19	442	80	610	99
Okuma Yazma Bilen	1698	1332	1464	1260	3162	2592
İlkokul Mezunu	734	168	727	255	1461	423
İlköğretim Mezunu	46	183	44	205	90	388
Orta Okul veya Dengi Okul Mezunu	168	63	76	49	244	112
Lise veya Dengi Okul Mezunu	207	289	96	259	303	548
Yüksek Öğretim Mezunu	47	392	12	225	59	617
Mezuniyet Bilinmeyen		63	*	63	*	126

Tablo-8 'den de anlaşıldığı üzere kentsel dönüşüm projesi öncesi eğitim durumunu temsil eden 2000 yılına ait eğitim durumu ile kentsel dönüşüm projesi sonrası eğitim durumunu temsil eden 2011 yılına ait eğitim durumu arasında uçurum bulunmaktadır. Eğitim durumundaki bu değişim tamamen eski mahalle sakinlerinin mahalleden göç ederek yerlerine eğitim seviyesinde büyük bir fark olan yeni mahalle sakinlerinin yerleşmesinden kaynaklanmaktadır. Mahallenin eğitim seviyesinin bu kadar hızlı değişmesinin zaten göç ile değişmiş olan sosyal yapıyı şimdikinden daha da

fazla değiştireceğini değerlendirmekteyim. Bu eğitim seviyesi ile sosyal yaşamın yanında mahalle sakinlerinin çocuklarının eğitim başarı durumu bakımından da mahallenin yeni sakinlerinin çocuklarının eğitimine olan dūřkūnlūkleri, katkılarıyla ekonomik durumu uzun yıllardır daha iyi olan diğer mahalleri dahi kısa zamanda geride bırakacaktır.

Mahallenin çocuklarının devam ettiği okulun mūdūrū de TOKİ bloklarında oturmaktadır. TOKİ bloklarında kendi evini almış. İlk evi alırken bōlgeyi bilmesinden kaynaklanan bir tedirginlik yaşamış ancak řu anda hiğbir problem yaşamadığını sōylemektedir. Yeni taşınan ailelerde de bir tedirginlik varmış. Aileler çocuklarını okula sabah kendileri bırakıp, okul bitiminde de kendileri almaktadırlar. Okulda ilginę bir uygulama yapılmaktadır. Normalde okul tam gūn eğitim vermekte yani ōęlenci sabahęı kavramı yok, çocuklar sabah okula gelip ōęleden sonraki derslerinin bitimine mūteakip evlerine gidiyorlar. Dolayısıyla normalde ōęrencilerin yemek yemeleri ięin 40 dakikalık bir ōęle arası boşlukları bulunmaktadır. Ancak okul yōnetimi çocukları evlerine gōndermeyerek okuldan ayrılmamalarını sağlamaktadır. Bōylece çocuklar aileleri olmadan dışarda dolaşmamış olmaktadır. Okul iğerisinde ōęle vakitlerini geğirip, yemeklerini burada yemektelerler. Bu da aslında hem ailelerin hem de okul idaresinin bir olay olmamasına rağmen, hala devam etmekte olan tedirginliğini gōstermektedir.

Yeni okul yapıldığında eski okulda okuyan ōęrencilerin dōrt farklı okula (ęalıřkanlar mahallesi, Tandoęan, Atilla mahallesi, Gūltepe mahallesi) dağıtılması planlanmış ve aralarında en uyumlu, problemsiz ōęrenciler bu mahalledeki okulda bırakılmış. Buna rağmen bu ōęrenciler dahi yeni ōęrencilerle uyum sorunu yaşayıp diğer okullara geğiş yapmışlar.

Okulun bařarı durumu Altındaę ilçesinde altıncı sıraya kadar ilerlemiř hatta okul mūdūrū son sıralamaya gōre ikinci olduęunu tahmin etmektedir. Bunu da okulun Altındaę'daki dięer okullardan ęok farklı bir yapıya sahip olmasına baęlamaktadır. Yeni tařınan ailelerin ekonomik dūzeylerinin yūksık oluřu, eęitim dūzeylerinin eskisiyle karřılařtırılamayacak derecede yūksık oluřundan kaynaklanmaktadır. Yani okulun bu bařarısı kendi ęalıřmalarından dolayı deęil tamamen dershanelerden kaynaklandıęını

söylemektedir. Okuldaki öğrencilerin neredeyse tamamı dershaneye gitmektedir. Bu da tamamen ailenin ekonomik gücü ile ilgidir. Okul müdürüne göre bu zamanda aileler başarıyı dershanelerde görmekte ve karşılığını da almaktadırlar.

TOKİ bloklarında 14 bloktan sadece 3 blokta eski mahalle sakini bulunmakta diğer bloklarda buraya taşınan yeni mahalle sakinleri oturmaktadır. Yeni taşınan sakinlerle yaptığım mülakatta hiç birinin bloklarında eski mahalle sakini oturmadığını teyit ettim. Yeni mahalle sakinlerinin buraya taşınmalarını kira ücretinin düşüklüğü , merkeze yakın ve iş yerine yakın oluşu oluşturmaktadır. Aslında bölgeye gelen ilk göç dalgasının geliş usulüne benzer şekilde daha önceden TOKİ bloklarına taşınan arkadaşları münasebetiyle, onların teşvikiyle buraya taşınmaya karar vermişler. İlk zamanlarda tedirginlik yaşamışlar ancak emniyet müdürlüğünün yanı başlarında oluşu bayağı rahatlatmış ve buradaki emniyet ve asayişe bunun büyük etkisinin olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca TOKİ bloklarının özel güvenlik görevlisinin oluşunda etki bulunmaktadır. Apartmanlarında oturanların çoğunluğunu polis oluşturmaktadır. 300'den fazla polis memurunun oturduğunu söylemektedirler. Bu bilgiyi mülakatlarımda emniyet personeli, mahalle muhtarı ve TOKİ bloklarının özel güvenlik görevlisi de teyit etmiştir.

Zamanla evlerin hem kira ücretleri hem de satış değerleri yükselme göstermiş ve yükselmeye de devam etmektedir. Mahalle sakinlerinin anlattığına göre ilk yapıldığı sıralarda 2009 yılında 63.000 TL'ye satılan aynı daire şimdi 135.000 TL'ye satılmış. Değeri sürekli artmaktadır. Bu da buradaki dairelerin bir yatırım aracı görülerek satın alınmasına neden olmaktadır.

Tablo-9: TÜİK Gültepe Mahallesi Nüfusu

SAYIM YILI	ERKEK	KADIN	NÜFUS
2000	2152	2209	4361
2004*			4700*
2005*			4900*
2007	966	1.056	2022
2008	1.059	1.127	2186
2009	1.742	1.846	3588
2010	1.667	1.673	3340
2011	1.620	1.616	3236

* Mahalle muhtarı kayıtlarından elde edilmiştir.

Mahallenin nüfusunda 2005 yılından yani projenin uygulamaya konmasından evlerin teslim edilip oturulmasına kadar yani 2008 yılına kadar düşüş meydana gelmiştir. Bu düşüşün en büyük nedeni bu sırada evleri yıkılan mahalle sakinlerinin taşınmasıdır. Daha sonra 2008 yılı itibariyle inşaatı bitirilen blokların teslimi ve TOKİ bloklarına oturulmaya başlanması ile tekrar artış başlamıştır. Şu anda mahalleye yapılması planlanan diğer etap inşaatı maksadıyla evler boşaltılmaya başlanmıştır. Bu da tablo 9'da görüldüğü gibi yine nüfusta düşüşe neden olmaya başlamıştır. Bu projenin de sona erdirilmesi ile kalan eski mahalle sakinleri de burayı terk edecek muhtemelen ilk etapta olduğu gibi yine benzer eğitim, ekonomik seviyede aileler taşınacaktır.

Tablo-10: TK Gültepe Mahallesi Yaş Grubuna Göre Nüfus

YIL	YAŞ GRUBU									
	0-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64
2000	1948	380	371	358	338	297	184	110	84	77
2007	741	189	179	175	128	143	137	93	65	42
2008	812	190	185	181	154	158	140	105	75	52
2009	1280	261	402	375	305	220	203	172	99	76
2010	1139	255	401	396	301	178	195	145	94	72
2011	1080	243	368	413	304	192	188	138	95	64

Yaş grubuna göre nüfus tablosunu (Tablo-10) incelediğimize 0-24 yaş aralığında 2000 yılından 2011 yılına kadar neredeyse yarısı kadar düşüş olmuştur. Ancak diğ er yaş gruplarında bu kadar büyük bir değışim görülmemektedir. Aslında bu da öncelikle ebeveynlerin yani 25 yaş üstü bireylerin sayısının değışmediğini yani hane sayısının aynı kaldığını göstermektedir. Ancak çocuk ve genç nüfusundaki düşüş ise daha önce de belirtildiğı gibi hanede yaşayan nüfus sayısının azalmış olmasına yani tek hanede çoklu ailenin barındığı yaşam tarzının da ortadan kalktığını göstermektedir. Yine belirttiğim gibi bu değışim, mahalle sakinlerinin sosyal yaşamındaki değışimini değış mahalle nüfusunun yeni sakinler ile değışimini işaret etmektedir.

Mahalleye yeni taşınan ve TOKİ bloklarında oturan mahalle sakinlerinden 50 kişiye rastlantısal olarak yapılan ankete göre anket yapılan kişilerin eğıitim durumunu incelediğimize lise altı okul mezunu bulunmamaktadır. Ayrıca bu kişilerden çoğ unluğı da niversite mezunu olanlar oluşturmuştur. Ayrıca bu kişilerden azımsanmayacak kadar ailenin de oturdukları evin sahibi olduğı görülmektedir. Ortalama hane halkı sayısı 3,2 kişidir. Bu da çekirdek aile yapısının baskın olduğunu göstermektedir. TOKİ bloklarına taşınılmasının sebepleri olarak mahallenin iş yerlerine ulaşım konusunda kolaylığı, yakınlığı, Ankara şehir merkezine olan yakınlığı, kira ücretlerinin düşüklüğü, ev sahibi olanlar için ev fiyatlarının düşüklüğü, ileride

bu fiyatların yükseleceği tahminiyle ev almak suretiyle yatırım amaçlı, daha önceden taşınan arkadaş tavsiyesi şeklinde sıralanmıştır.

Tablo-11: Yeni Mahalle Sakinlerine Yapılan Anket Sonucu

Eğitim Durumu	Ev Sahibi / Kiracı	Hane Halkı Nüfusu Ortalaması	Mahalleye Taşınma Sebepleri
Lise Mezun 23 Kişi	Ev Sahibi 18	3,2 Kişi	İş Yerlerine Olan ulaşım Kolaylığı
			Kira Ücretlerinin / Ev Fiyatlarının Düşüklüğü
Üniversite Mezun 27 Kişi	Kiracı 32		Şehir Merkezine Yakınlığı
			Arkadaş Tavsiyesi / Öncülüğü
			Yatırım Amaçlı

Yeni mahalle sakinleri arasında sahibi olduğu evde oturanların oranının oldukça yüksek oluşu, toprak sahibi olan eski mahalle sakinlerinin TOKİ bloklarında bulunan evlerini satarak apartman aidatının olmadığı ya da az olduğu, eski mahalle yapısına benzer olan, akrabalarının oturduğu, yaşamın ekonomik olarak daha ucuz olduğu ve adaptasyon sorunu yaşamayacakları mahallelere taşındıklarını göstermektedir. Özellikle mahallede ikamet etmemiş olan hak sahipleri değil de mahallede oturan eski mahalle sakinleri evlerini satarak, belirtilen özelliklerde bölgelere taşınma eğilimindedirler.

c. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası Mahallenin Fiziksel Durumu

Kentsel dönüşüm projesi 2008 yılında tamamlanmış ve hak sahiplerine teslim edilmiştir. Toplam 270 ev yıkılmış ve buna karşılık 14 blok halinde 782 daire ve 8 dükkan teslim edilmiştir. Aynı zamanda TOKİ

tarafından mahalle sakinlerinin çocuklarının devam edeceği bir okul, Altındağ İlçe Emniyet müdürlüğü, Seğmenler Polis merkezi binası yapılmıştır.

Gültepe mahallesinde diğer etap çalışmaları devam etmekte ve planlanan üçüncü bir etap daha bulunmaktadır. Bu etabın yapılacağı yer belli olmuş ve evlerin boşaltılmasına da başlanmıştır. Toplam 300 konut yıkılmıştır. Altındağ belediyesinde görevli memurlardan aldığım bilgiye göre bu proje ile toplam 894 konut, mahalle sınırları içinde bir okul, park, düşün salonu, spor alanı yapılması planlanmaktadır. Bu blokların da yapılması ile mahallede gecekondular tarzı ev kalmayacaktır. Yapılacak bu etapta çocuklar için içerisinde spor kurslarını, sınavlara hazırlık kurslarını, güvenli internet kullanımı alanlarını, kütüphane gibi boş zamanlarını değerlendirebileceği faaliyet alanlarını barındıran aile yaşam merkezi, spor alanları, sağlık ocağı gibi tesisler yapılması planlanmaktadır.

Şekil-10: Gültepe Mahallesi Haritası

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında yapılan daireler site şeklinde yapılmıştır. Ve site girişinde güvenlik ve girişte araç bariyeri bulunmaktadır. Siteye girişte görevli güvenlik personeli gelen kişinin giriş nedenini öğrenmekte ve misafirler için giriş kartı vermektedir. Sitenin etrafı engellerle

evrilmiş iki girişi bulunmaktadır. Bir girişi ana giriş kapısı olarak diğeri giriş okula yakın olmasından dolayı çocukların okula gidiş gelişlerinde kullanılmaktadır. Site içerisinde site sakinlerinin alışverişleri için market bulunmaktadır.

Projenin planlı bir şekilde yapılmasının sonucu olarak yollar genişletilmiş, asfaltlandırılmış, sokak aydınlatmaları takılmıştır. Otobüslerin duracağı duraklar yapılmıştır. Gece olduğunda karanlıkta kalan, izbe, ne olduğu, ne yapıldığı görülemeyen bir yer neredeyse kalmamıştır.

. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası Mahallede Suç Faaliyetleri

Kentsel dönüşüm projesinden sonra mahallede meydana gelen uyuşturucu satışı, gasp, şiddet ve hırsızlık suç oranlarında gözle görülür bir düşüş oluşmuştur. Bu düşüşü hem mahalle sakinleri hem de emniyet mensupları doğrulamaktadır. Ancak mahalle dışındaki suç geçmişi olan eski mahalle sakinlerinin işlediğı hırsızlık, yankesicilik ve uyuşturucu satışı suçları ile ilgili bir yorumda bulunmak mümkün olmamaktadır.

Yıkılan evler yerine yapılan TOKİ bloklarının etrafının kapalı oluşu aynı zamanda tek giriş ve çıkışının oluşu, güvenlik görevlisinin bulunması buradaki ailelerin emniyetini sağlamakta, hırsızların yakalanma riskini artımasından dolayı şimdilik uygun hedef olmamaktadır. Binaların yüksek oluşu ve betonarme oluşu, kapılarının kırılmaya daha dayanıklı elik malzemeden yapılmış oluşu gecekondlu evlerin yapısal durumu ile karşılaştırıldığında çok daha fazla emniyet sağlamaktadır.

Aslında yeni mahalle sakinlerinde de yeni taşındıkları mahalle ile ilgili tedirginlikleri ve önyargıları bulunmaktadır. Dolayısıyla daha önce oturdukları bölgelerde çok fazla etraflarına dikkat etmez iken bu mahallede emniyet konusunda daha dikkatli davranmakta, site etrafında dolaşan insanlara potansiyel suçlu olarak bakmaktadırlar. Bu da mahallede sosyal kontrolün daha da artmasına neden olmaktadır. Yeni mahalle sakinleri her an tetikte beklemekte, kendilerini yabancı bir yerde hissetmektedirler. Hatta emniyet personeli ile yaptığım mülakat esnasında TOKİ bloklarında oturduğunu ve emniyet personeli olduğunu söyleyen birisi telefon ile etrafta dolaşan şüpheli

iki kişiyi ihbar etmişti. Bunun üzerine çok yakın olan devriye personeli beş dakika içerisinde şüpheli şahısları kontrol etmişlerdi. Bu kişiler belki bir suç işlemek maksatlı da gelmiş olabilirler ancak bu kadar kısa sürede müdahale edilmesi, sosyal kontrolün bu kadar yüksek seviyede oluşu bu kişilerin ve bunu duyan diğerk potansiyel suçluların da teşebbüsüne engel olacaktır.

Polis merkezine yapılan ihbar kayıtlarında belli bir artış olmuştur. Yeni mahalle sakinleri başka birilerinin başına gelen bir olayın kendi başlarına da gelme ihtimalinin yüksek olduğunu düşündüklerinden mahalleyi sahiplenme isteği eskisine göre çok daha yüksektir. şahit oldukları asayiş olayları hakkında polis ile işbirliği yapma oranları çok daha yüksektir.

Ayrıca yeni mahalle sakinlerinin yüksek bir oranda oturdukları evin sahibi olmaları mahalleyi daha da sahiplenmelerine sebep olmaktadır. Mahallede huzur ve asayişin olmaması ya da eskiye dönüşün aynı zamanda yatırım amaçlı olarak aldıkları evlerinin değerini düşüreceğinin veya bunun tam tersi durumun da evlerinin değerini arttıracaağının da farkındadırlar. Bu durum da hem ihbar hem de müdahale olasılığını arttırmaktadır.

İlçe emniyet müdürlüğü ve polis merkezinin birlikte mahalleye konuşlanmaları olaylara çok daha hızlı bir şekilde müdahalesini sağlamaktadır. Bu yakınlık polis devriyelerinin çok daha sık ve hızlı bir şekilde yapılmasını, mahallenin sürekli kontrol altında tutulmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda polis merkezinin mahallenin içerisinde oluşu ve sık devriye sistemi mahalle sakinleri ile emniyet personeli arasındaki diyalog ve iletişimi artırmaktadır. Bu da emniyet personelinin mahalle sakinlerini daha iyi tanımalarını, polisin mahallede rutinden farklı bir olay ya da yabancı kişilerin mahalleye girişlerinde tespitini daha da kolaylaştırmaktadır. Ayrıca resmi olarak ihbarda bulunmak istemeyen mahalle sakinlerinin isimlerinin herhangi bir resmi kayda geçmeden polisi bilgilendirmelerini sağlamaktadır. Böylece polisin istihbarat ağı daha da kuvvetlenmektedir.

Eski mahalle sakinlerinin taşınması ile mahallede ikamet eden poliste suç kaydı olan kişilerin sayısı da azalma göstermiştir. Emniyet personeli ile

görüşmemizde örneğin polis merkezinde suç kaydı olan, bildikleri 50 hırsız var iken şu anda 15-20 civarında kaldığını belirtmektedirler. Yine muhtar daha öncesinde polislerin günde 3- 4 defa muhtarlığa uğradıklarını, sürekli birilerini aradıklarını ancak şimdi ise en fazla haftada bir uğradıklarını anlatmaktadır. Aslında bunun nedeni sadece suç olaylarının sıklığı değil aynı zamanda polisin tek bilgi alabileceği kişinin muhtar olmasından da kaynaklanmaktadır. Bu bilgiler sadece mahallede meydana gelen asayiş olayları ile ilgili değil aynı zamanda düzensiz yapılanmadan dolayı bilinemeyen kimin nerede oturduğu, hangi evin nerede olduğu ya da aradıkları evin adresi hakkında da olmaktadır.

Mahallede yolların genişletilmesi, çıkmaz sokakların kalmayışı ve bölgenin planlı bir şekilde yapılandırılması güncel ve güvenilir mahalle haritasının oluşturulmasını sağlamıştır. Böylece polis bir ihbar ile asayiş olayına müdahale etmesi durumunda en kısa yoldan ve olay yerine kadar mobil olarak müdahale edebilmektedir. Aynı zamanda bir şüpheli veya suçlunun takibi esnasında yine koordineli olarak çok kolay yakalayabilmektedirler.

Mahallede sokak lambalarının artık sürekli yanar durumda oluşu karanlık gözetlenemeyen bir yer bırakmamıştır. Her yerin aydınlık oluşu hem gece devriye personelinin bütün mahalleyi gözetlemesini sağlamakta hem de suç işlemeye gelen herhangi birisinin karanlıkta saklanmasını engellemektedir.

Yeni mahalle sakinlerinin geliştiği ile mahallenin ortalama gelir düzeyi yükselmiştir. Çoğu evde yükte hafif ancak pahada ağır olan bir çok değerli eşya (laptop, led tv, değerli takılar gibi) bulunmaktadır. Hırsızların da özellikle hedef olarak seçtiği evler bu gibi değerli eşyaların olma ihtimalinin yüksek olduğu evlerdir. Dolayısıyla artık bu mahalle de eski mahalle sakinleri ile yoksul görünümlü halinden daha varlıklı bir düzeye çıkmış, hırsızların hedefi konumuna gelmiştir. Emniyet personeli ile görüşmemde de polis merkezi personeli proje öncesine göre mahalle içerisindeki hırsızlık olaylarında belki bir yükselme olmuş olabileceğini belirttiler. TOKİ blokları özel güvenlik personeli ile görüşmemde de görevli kendisinin 1.5 yıldır burada çalıştığını ve

bu mahalleli olmadığını belirtmiştir. Görev yaptığı sürece TOKİ bloklarında bir hırsızlık olayının da olmadığını belirtmiştir. Sadece ilk zamanlar TOKİ bloklarında ikamet eden eski mahalle sakinleri kendi aralarında kavga etmişler, şimdi o da kalmamış.

Aslında şu anda belirgin bir artış görülmesi dahi ileride bunun artacağını değerlendirmekteyim. Çünkü mahalle ekonomik durum konusunda gittikçe yükselen bir grafik çizmektedir. Bu da ileride bu mahalleyi, ekonomik durumu iyi olan diğer mahalleler gibi, hedef haline getirecektir. Ayrıca yeni mahalle sakinlerinin çoğunluğunun ebeveynlerinin çalışıyor olması ve dolayısıyla çocuklarının okula ya da kreşe gitme ihtimalinin de yüksek oluşu gündüzleri evde kimsenin bulunmayışına neden olmaktadır. Bu da hedefin caydırıcılığını düşürmekte, suç fırsatı oluşturmaktadır. Ayrıca mahalleye olan önyargıdan kaynaklanan tedirginlik, yeni mahalle sakinlerinin birbirleri ile diğer mahallelere göre daha yakın komşuluk ilişkileri sergilemelerine sebep olmaktadır. Bu da mahallede informal kontrolü sağlamaktadır. Ancak zamanla bu özellik, her iki ebeveynin de çalıştığı ailelerin çoğunluğu oluşturduğu diğer mahallelerde olduğu gibi kaybolacak, komşuluk ilişkileri yok denecek seviyeye gelecek, apartman sakinleri birbirlerini tanımayacaklardır. İşte bu durum da informal kontrolü zayıflatacak ve dolayısıyla suçun artışına sebep olacaktır.

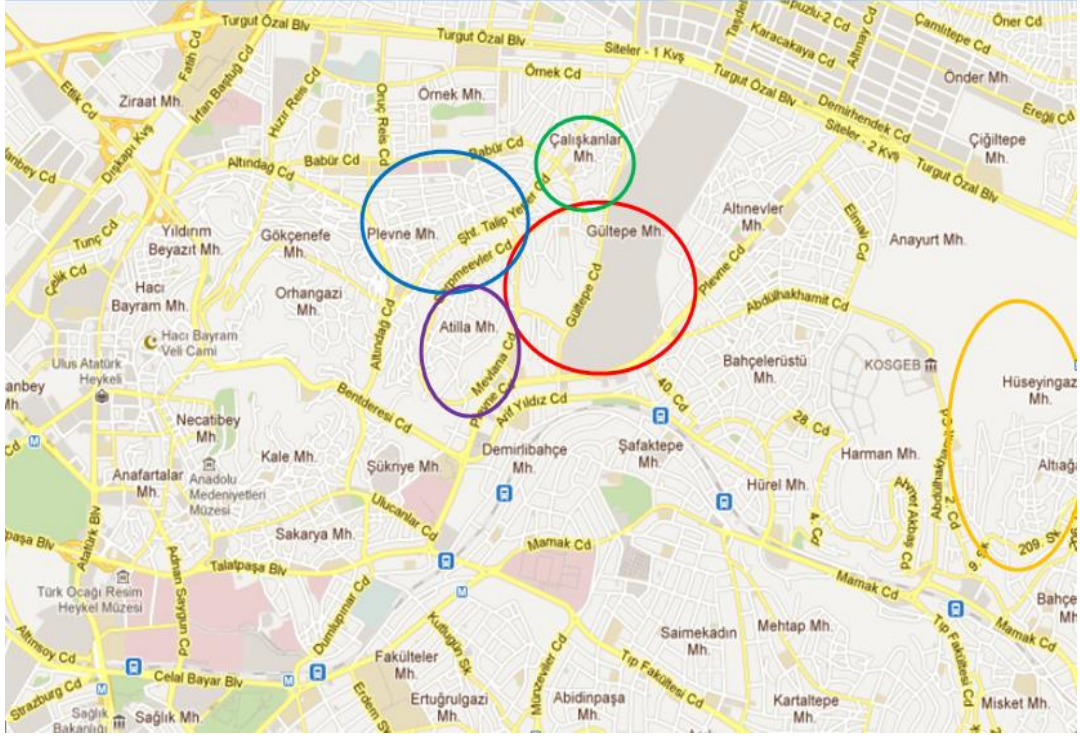
3. KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ SONRASI GÖÇ EDİLEN BÖLGELERDEKİ DURUM

Araştırmanın bu bölümünde, özellikle suç geçmişi olan ve bunu meslek haline getirmiş mahalle sakinlerinin nereye göç etmiş olduğu ile ilgili bilgiler ve alınan bilgiler ışığında en fazla suçlu göçü aldığı tespit edilen Plevne mahallesinin muhtarı, bu mahalle sakinleri ve emniyet personeli ile yapılan mülakat sonucu elde edilen bilgiler derlenmiştir. Böylece Gültepe mahallesinde suçun azalmış hatta yok olmuş gibi görünmesine rağmen bu görüntünün doğruyu yansıtıp yansıtmadığı komşu mahallerde meydana gelen suç faaliyetlerine bakılarak tespit edilebilebilecektir. Bu sayede de kentsel dönüşüm projesini suça olan gerçek etkisi ortaya konulacaktır.

a. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası Göç Edilen Bölgeler ve Nedenleri

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında oturduğu evleri yıkılan kiracı konumundaki mahalle sakinlerinin çoğu bir daha geri dönmek üzere Ankara ili içerisinde çeşitli bölgelere taşınmışlardır. 2005-2008 yılları arasında inşaat faaliyeti sürdüğünü düşünürsek bu kişilerin yeni taşındıkları mahallelere adaptasyonu ve yeni bir yaşam kurmaları için yeterli bir zamandır. Evlerini boşaltarak taşınacak yeni yerler arayan gelir seviyesi düşük olan ailelerin ilk düşünceleri eski mahallerindeki evlerinin kirasına yakın yerlere taşınmak olmuştur. Eski mahallesinin çalıştığı yere yakınlığı ya da alıştığı ortam oluşu nedeniyle bu çevreye yakın olmak isteyen buradan kopmak istemeyen kimi aileler de Gültepe mahallesine yakın komşu mahallelere taşınmayı daha uygun bulmuşlar ve bu mahallere yerleşmişlerdir. Özellikle Gültepe mahallesi sakinleri ve mahalle muhtarı ile görüşmelerimde suç geçmişi olanları da kapsayan nüfusun çoğunun komşu mahallere taşındığını belirtmektedirler.

Ev kira ücretlerinin daha uygun olduğu yerlere taşınmaya karar veren aileler Sincan, Kayaş, Pursaklar gibi yeni yeni gelişen ya da daha uygun kira ücreti olan evler bulabilecekleri ilçelere taşınmışlardır. Gültepe mahallesi sakinleri ve mahalle muhtarı, bu bölgelere taşınanların suç geçmişi daha az ya da hiç olmayan eski mahalle sakinleri olduğunu ve çok fazla sayıda olmadıklarını belirtmektedirler. Bu kişiler genelde o bölgelerde yaşayan akrabaları aracılığıyla, onlara güvenerek uzak ilçelere taşınmışlardır. Şehir içinde yaşanan bu göç faaliyeti aslında çocuklarını suçlu akran gruplardan uzaklaştırmak isteyen bazı aileler içinde bir fırsat olmuştur. Bu sayede yeni okul, yeni ve belki daha dikkatli seçilmiş arkadaş grubu ile çocukların potansiyel suç gelecekleri de engellenmiş olabilecektir. Bu ilçelerin büyüklüğü ve sürekli göç alma potansiyellerinden dolayı bu kişilerin etkisi hissedilememektedir.

Şekil-11: Göç Alan Komşu Mahalleler

Eski mahallesine yakın yerlerde kalmak isteyip buradan kopmak istemeyen aileler ise yine Altındağ İlçesine bağlı Atilla mahallesi, Plevne mahallesi, Çalışkanlar mahallesi, Karapürçek mahallesi, Mamak ilçesine bağlı Hüseyin gazi mahallesi, Ege mahallesi gibi komşu mahallelere taşınmışlardır. Aslında bu ailelerin komşu mahallere taşınmalarının en önemli sebebini tanıdıkları bölgeden ayrılmak istememeleri, suç faaliyetleri ile ilgili temaslarını kaybetmek istememeleri ve işlerinin bu çevrede olmasıdır. Örneğin at arabası ya da el arabası ile kağıt ya da hurda toplayarak geçinen bir mahalle sakini plevne mahallesine taşınmasının sebebini at arabası ile bu muhitlerde hurda ve kağıt toplamasının daha sonra bu araba ile eve gitmesinin ancak merkez mahallere yakın bir yerde oturması ile olabileceği şeklinde açıklamaktadır. Bu tanıma en uygun yerler de Gültepe mahallesi çevresi komşu mahallerdir. Bu kişiler ekonomik durumu daha iyi olan muhitlerde hurda ve kağıt toplarken aynı zamanda hırsızlık keşfi yaparak, hırsızlık yapmaktadırlar. Dolayısıyla ikamet ettikleri yerin Gültepe mahallesi olmaması dışında farklı bir hayat sürdürmemektedirler. Mahalle muhtarı da bu konuyla ilgili şu şekilde konuşmuştur:

“Kimseye zararı olmayanlar uzaklara gitti. Akrabalarının yanlarına taşındılar. Diğerleri ise hala buralarda yan mahallelere taşındılar. Hatta bizim mahalle ile yan mahallelerin birleşme durumu var tek muhtarlık olacak, onu duymuşlar. Arada bir uğrayıp yine aynı mahalleli olacağız muhtar diye söylüyorlar. Onların iş yeri burası kovsan da gitmezler ki.” (47, erkek, evli)

b. Göç Edilen Bölgelerdeki Sosyal Değişiklikler ve Suç Faaliyetleri

Gültepe mahallesi muhtarı ile görüşmemizde bazı muhtar toplantılarında kimi mahalle muhtarlarının kendi mahallelerine Gültepe mahallesinden taşınan suç geçmişli olan kişilerle ilgili şikayette bulunduklarını, bu konuda sıkıntı yaşadıklarını dile getirdiklerini anlattı. Sürekli göç almaya devam eden yeni gelişen ilçelerde bu kişilerin etkisi çok fazla farkedilemeyebilir ya da sadece Gültepe mahallesinden göç eden ailelere bağlanamayabilir. Ancak Plevne mahallesi, Örnek mahallesi, Çalışkanlar mahallesi, Atilla mahallesi gibi çok fazla göçün ve nüfus değişikliğinin olmadığı muhitlerde çok daha iyi farkedilebilmektedir.

Komşu mahallerden Plevne mahallesinde Gültepe mahallesinden göç eden ailelerin çok büyük etkisi hissedilmiştir. Gültepe mahallesinin zaten geçmişten gelen ve hala devam eden bir suç önyargısı bulunduğunu belirtmiştim. Böyle bir mahalleden suç geçmişli olsun ya da olmasın bir ailenin kendi oturduğu apartmanında oturmasından rahatsız olan diğer apartman sakinleri kirada oturuyorsa taşınmış, ev sahibi ise ya satmaya başlamış ya da kiraya vermeye çalışmışlardır. Aslında bu da bu mahallede oturma talebinde bir düşüşe neden olmuştur. Ev kiralarda düşüş yaşanmaya başlamıştır. Özellikle evlerin değerlerinde büyük düşüşler yaşanmıştır. İlk başlarda evini yine makul bir fiyata satabilenler şanslı sayılmakta çünkü şu sıralarda alıcı dahi bulmakta sıkıntı yaşanmaktadır. Evler ölü değerde satılmaktadır.

Mahalleye taşınan yeni mahalle sakinleri bu mahalleye adapte olmak yerine mahallenin yapısını değiştirmeye başlamışlardır. En basit örnek, ev çöplerinin akşam saatinde sokağa bırakılması ile ilgili verilebilir. Çöpler toplanana kadar gündüz uzun süre koku ve görüntü kirliliği yapmaması için belediyenin ikazı ile Ankara ili genelinde akşam saatlerinde dışarıya

bırakılması gerekmektedir. Yeni mahalle sakinleri bunu umursamadan hala istedikleri saatte çöplerini sokağa bırakmakta ve ikaz edildiğinde de ya umursamamakta ya da şiddete başvurmaktadırlar. Bu konuyla ilgi bir mahalle sakini şunları söylemektedir:

“Mahalle çok değişti. Ben neredeyse elli yıldır burada otururum. Eskiden bir tane olay olmazdı. Hele bu esrarmış, eroinmiş, hapmış hiç olmazdı. Son zamanlarda her köşede satıyorlar. Şikayet etsen çocuğundan çoluğundan çıkartırlar. Adamlar inatla çöpü istedikleri saatte atıyorlar. İkaz etsen bir çöpten dolayı adamı bıçaklarlar bunlar yaa. Hiç huzur kalmadı. Şu sokaktan geçen herkesi tanırdım, babasına, dedesine kadar. Bak şimdi geçiyorlar hiçbirini tanımıyorum. Eskiler de hep gidiyor. Çocuğunu korumak istiyor herkes buradan taşınmak en iyisi deyip gücü yeten başka yerlere gidiyor.”
(62, erkek, evli)

Plevne mahallesi muhtarı ile yaptığım mülakatta mahalle muhtarı bu proje sonrası mahallesine gelen göç dalgasının kendi mahallesindeki asayiş ve huzur ortamını tamamen yok ettiğini, suç olaylarında farkedilir bir artışa neden olduğunu düşünmektedir. Mahallede neredeyse her köşe başında esrar satışı yapılmaktadır. Mahalleye göçten önce bırakın esrar satışı hırsızlık olayının dahi nadir olduğunu belirtmektedir. Mahalle muhtarı bu mahallenin 50 yıllık sakini konumundadır. Mahalle muhtarı göç olayıyla eski mahalle sakinlerinden ekonomik durumu iyi olan çoğunun taşındığını söylemektedir. Mahalle muhtarı mahallenin önceki asayiş durumunu şu sözleriyle açıklamaktadır:

“Eskiden mahallede yabancı dolaşsa herkes farkederek, birisi illa ki sorardı kimi aradığını. Hırslı mı hırsız mı takip ederlerdi. Herkes mahallesini sahiplenirdi. Ondan dolayı da bırakın esrar satışını, hırsızlık dahi çok az olurdu. Şimdi herkes yabancı, ben bile mahallemdekileri tanıyamıyorum. Şimdi o insanlar gitti yerlerine de bu yeni mahalle ortamının işine geldiği insanlar geldi.” (52, erkek, evli)

Her köşede esrar satışı olmasına rağmen mahalle sakinlerinden de kimse şikayet edememektedir. Çünkü mahalle sakinleri korkmaktadırlar. Dolayısıyla böyle bir ortamda çocuklarının da güvenliğini sağlayamayacağını gören ailelerden ekonomik gücü olanlar taşınmaktadırlar. Mahalle muhtarı ile görüşmem esnasında mahallenin eski sakinlerinden birisi içeri girdi ve

muhtara evinin önünde 10 gündür bir arabanın olduğunu ve arabanın anahtarlarının üzerinde olduğunu söyledi. Arabanın aynaları, camları, lastikleri alınmış araba orada bırakılmış. Aslında başka muhitten çalınan bu araba buraya getirilerek para edecek parçaları alınmış ve bırakılmıştı. Mutemelen de çalan kişilerde Plevne mahallesinde yaşayan ya da çok iyi bilen birisi olmalı ki müdahale edilemeyeceğini bilmektedir. Aslında bu olaydan bu mahallenin, polis görmediği, tespit etmediği sürece mahalle sakinleri tarafından bir suça müdahale edilemeyen, ihbarda bulunulamayan bir mahalle haline geldiğini göstermektedir. Muhtara neden müdahale edilmediğini sorduğumda herkesin çocuğunun, ailesinin olduğunu onların başına bu olaydan dolayı bir şey gelebileceğinden dolayı da korktuklarını söyledi.

Şekil-12: Göç Edilen Diğer Mahalleler

Göç eden ailelerden özellikle hırsızlık, yankesicilik, kapkaççılık suç geçmişli olan kişiler bu suç faaliyetlerini zaten eski mahallelerinde yapmamaktaydı. Dolayısıyla eskiden suç faaliyetlerini icra ettikleri bölgelerde bu suçları işlemeye devam etmektedirler. Onlar için değişen bir durum

bulunmamaktadır. Ancak Gültepe mahallesinin gelir düzeyinin düşük olması, grup dayanışması, evde birisi ile karşılaşma ihtimalinin yüksek oluşu nedenleriyle burada hırsızlıktan çekinen bu kişiler şimdi ise zamanla heryerini çok daha iyi ve kolay keşfedip tanıyabilecekleri, gelir düzeyi daha yüksek bir mahalleye gelmişlerdir. Aslında hedefin içinde oturmaktadırlar diye düşünebiliriz.

Buradaki nüfus , anne ve babanın çalıştığı çocukların gündüzün ya kreşe ya da okula gönderildiği ailelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla gündüz evlerde kimse bulunmamaktadır. Hırsızlık yapan bir kimsenin de bu mahallede oturması da kesinlikle işlerini daha da kolaylaştıracaktır. Şimdi bu kişi eski mahallesinde dolaşmış olsa süpheli olarak ihbar edilme olasılığı yeni mahallesinden daha fazladır, çünkü artık yeni mahallesinin sakinidir. Eskiden bunun tam tersi olmaktadır. Dolayısıyla plevne mahallesinde gözle görülür bir şekilde hırsızlık olaylarında bir artış meydana gelmiştir.

Gültepe mahallesinde oturan eski mahalle sakinlerinden özellikle hırsızlık geçmişli olan kişilerin çoğu bunu bir meslek haline getirmiş durumdadırlar. Dolayısıyla onların başka bir yere taşınması bu mesleklerini terk etmeleri anlamına gelmemektedir. Çünkü hedef bölge değişmemiş sadece ikamet yeri değişmiştir. Gültepe mahallesinde bir mahalle sakini ile görüşmemde mahalle sakini açık bir şekilde açıklamıştır.

“Bu mahalleye 1977 yılında geldim ve mesleğim sebzecilik, burada da bir evim var, ben sebzededen başka bir şeyden anlamam, sebzecilikten başka bir meslek yapamam. Bu hırsızların da mesleği hırsızlık, adam onunla karnını doyuruyor sen ne yaparsan yap o da başka iş yapamaz, herkes bildiği işi yapar zaten istese de bulamaz” (56, erkek, evli)

Gültepe mahallesindeki suç faaliyetleri arasında en fazla orana sahip esrar satışı neredeyse sona ermiş durumdadır. Ancak bu suç faaliyeti tamamen mahallenin komşu mahallesi Atilla mahallesine kaymıştır. Buradaki evler yine gece konu tarzındadır, kentsel dönüşüm projesi kapsamına girmemiştir. Hatta mahallenin gençleri esrar satışı yapılan yeri dahi nokta olarak söylemektedirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Kentsel dönüşüm projelerinin genel amaçlarına bakarak, bu amaçların ne kadarının gerçekleştirildiğini incelediğimizde öncelikle fiziksel şartlar göze çarpmaktadır. Öncelikle derme çatma, günümüz insanının yaşam koşullarına yakışmayan, ısınma konusunda sıkıntılı, tuvaleti dahi dışarıda olan, doğal afetler karşısında insan yaşamını tehdit eden, ömrünü çoktan tamamlamış olan bu yapılardan kurtulunmuştur. Bu yapıların yerine daha sağlıklı, sağlam, soğuk havalara karşı daha izole binalar yapılmıştır. Tamamen karışık, plansız ve gecekonduardan oluşan mahallenin yerine planlı bir yerleşim planı ile çocuk parkı, marketi olan, sokak lambaları olan, yolları daha geniş, artık devlet tarafından her türlü sosyal ve fiziksel hizmetin sağlanabildiği bir mahalle haline gelmiştir. Daha önce hiçbir ulaşımın sağlanamadığı mahalleye artık otobüsler, minibüsler, taksiler çok daha sık ve geç saatlere kadar hizmet vermektedir. Gültepe mahallesinin proje öncesi fiziksel durumu ve sonrası fiziksel durumu arasında gerçekten olumlu değişimler olmuştur. Mahalle sakinlerinin konutlarının, yaşam alanlarının durumu eskisiyle kıyaslanamayacak bir şekilde değişmiştir. Proje bu konuda amacına ulaşmış denilebilir.

Kentsel dönüşüm projelerinin asıl amacı olan, sosyal ve fiziksel çöküntü alanların iyileştirilmesi için, planlama ve uygulama safhasında özellikle projenin uygulanacağı mahallenin sosyal dokusunun bozulmaması ön planda tutulmaktadır. Gültepe mahallesine baktığımızda ise aslında eski mahalleden, eski mahalle sakinlerinden eser kalmamıştır. Nüfus bilgilerine baktığımızda şu an itibarıyla nüfusun yarısı değişmiştir. Planlanan diğer etabın inşası için kalan gecekondu tarzı evlerin de yıkılmaya başlandığını göz önüne aldığımızda diğer etabın inşası ile hemen hemen eski nüfusun en az %75 kadarı değişmiş olacaktır. Dolayısıyla ortada bir eski mahalle sakini kalmamış ve korunacak bir sosyal dokudan da söz edilememektedir.

Bu kadar yoğun nüfus değişimi, mahalle sakinlerinin değişimi mahallenin eğitim seviyesinde inanılmaz bir değişime neden olmuştur. Eğitim

seviyesi bakımından üniversite mezunu parmakla sayılırken kentsel dönüşüm projesi sonrası farkedilebilir şekilde artmıştır. Ayrıca eğitim seviyesi ile birlikte mahalle sakinlerinin ekonomik durumu da aynı şekilde inanılmaz şekilde yükselmiştir. Bu iki değişen faktörün etkisi ile mahalle sakinlerinin devam ettiği okulun başarı seviyesi Altındağ ilçesindeki sıralamada ilk sıralarda yerini almaktadır. Tabii ki bu eğitim seviyesi mahalle sakinlerinin çocuklarının çok daha kolay rol model bulmalarını da sağlamakta, onlara ayrıca bir motivasyon kaynağı olmaktadır.

Mahalle sakinlerinden işgalci konumundaki kişilerin, evlerin yıkılması ile taşınma zorunluluklarının doğması yıllardır evlerini, arsalarını görememiş, kira alamayan, hatta arsalarının ellerinden çıktığını düşünen asıl hak sahiplerinin geç de olsa haklarını geri almaları sağlanmıştır. Bu da dolaylı da olsa devletin sağlaması gereken adaleti sağlamış, bu konuda devlete olan güveni tamir etmiştir.

Mahallede tamamen eskisinden farklı bir sosyal doku oluşmuştur. Yeni taşınanlarla eski mahalle sakinleri arasında eğitim, sosyal yaşam, ekonomik durum, demografik yapı özellikleri açısından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu da mahallede yeni bir sosyal yapı ve dokunun oluşmasına neden olmuştur. Bu konuda genel amaca ulaşıldığı söylenemez.

Mahallede suç oranlarında gözle görülür bir azalma ortaya çıkmıştır. Özellikle mahallede en fazla orana sahip suç olan esrar satışı neredeyse yok olmuştur. Aynı zamanda gasp, darp gibi şiddet suçlarında da çok büyük düşüş ortaya çıkmıştır. Açıkçası bu suçların mahalleden silinmesi bu suçları işleyen mahalle sakinlerinin çoğunun buradan taşınmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla suç oranlarında sadece kentsel dönüşüm projesinin uygulandığı bölgeyi incelemek yanıltıcı olacaktır. Proje sonrası mahalleden taşınmak zorunda kalan özellikle suçlu nüfusun göç ettiği bölgeleri incelediğimizde buralarda suç oranları neredeyse Gültepe mahallesindeki suç oranlarındaki azalma miktarı kadar artış göstermiştir.

Özellikle suç geçmişi olan mahalle sakinleri komşu mahallelere taşınmışlar, “iş yerlerinden” uzaklaşmamışlardır. Suç geçmişi olmayan diğer

mahalle sakinleri akrabalarının, arkadaşlarının oturdukları yine aynı şekilde ucuz konut imkanı sağlayan, az gelişmiş bölgelere göç etmişlerdir. Komşu mahallere taşınan mahalle sakinleri Gültepe mahallesinde her köşede sattıkları esrarı buralarda satmaktadırlar. Kavga ve şiddet olayları ile taşındıkları mahalle sakinlerini yıldırıp, sindirmişlerdir. Mahalle sakinlerinden evini satabilenler taşınmışlar ve evlerini ölü fiyatına satarak taşınmaya da devam etmektedirler. Mahalle sakinleri zarar görmekten korktukları için esrar satışı gibi suç faaliyetlerini görmezlikten gelmekte polise de bildirmemektedirler. Mahalle bu haliyle hafif de olsa eski Gültepe mahallesini andırmaktadır. Kısacası kentsel dönüşüm projesi uygulandığı bölgede suçu arındırmış, asayişe katkıda bulunmuş gibi görünse de suçlu kesimin göç ettiği mahalleler bunun çilesini çekmektedirler. Suç burada yükselmiştir.

Eski mahallesinde kira, elektrik, su parası gibi giderleri olmayan suçlu geçmiş olan kişiler şimdi yeni mahallelerinde bütün bu masrafları karşılamak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum da suçu meslek haline getirmiş olan bu kimselerin bu mesleklerine daha da bağlanmalarına, suç faaliyetlerini arttırmalarına sebep olmuştur. Ayrıca bu kimselerin ekonomik sıkıntılarından dolayı geri dönmek üzere mahallerinden taşınmak zorunda kalmaları topluma karşı negatif duygular beslemelerine, kentle bütünleşememelerine sebep olmaktadır. Taşındıkları mahallere uyum sağlamak yerine bu mahalleri eski mahallerine benzetme çabasına girmektedirler. Dolayısıyla göç alan mahalle sakinleri, mahallelerine il çapında suç oranlarıyla ün yapmış bir mahalleden taşınan kimselerle aynı mahallede yaşamak istemememişler ve ailelerinin emniyet ve huzurlarının azalacağını düşündüklerinden dolayı başka mahallere taşınmışlardır. Bu da bir domino taşı misali sıra ile il içinde göç hareketine sebep olmaktadır.

Proje sonrası ortaya çıkan taşınma zorunluluğu çocuklarının suç ortamında yetişmesini istemeyen, suçlu arkadaş çevresinden uzaklaştırmak isteyen aileler için bir fırsat oluşturmuştur. Suçlu geçmiş olan mahalle sakinleri ile bağlantısını koparma fırsatı bulan aileler potansiyel suçlu olarak gördükleri çocuklarını suçlu akranların olmadığı ya da daha az olduğu yeni bir ortamda yeni bir okulda yetiştirme olanağı elde etmişlerdir. Bu proje bir

nedenle mahalleden ayrılamayan, suç gemişı olan mahalle sakinleri ile ortak yaşamak zorunda kalan aileler için zorunlu da olsa ailece topluma uyum sağlayabilecekleri bölgelere taşınmalarına neden olmuştur.

Mahalleye ve mahalleliye olan önyargı eskiden olduğu kadar olmamakla beraber TOKİ bloklarında oturanlar ve diğerleri şeklinde bir önyargı devam etmektedir. TOKİ bloklarında oturmak kentin diğer bireyleri ile eşit muameleyi sağlarken diğerleri olarak tanımlanan çoğunluğunu eski Gültepe mahallesinin suç gemişı bakımından en temiz kesiminden oluşan mahallenin eski sakinleri suçlu muamelesi görmekte, suçlu damgası vurulmaktadır. Yeni etap çalışmalarının sona ermesi ve buranın da dışarıdan göç ile dolması ile mahallenin üzerinde yapışmış olarak duran suçlu damgası da sona erecektir. Ancak mahalleden taşınan diğer aileler taşındıkları bölgenin durumuna bağlı olarak bu damgadan erken kurtulma şansı elde etmişlerdir. En azından bir ihtimal iş başvurusunda bulunma kararı aldıklarında ikamet ettikleri mahalle işe kabul edilmelerinde bir engel olmaktan çıkabilecektir.

Mahallenin caddelerinin, yollarının genişletilmesi sadece mahalle sakinlerinin ulaşımını kolaylaştırmamış ayrıca polisin suça müdahale konusunda etkisini arttırmıştır. Artık polis olaylara çok daha hızlı müdahale edebilecek konumdadır. Buna ek olarak ilçe emniyet müdürlüğü ve polis merkezinin mahalleninin içerisine konuşlandırılması bu etkiyi daha da arttırmıştır.

Mahallede çıkmaz sokakların ortadan kaldırılması, sokak lambalarının karanlıkta, gözetlenemeyen bir köşe bırakmaması ve evlerin planlı bir şekilde adresleri belli olarak yapılmış olması yine polisin müdahalesini hızlandırmaktadır. Ayrıca bu değişiklikler suçluların yakalanma riskini arttırdığı için caydırıcılığı da sağlamakta ve bu mahallenin suçlular tarafından kaybolma, sığınma yeri olarak görülmesini de sona erdirmektedir.

Emniyet güçlerinin dahi girmeye çekindiği, sadece Gültepe mahallesinde ikamet eden suçluların değil diğer bölgelerde ikamet eden ancak polisin takip ettiği suçluların izlerini kaybettirmek için kullandıkları

sığınma yeri olarak kullanılan bu mahalle artık geniş cadde ve sokakları, yeni mahalle sakinleri, buraya konuşlandırılan ilçe emniyet müdürlüğü ve polis merkezi ile asayişin çok daha rahat sağlandığı, her köşesinin kontrol altında tutulabilen bir mahalleye dönüşmüştür. Bir daha da kentte herhangi bir mahallenin eski Gültepe mahallesi gibi suçlu kesimi barındıran, kontrolsüz bir bölgeye dönüşmesinin de çok zor olduğunu değerlendirmekteyim.

Mahalleye olan önyargıdan dolayı mahalleye yeni taşınan sakinlerin emniyet konusunda çok daha titiz hareket etmelerine ve komşuluk ilişkilerinin daha yakın olmasına sebep olmaktadır. Ayrıca çok yüksek bir oranda polis ailelerinin burada ikamet etmesinin de büyük bir etkisi olmuştur. Bu da informal sosyal kontrolü ve ihbar ile bile olsa suça müdahale olasılığını arttırmaktadır. Ancak zamanla mahallenin sakinlerinin tamamen değişmesi, ekonomik durumun iyileşmesi, iki ebeveynin de çalıştığı, çocukların kreşe gönderildiği ve dolayısıyla gündüzleri evlerin boş oluşu ileride mahalledeki suç oranlarında özellikle hırsızlık suçunda artışa neden olacağını değerlendirmekteyim.

Bu proje, eski mahalle sakinlerinin oluşturdukları gruplaşmalarında, aynı bölgelere taşınmak istemişlerse de bir dağılmaya, parçalanmaya neden olmuştur. Aslında bu olay da bir kısım ailelerin bireysel olarak taşınmalarına ve kente zorunlu olarak uyum sağlamalarına neden olmuştur.

Kentsel dönüşüm projesi Gültepe mahallesindeki suç oranlarında farkedilebilir bir düşüşe neden olmuştur. Bu da mahalle sakinlerinin mahalleyi boşaltmalarından kaynaklanmıştır. Bu proje eski mahalle sakinlerinin yaşamını özellikle suç yaşamını değiştirmemiştir. Burada oturan suç geçmişi olan mahalle sakinleri, suçu ekonomik nedenlerden işlemektedir. Proje bu ailelerin ekonomik durumunda herhangi bir değişiklik yaratmamış hatta farklı bölgelere taşınarak o bölgelerde kendi mahallelerinde ödemedikleri elektrik, su, aidat parası ile karşı karşıya getirmiştir. Halbuki kentsel dönüşüm projesi planlanırken amaçlarından da birini oluşturan mahalledeki ekonominin canlandırılması maksatlı iş yerleri, iş merkezlerinin de dahil edilmesi eski mahalle sakinlerine iş imkanı sağlayabilecektir.

Ayrıca aile yaşam merkezi gibi belediye destekli merkezlerin açılması ve buralarda mahalle sakinlerinin çalıştırılması ya da çeşitli mahalle içi organizasyonların (spor takımları, dernekler, kurslar gibi) uygulanmaya konması ve buralarda yine eski mahalle sakinlerinin görevlendirilmesi bu kişilere hem iş imkanı hem de mahalleyi sahiplenmelerini sağlayacaktır. Bu sahiplenme aynı zamanda mahalle sakinlerinin suça müdahale olasılığını da arttıracaktır.

Bu araştırma Emniyet Genel Müdürlüğünün suç istatistiklerini kullanıma açmamalarından dolayı Gültepe mahallesindeki suç istatistiklerine ve göç edilen mahallelerdeki suç istatistiklerine ulaşamamıştır. İleride bu konuda yapılacak çalışmaların suç istatistiklerine ulaşarak kullanılmasının yeni araştırmaları daha da kuvvetlendireceğini değerlendirmekteyim.

Ayrıca bu araştırma Gültepe mahallesi örneği üzerinde çalışılmıştır. Benzer çalışmaların kentsel dönüşüm projesi uygulanmış benzer yapıdaki mahallelere de uygulanması ile alınacak ortak sonuçlar suç önleme kapsamında yapılacak çalışmaları daha da kuvvetlendirecektir.

Bu araştırmada kentsel dönüşüm projesinin suça olan etkisi projenin uygulandığı mahalle merkezli olarak incelenmiştir, ileride yapılacak çalışmalar kentsel dönüşüm projesi sonrası göç edilen bölgeler merkezli yapılarak, suçun yer değiştirmesi daha ayrıntılı bir şekilde analiz edilebilir.

KAYNAKÇA

AKERS, Ronald ve Christine SELLERS. **Criminological Theories: Introduction, Evaluation and Application**(4.baskı), Roxbury Pub, 2003.

AKKAR, Müge. “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye”, **Planlama Dergisi**, Sayı:2, 2006, 29-38.

BARR, Robert ve Ken, PEASE. “A Place for Every Crime and Every Crime in Its Place: An Alternative Perspective on Crime Displacement”, D.J. Evans, N.R. Fyfe ve D.T. Herbert (Eds.), **Crime, Policing and Place. Essays in Environmental Criminology**, London, Routledge, 1992, 157-173.

BARR, Robert ve Ken, PEASE. “Crime Placement, Displacement and Deflection”, Michael TONRY and N. MORRIS (Eds), **Crime and Justice: A Review of Research**(12’nci Baskı), Chicago, University of Chicago Press, 1990, 157-173.

BEEBE Nicole ve Srinivasan RAO. **Using Situational Crime Prevention Theory to Explain the Effectiveness of Information Systems Security**, SoftWars Conference, Las Vegas, 2005.

BOWERS, Kate ve Shane JOHNSON. “Measuring the Geographical Displacement and Diffusion of Benefit Effects of Crime Prevention Activity”, **Journal of Quantitative Criminology**, Vol. 19, No. 3, 2003.

CLARKE, Ronald. **Situational Crime Prevention Successful Case Studies** (2’nci Baskı), New York, Harrow and Heston, 1997.

CLARKE, Ronald ve Derek B. CORNISH. **The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending**, New York, Springer-Verlag, 1986.

CLARKE, Ronald. “Situational crime prevention: Its theoretical basis and practical scope”, Ronald CLARKE (Ed), **Crime and Justice** (4’üncü Baskı), Chicago, University of Chicago Press, 1983, 225-256.

CONKLIN, John. **Criminology** (8’inci baskı), Boston, Pearson Education Inc, 2003.

CORNISH, Derek ve Ronald CLARKE. “Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory”, **Criminology**, Volume:25, Number 4, 1987, 933-947.

CORNISH, Clarke. “Opportunities, Precipitators and Criminal Decisions: A Reply to Wortley’s Critique of Situational Crime Prevention”, M.J. SMITH ve Derek B. CORNISH (Eds), **Theory for Practice in Situational Crime Prevention**, New York, Criminal Justice Press, 2003.

CORNISH, Derek ve Ronald CLARKE. “Situational Prevention, Displacement of Crime and Rational Choice Theory”, Kevin HEAL ve Gloria

LAYCOCK (Eds.), **Situational Crime Prevention: From Theory into Practice**, London, Her Majesty's Stationery Office, 1986.

CORNISH, Derek ve Ronald CLARKE. "Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory", **Criminology**, Volume 25, Number 4, 1987, 933-947.

CORNISH, Derek. "The Procedural Analysis of Offending and Its Relevance for Situational Prevention", Ronald CLARKE(Ed), **Crime Prevention Studies** (3'üncü Baskı), New York, Criminal Justice Press, 1994.

ÇAKILCIOĞLU, N. "Kentin Çöküntü Alanlarında Uygulamada Yetersiz Kalan İmar Planlarının Yerine Alternatif Planlama Süreçleri", **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu**, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, 2003

DOLU, Osman. "Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Dünden Bugüne Klasik Okul Fikirleri, Rasyonel tercih ve Caydırıcılık teorileri", Osman DOLU (Ed), **Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji** (2'nci Baskı), Ankara, 2010, 82-112.

ECK, John. "The Threat of Crime Displacement", **Criminal Justice Abstracts**, Volume:6, Number:3, 1993, 527-546.

GABOR, T. "Crime Displacement and Situational Prevention: Toward the Development of Some Principles", **Canadian Journal of Criminology**, Volume: 32, Number:1, 1990, 41-73.

GUERETTE, Rob. **Analyzing Crime Displacement and Diffusion**, Washington, U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services, 2009.

HAGUE, C. "Tackling Housing Regeneration and Housing Renewal", **İstanbul 2004 International Urban Regeneration Symposium: Workshop of Küçükçekmece District**, İstanbul, 2004, 220

HESSELING, Rene. "Displacement: A Review of the Emperical Literature", Ronald V. CLARKE (Ed), **Crime Prevention studies** (3'üncü Baskı), New York, Willow Tree Press, 1994.

İÇLİ, Tülin. **Kriminoloji**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007.

İSLAM, T. **İstanbul'da Soylulaştırma**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, 2006

KELEŞ, R. **Kentleşme Politikası**, Ankara, İmge Kitapevi, 2006.

KINGSTON, Beverly, David HUIZINGA ve Delbert S. ELLIOTT. "A Test of Social Disorganization Theory in High-Risk Urban Neighborhoods", **Youth & Society**, Volume 41 Number 1, 2009, 53-79.

KIZMAZ, Zahir. "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt : 29 No: 2, 2005, 149-174.

KURTULUŞ, Hatice. "**Kentsel Dönüşüm: Toplumsal Dışlama, Yok Sayma**", 2005, <<http://eski.bianet.org/2005/08/19/65506.htm>> ,01.04.2012.

LAB, Steven. **Crime Prevention approaches, practises and evaluations** (7'nci Baskı), NewJersey, LexisNexis, 2010.

MAYHEW, P., Ronald CLARKE, R. V. STURMAN ve J.M. HOUGH. **Crime as Opportunity**, London, HMSO , 1976.

MAYHEW, P., Ronald CLARKE ve J.M. HOUGH. "Steering Column Locks and Car Theft", P. MAYHEW, Ronald CLARKE (Eds), **Designing Out Crime**, London, Her Majesty's Stationery Office, 1980.

MILLER, Walter. "Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency", 1958, <<http://www.zipdf.com>> ,10.02.2012.

MISIS, Marcos. "Delinquent Boys: Culture of the Gang Book Review", <<http://www.zipdf.com>>, 03.02.2012.

ÖZDEN, P. "Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı:23, 2001, 1-10

PATERNOSTER, Raymond. "Deterrence and Rational Choice Theories", J. Mitchell MILLER (Ed), **21st Century Criminology : A Reference Handbook**, California, SAGE, 2009, 236-245.

PATERNOSTER, Raymond, L. SALTZMAN, G.P. WALDO ve T.G. CHIRICOS. "Perceived risk and social control: Do sanctions really deter?", **Law & Society Review**, Volume:17, 1983, 457-480.

REID, Sue. **Crime and Criminology** (8'inci Baskı), Connecticut, Brown and Benchmark publisher,1997.

PHILLIPS, Catherine. "situational crime prevention and crime displacement: myths and miracles?", 2011, **Internet Journal of Criminology**, <<http://www.www.internetjournalofcriminology.com>> , 02.03.2012.

REPPETTO, T.A. "Crime Prevention and the Displacement Phenomenon", **Crime & Delinquency**, Volume: 22, 1976, 166-177..

SAMPSON, R. ve B. W. GROVES. "Community Structure and Crime: Testing Social Disorganization Theory", **American Journal of Sociology**, Volume 94, 1989, 774-802.

SHOEMAKER, Donald. **Theories of Delinquency An Examination of Explanations of Delinquent Behavior** (6'ncı Baskı), New York, Oxford University press, 2010 .

ŞAHİN, Z. “İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu**, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2003, 96-100

Teknik Güç Dergisi, “**Yeni Bir Talan Hikayesi**”, Aralık 2006, 4

WALKER, Jeffery. “Social Disorganization Theory”, J. Mitchell MILLER (Ed), **21st Century Criminology : A Reference Handbook**, California, SAGE, 2009, 312-323 .

WILLIAMS, Katherine. **Textbook on criminology**, London, Blackstone press limited,1997.

VOLD, George ve Thomas J. BERNARD. **Theoretical Criminology** (3’üncü Baskı) , NewYork, Oxford, 1986

YASİN, M. “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Hukuki Boyutu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 60, 2005

YILDIRIM, Ege. “Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm”, **Planlama Dergisi**, Sayı:1, 2006, 7-24.

YILDIRIM, S. “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi”, **Yerel Yönetim Sisteminin Geliştirilmesi Sempozyumu**, İstanbul, 1994

EKLER

- EK-A:** SEĞMENLER POLİS KARAKOLU AMİRİ VE PERSONELİ İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI
- EK-B:** GÜLTEPE MAHALLESİ MUHTARI VE MAHALLE SAKİNLERİ İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI
- EK-C:** ALTINDAĞ BELEDİYESİ ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMADA GÖREVLİ PERSONEL İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI
- EK-Ç:** PLEVNE MAHALLESİ MUHTARI VE SAKİNLERİ İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI
- EK-D:** TOKİ BLOKLARINDA OTURAN YENİ MAHALLE SAKİNLERİNE YAPILAN ANKET FORMU

**SEĞMENLER POLİS KARAKOLU AMİRİ VE PERSONELİ İLE YAPILAN
MÜLAKAT SORULARI**

1. Kentsel dönüşüm projesi öncesi dönemde sizin gözlemlerinize göre insanların sosyal yaşamı, polisle olan ilişkileri nasıldı, şimdi nasıl?
2. Genel bir bakış ile karakola gelen asayiş olaylarında gözle görülür bir değişim oldu mu? Olduysa nasıl bir değişim oldu?
3. Polis açısından bu projenin size asayişin sağlanması, suç önleme, suça müdahale tedbirleri konusunda etkileri neler oldu?
4. Mahalle sakinleri ile olan sohbet, konuşmalarınızda insanlar bu proje ile ilgili, proje sonrası ve öncesi sosyal yaşam, insanlar arası ilişki, mahallede yaşanan değişimler hakkında neler belirtmektedirler?
5. Sürekli olarak suç işleyen, sizin tarafınızdan da bilinen bir kesim olduğunu düşünüyorum, bu suçlu nüfusunda bir değişiklik oldu mu? Olduysa sizce sebepleri nelerdir?
6. Buradaki suçlu ve suç profili(yaş, cinsiyet, işlenen suç tipi, suç zamanı, ekonomik durum, aile, eğitim) nasıldır? Proje öncesi ve sonrası suçlu profilinde bir değişiklik oldu mu?
7. Genel olarak polis memurları nerede ikamet etmektedirler?
8. Bildiğim kadarıyla karakolun yeri daha yeni değişti , bu değişimin sizce asayişe nasıl bir etkisi olacaktır ya da oldu?
9. Proje öncesi ve sonrası şikayet, suç ihbarı, tanıklık konusunda bir değişiklik oldu mu? Olduysa bunu etkileyen faktörler sizce nelerdir?

**GÜLTEPE MAHALLESİ MUHTARI VE MAHALLE SAKİNLERİ İLE
YAPILAN MÜLAKAT SORULARI**

1. Ne kadar süredir bu mahallede ikamet etmektesiniz?
2. Kentsel dönüşüm projesi öncesi mahalle sakinleri, çocuklar arasındaki ilişkiler ve sosyal yaşam nasıldı?
3. Kentsel dönüşüm projesi öncesi mahallede yaşayan ailelerin yapısı nasıldı?
4. Kentsel dönüşüm projesi sonrası yani şimdi mahalle sakinleri, çocuklar arasındaki ilişkiler ve sosyal yaşam nasıldır?
5. Kentsel dönüşüm projesinin uygulamasını, anlaşmaların nasıl yapıldığını anlatır mısınız?
6. Mahallede genelde hangi suçlar öne çıkmaktaydı? Ve mahallelinin suça olan bakışı nasıldı?
7. Özellikle mahalledeki suç konusunda bir değişiklik oldu mu? Ne gibi değişiklikler oldu?
8. Kentsel dönüşüm sonrası mahaleden göç edenler oldu mu bu kişiler nerelere gittiler?
9. Kentsel dönüşüm projesi hakkında neler düşünüyorsunuz? Mahalle sakinleri bu konuda neler düşünmektedir? Fayda ve mahzurları nelerdir sizce?
10. Kentsel dönüşüm projesi ne zaman uygulanmaya kondu? Evler ne zaman boşaltıldı ve teslim edildi?

**ALTINDAĞ BELEDİYESİ ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMADA GÖREVLİ
PERSONELİ İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI**

1. Gültepe mahalesinde uygulanan kentsel dönüşüm projesi ne zaman başlatıldı, ne zaman evler boşaltıldı ve ne zaman teslim edilmiştir?
2. Bu proje kapsamında kaç ev yıkılmıştır? Bu evlerin yıkımı sırasında problem yaşanmış mıdır?
3. Mahalle sakinlerinin projeye bakışı nasıldı? Nasıl bir anlaşma sağlandı? Hangi esaslar dahilinde evler hak sahiplerine teslim edildi?
4. Gültepe mahallesine uygulanan kentsel dönüşüm projesi kararı nasıl alınmıştır?
5. Bu proje ile mahalleye sadece konut sağlanmıştır? Sosyal tesislerin yapımı da düşünülüyor mu? Düşünülyorsa bunun planlaması nasıl olacaktı

**PLEVNE MAHALLESİ MUHTARI VE SAKİNLERİ İLE YAPILAN MÜLAKAT
SORULARI**

1. Sizce Gültepe mahallesinde uygulanan kentsel dönüşüm projesinin mahallenize etkisi olmuş mudur? Nelerdir?
2. Gültepe mahallesinden sizin mahallenize taşınanlar oldu mu?
3. Gültepe mahallesinden mahallenize taşınan aileler mahallenize uyumda problemi yaşıyor mu? Onları mahalleye etkileri olmuş mudur?
4. Mahallenin suç oranlarında, suç vakalarında değişiklik olmuş mudur?
5. Mahallenizden taşınanlar tabii ki vardır ancak Gültepe mahallesinde uygulanan kentsel dönüşüm projesi sonrası yani 2005 yılından sonra mahalleye göç ve mahalleden göç oranlarında değişiklik fark ettiniz mi?

Sayın Katılımcı,

Bu anket Ertan BİNAY'ın Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda hazırladığı "Kentsel Dönüşüm Projesinin Suça Etkisi: Gültepe Mahallesi Örneği" konulu yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır.

Anket toplam 1 sayfadan oluşmaktadır. Sonuçlar istatistiksel kurallara uygun olarak genelleneceğinden, ankete kimlik bilgisi yazmanız istenmemektedir.

Samimi ve değerli fikirleriniz için teşekkür ederim.

Ertan BİNAY

Demografik Bilgiler

Cinsiyet :Erkek() Kadın()

Yaş :

Eğitim Durumu :

Konut durumu : Ev sahibi() Kiracı()

Hane halkı sayısı :

1. Gültepe mahallesi TOKİ konutlarında ne kadar süredir oturmaktasınız?

2. Buraya taşınmanızın sebeplerinden sıralama yapacak olsanız hangi sebepler ilk 3 sırada olur, sıralarmısınız?

1.

2.

3.

3. Mahalleye taşınmadan önce mahalle hakkındaki fikirleriniz nelerdi?

4. Mahalle hakkındaki düşüncelerinizde değişme oldu mu? Olduysa neler değişti?

5. Eskiden oturduğunuz bölgeye göre şu anda güvenlik konusunda daha mı titizsiniz ya da fark etmedi mi?